వ్యాసమాలతి 2

రెండో సంకలనం

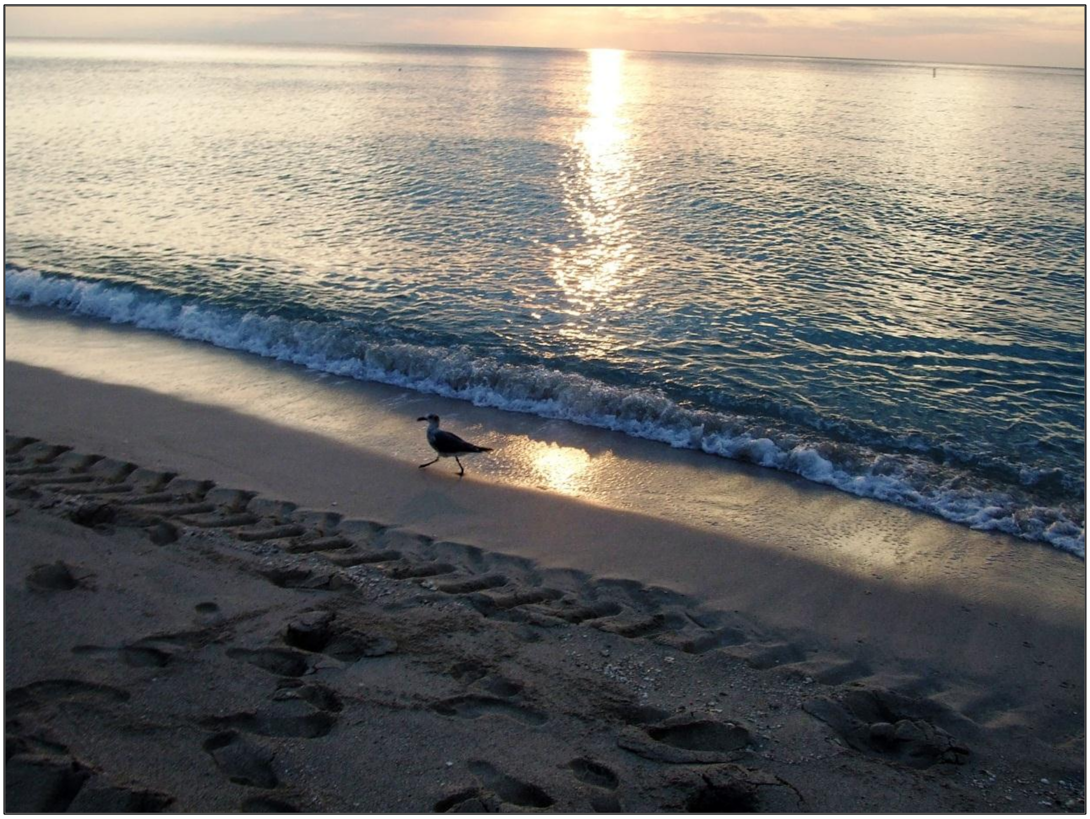

© నిడదవోలు మాలతి

2011

విషయ సూచిక

మహా కవయిత్రి మొల్ల 2

తెలుగుకథ తీరుతెన్నులు 11

తొలి తెలుగుకథలు: భండారు అచ్చమాంబ 23

చరిత్ర, చారిత్రక నవల..32

నోరి నరసింహశాస్త్రిగారి రుద్రమదేవి 35

నోరి నరసింహశాస్త్రి గారి సాహిత్యవ్యాసాలు 39

ఆచంట శారదాదేవి కథల్లో శిల్పసౌందర్యం..45

ఉత్తమశ్రేణి కథకుడు శారద (యస్. నటరాజన్) 55

భానుమతిగారి కథానికలు...64

అనువాదకులూ, సంపాదకులూ...68

తూలిక.నెట్ చరిత్రలో ఒక దశాబ్దం..72

మహా కవయిత్రి మొల్ల

"కుమ్మర మొల్ల"గా సుప్రసిద్ధురాలయిన కవయిత్రి మొల్ల జీవితంగురించి మనకి నిర్ధారణగా తెలిసింది స్వల్పం. మొల్ల రామాయణం అవతారికలో మొల్ల స్వయంగా చెప్పుకున్న వివరాలు ఆమె నెల్లూరు మండలంలో గోపవరంగ్రామంలో జన్మించింది అనీ, తండ్రి ఆతుకూరి కేసయ సెట్టి అని మాత్రమే మనకి తెలిసిన వివరాలు. ఆమెని గురించి చెప్పుకుంటున్న, ఋజువూ సాక్ష్యాలూ లేని ఇతరకథలు చాలానే ఉన్నాయి. నిజానికి రాధికాస్వాంతనం రాసిన ముద్దుపళనిని తప్పిస్తే, పూర్వకవయిత్రులలో ఇంతటి ప్రాచుర్యం పొందిన స్త్రీలు లేరేమో.

మొల్ల రామాయణం ఒక్కటే అందరికీ తెలిసిన ఆమెరచన. ఆమె ఇంకా ఏమైనా రచనలు చేసిందో, లేదో, అవి దొరుకుతాయో లేదో తెలీదు. కానీ తెలుగుకవయిత్రులలో మొల్ల తెలుగువారు కాని పండితులదృష్టిని ఆకర్షించడం విశేషం. తొలిసారిగా నేను గమనించింది మొల్ల రామాయణంలో 2400 శ్లోకాలు రాసిందని "మానుషి" అన్న ఇంగ్లీషు పత్రికలో చూసినప్పుడు. (తరవాత ఆ ఆవాక్యం తొలగించబడింది). ఆతరవాత లలిత, తారూ రాసిన "Women writing" అన్న పుస్తకంలో కూడా మొల్లరామాయణంలో పద్యాలని శ్లోకాలనే వ్యవహరించేరు. అప్పుడే నాకు మొల్లగురించిన ఆసక్తి మొదలయింది. ఇవి చదివినప్పుడు నాకు తోచిన మొదటిఆలోచన శ్లోకం అన్నది సంస్కృత సాంప్రదాయవిశేషం. మొల్ల జానుతెలుగులో రాయపూనుకున్న కవయిత్రి. ఆమె రచనని శ్లోకాలు అనడం ఆమెకి ఒక పాండిత్యస్థాయిని కల్పించడంకోసమేమో అనిపించింది. ఆరుద్ర మొల్ల రామాయణంలో ఉన్నవి 871 గద్యపద్యాలు అనీ, ప్రస్తుతం లభ్యమయిన ప్రతులు సమగ్రమయినవి కాకపోవచ్చు అనీ రాశారు (సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యం, సం.2.). నాకు దొరికిన ప్రతిలో పద్యాలూ, వచనం ఒకే వరసలో లెక్కించి, మొత్తం ఆరుకాండలలో 880 ఉన్నట్టు చూపించారు. అందులో వచనంగా గుర్తించిన భాగాలు 208. అవి కొన్ని కేవలం ఒకటి రెండు మాటలు "అట్టి సమయంబున," "అని మఱియును" లాటివి అయితే, కొన్ని దాదాపు ఒకపేజీ నిడివి ఉన్నాయి. మరో రెండు, మూడు చోట్ల గద్య అని కూడా ఉంది. దీనికి పీఠిక రాసినవారు (పరిష్కర్త కావచ్చు) క.కో.రా. అని ఉంది కానీ ఆయనెవరో నాకు తెలీదు.

మొల్లనిగురించి తెలిసింది చాలా తక్కువ అని మొదట్లో చెప్పేను. చదువుతున్నకొద్దీ, నాకు అబ్బురంగా తోచిన కొన్ని విషయాలు ముందు ప్రస్తావిస్తాను.

మొదటిది ఆమెపేరు "కుమ్మర" మొల్లగా ప్రచారం కావడం. నేను చూసినంతవరకూ మరే ఇతర కవిని గానీ కవయిత్రిని గానీ కుల, వృత్తులపేరుమీదుగా ప్రస్తావించినట్టు కనిపించదు. ఆమె తనకు తానై ఎక్కడా తనపేరు "కుమ్మర మొల్ల" అని చెప్పుకోలేదు. మరి ఈ కుమ్మర అన్నపదం ఇంటిపేరుకి మారుగా ప్రాచుర్యంలోకి ఎలా వచ్చిందో నాకు అర్థం కావడం లేదు.

పూర్వకవులు తమగ్రంథాదిని కులగోత్రాలు, వంశక్రమం చెప్పుకోడం సాంప్రదాయం. మొల్ల తాను రచించిన రామాయణానికి అవతారికలో "గురులింగజంగమార్చనపరుడు, శివభక్తరతుడు, బాంధవహితుడు'' అయిన కేసయసెట్టి తనయనని చెప్పుకుంది. తండ్రినిగురించి రాస్తున్నప్పుడు కూడా కులప్రసక్తి కానీ వృత్తి ప్రసక్తి కానీ చేయలేదు. అంచేత, ఈ కుమ్మర నామవిశేషణం ఆమెపేరుకి ముందు తగిలించడం, ఆధునికయుగంలో పరిష్కర్తలూ, ప్రచురణకర్తలూ చేసిన నిర్ణయంగానే కనిపిస్తోంది తప్ప అది మొల్ల అభిమతంగా తోచదు.

రెండవ అంశం "మొల్ల" అన్న పేరు ఆధారంగా పండితులు ఆమెవృత్తి లేక కులం నిర్ణయించ పూనుకోడం. ఆండ్ర శేషగిరిరావుగారు "ఆంధ్రవిదుషీమణులు" అన్న గ్రంథంలో ఈ విషయంలో విపులంగా చర్చించేరు. స్థూలంగా ఆయనపుస్తకంలో వివరాలు - మొల్ల మల్లియజాతికి చెందినపువ్వు. పూర్వకాలంలో పువ్వులపేర్లు వేశ్యలు మాత్రమే పెట్టుకునేవారు. అంచేత ఆమె వేశ్య కావచ్చునని ఒక వాదన. ఈవాదనకి ప్రతిగా కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు మొల్ల తన రామాయణంలో వేశ్యలగురించి ప్రస్తావించినతీరు చూస్తే, ఆమె వేశ్య కాదని స్పష్టంగా తెలుస్తుందంటారు. శేషగిరిరావుగారు కూడా ఆమె కులటాంగన కాదనే నిర్ధారించేరు.

మొల్ల కాలనిర్ణయం చేసినప్పుడు కూడా ఆమె రామాయణంలోని అవతారికే ఆధారమయింది. అందులో ఆమె గౌరవపురస్సరంగా పేర్కొన్న పూర్వకవులు ఆధారంగా ఆమె పదహారవ శతాబ్దం కృష్ణదేవరాయలకాలంలో జీవించి ఉండవచ్చునని పండితుల అభిప్రాయం. ఇక్కడ నాకు కలిగిన సందేహం - మొల్ల తన రామాయణంలో పేర్కొన్నకవులు గుర్తుగా వారి జీవితకాలం ఆధారంగా ఆమె కాలనిర్ణయం చేసేరు కానీ ఆమెతరవాత కవులు ఎవరైనా ఆమెని పేర్కొన్నారో లేదో వివరించలేదు. నేను సాహిత్యమంతా తరిచి చూడలేదు కానీ పైన పేర్కొన్న పండితులు పేరెన్నిక గన్నవారే. వారి వ్యాసాలలో ఈ ప్రస్తావన లేదు. శేషగిరిరావుగారు ఏదో ఒక ఉదాహరణ చెప్పేరు కానీ మళ్లీ అది మొల్లగురించి కాదేమోనన్న సందేహం కూడా వెలిబుచ్చారు. మరి మొల్లని ఆమెకాలంలోనూ, ఆ తరవాతా ఎవరైనా ఆమెను రామాయణకర్త్రిగా గుర్తించి ప్రశంసించేరా లేదా, ఈ విషయంలో పరిశోధన ఏమైనా జరిగిందా లేదా అన్నది తెలిసినవారెవరైనా చెప్పాలి.

విద్య మాటకొస్తే, తాను అట్టే చదువుకోలేదని ఆమె వినయంగా చెప్పుకున్నా, ఆమెరచనలో చమత్కారాలూ, పాండిత్యప్రకర్షా, పూర్వకవుల గ్రంథాల్లో భాషగురించి ఆమె చేసిన వ్యాఖ్యానాలు చూస్తే, ఆమె

విస్తృతంగా కావ్యాలూ, ప్రబంధాలూ చదువుకున్నట్టే కనిపిస్తుంది. ఉదాహరణకి, అవతారికలో ఈ పద్యం చూడండి.

దేశీయపదములు దెనుగు సాంస్కృతుల్
సంధులు ప్రాజ్ఞుల శబ్దవితతి
శయ్యలు రీతులుఁ జాటు ప్రబంధము
లాయా సమాసంబులర్థములును
భావార్థములుఁ గావ్యపరిపాకములు రస
భావచమత్కృతుల్ పలుకుసరవి
బహువర్ణములును విభక్తులు ధాతు లం
లంకృతి చ్ఛంధోవిలక్షణములుఁ
గావ్యసంపదక్రియలు నిఘంటువులును
గ్రమములేవియు నెఱుఁగ విఖ్యాత
గోపవరపు శ్రీకంఠమల్లేశు వరముచేత
నెఱి కవిత్వంబు జెప్పఁగా నేర్చికొంటి.

పైపద్యంలో వ్యాకరణ ఛందోరీతులు, దేశీయాలూ, సంధులు, శయ్యలు, సమాసములు, విభక్తులూ, భావ చమత్కృతులూ, వాటి క్రమం తెలియదంటూనే అంత చిట్టాఆవర్జాలు వల్లించడం ఏమీ తెలీనివారికి సాధ్యం కాదు కదా. అంతే కాదు, తాను సంస్కృతంలో ఉన్న వాల్మీకి రామాయణానికి తెలుగుసేత చేస్తూ, మళ్లీ అందులో సంస్కృత సమాసాలు వాడడం సముచితం కాదంటుంది.

తాను అలా "కావ్యసంపదక్రియల" జోలికి పోనని చెప్పి, పదం చూడగానే పాఠకుడికి అర్థం తోచాలనీ, లేకపోతే ఆరచన మూగ, చెవిటివారు ముచ్చటలాడినట్టే ఉంటుందంటూ హాస్యమాడుతుంది..

తేనె సోఁక నోరు తీయన యగురీతి
తోడ నర్థమెల్లఁ దోఁచకుండ
గూఢశబ్దములను గూర్చిన కావ్యమ్ము
మూఁగచెవిటివారి ముచ్చట యగును.

నాలుకకి తేనె తగలగానే నోరు తీయన అయినట్టే పదానికి అర్థం చదివినవెంటనే పాఠకుడికి స్ఫురించాలి అని ఆమె భావన!

తెలుగుదనం ఉట్టిపడే పదకేళి "రాముడు గీముడుంచు", "విల్లా ఇది కొండా", "సందుగొందులు దూరిరి" లాటివి ఉన్నాయి. సాయంశోభని వివరిస్తూ చెప్పినపద్యాలలో మచ్చుకి ఒకటి -

మేలిమి సంధ్యారాగము
వ్రాలిన చీకటియు గ(లిసి వరుణునివంకన్
నీలము(గెంపును నతికిన
పోలిక(జూపట్టె నట నభోమణి తలగన్.

సాయంకాలపు నీరెండ, కమ్ముతున్న చీకటులతో కలిసి నీలాలూ, కెంపులూ ఆకాశంలో అతికినట్టున్నాయిట.

పాఠకులమనసుని అలరించే చమత్కారాలూ (కందువలు) సామెతలూ కూర్చి అందంగా చెప్తే వీనులవిందుగా ఉంటుంది అంటుంది మొల్ల.

కందువమాటలు సామెత
లందముగా(గూర్చి చెప్ప నది తెలు(గునకుం
బొందై రుచియై వీనుల
విందై మరి కానుపించు విబుధులమదికిన్.

ఆంధ్ర శేషగిరిరావు, ఊటుకూరి లక్ష్మీకాంతమ్మ, కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మవంటి అనేక ప్రముఖులు మొల్ల తన రామాయణాన్ని జానుతెనుగులో, సులభశైలిలో సకలజనులకూ అర్థమయేరీతిలో రాసింది అని మెచ్చుకున్నారు. మొల్ల కూడా అలాగే తన రామాయణం "మూగ చెవిటి ముచ్చట" కాకుండా ఉండేలా రాయదల్చుకున్నట్టు చెప్పుకుంది. ఆమెరచనలో చవులు(బుట్టు జాతీయాలు కోకొల్లలుగానే ఉన్నా, సంస్కృత సమాసాలు, ముఖ్యంగా యుద్ధవర్ణనలో, నాయకీ, నాయకుల వర్ణనలలో క్లిష్ట భూయిష్టమయిన సంస్కృతసమాసాలు చాలానే కనిపించేయి నాకు మాత్రం. చాలాచోట్ల అర్థంకోసం తడుముకోవలసివచ్చింది. "జాను తెనుగు," "వాడుకభాష" లాటి పదాలకి ఆనాడు ఉన్న అర్థాలు ఈనాడు అన్వయించుకోలేం అనుకోవాలి మనం.

మూల రామాయణంలో లేని కొన్ని సన్నివేశాలు మొల్ల స్వతంత్రించి ఇతర రామాయణాలనుండి స్వీకరించడం జరిగింది. వాటిలో ఒకటి అయోధ్యకాండలో రాముడు స్వర్ణనది దాటేముందు గుహుడు ఆయనపాదాలు కడగడం.

సుడిగొని రాముపాదములు సోకి ధూళివహించి జాయెయే
యేర్పడ నొక కాంతనయ్యెన(ట పన్నుగనీతని పాదరేణువి
య్యడవడి నోడసో(కనిదియేమగునో యని సంశయాత్ము(డై

కడిగెగుహుండు రాముపదకంజయుగంబు భయమ్ముపెంపునన్.

ఈ సన్నివేశం వాల్మీకిరామాయణంలో లేదు కానీ అధ్యాత్మరామాయణంలో ఉందని ఆరుద్ర అంటున్నారు. అలాగే మరో సన్నివేశం - పరశురాముడు రాముని ఎదుర్కొని కయ్యానికి కాలు దువ్వడం కూడా వ్యాస రామాయణంలో లేదనీ, భాస్కరరామాయణంనుండి తీసుకున్నదనీ అంటున్నారాయన. వీటివల్ల మొల్ల విస్తృతంగా తెలుగు, సంస్కృతగ్రంథాలు చదివిందనే అనుకోవాలి. ఈ గుహుడికథ చిన్నప్పుడు నాలుగోక్లాసు, ఐదోక్లాసు వాచకాల్లో ఉండేది. ఈ కథ అంత ప్రాచుర్యం పొందడానికి మొల్ల రామాయణమే కారణం కావచ్చు

నన్ను ఆకట్టుకున్న మరో రచనావైచిత్రి ఆమె మాటలతో ఆడుకున్నట్టు కనిపించే సమయాలు. నిత్యజీవితంలో మనం మాటాడుకునేతీరు కనిపిస్తుంది ఆమె రచనలో. ఒకొకప్పుడు మనం చెప్పదల్చుకున్నది స్పష్టం చెయ్యడానికి “అది కాదు ఇది” అంటూ సాగదీస్తాం. బాలకాండంలో సాకేతపురం ఎలా ఉందో చెప్తూ ఆమె చేసిన వర్ణన చూడండి.

మదనాగయూధసమగ్రదేశము గాని
కుటిలవర్తనశేషకులము గాదు.
ఆహవోర్వీజయహరినివాసము గాని
కీశసముత్కరాంకితము గాదు
సుందరస్యందనమందిరంబగు గాని
సంతతమంజులాశ్రయము గాదు
మోహనగణికాసమూహగేయము గాని
యూధికానికరసంయుతము గాదు
సరససత్పుణ్యజననివాసము గాని
కఠిననిర్దయదైత్యసంఘము గాదు
కాదు కాదని కొనియాడఁ దగినట్టి
పురవరాగ్రమ్ము సాకేతపురవరమ్ము.

ఈ పద్యానికి నాకు అర్థం తెలీక భైరవభట్ల కామేశ్వరరావుగారిని అడిగేను. అడిగిన వెంటనే కాదనకుండా, ఆయన చక్కని వివరణ ఇచ్చారు. వారు చెప్పిన అర్థం కింద పొందుపరుస్తున్నాను, కృతజ్ఞతతో. (ఇంకా ఎన్నో మంచి పద్యాలకి వారి విశ్లేషణ వారి బ్లాగులో చూడవచ్చు. http://telugupadyam.blogspot.com).

“మదనాగయూథ..." పద్యంలో శ్లేష ఉంది. "నాగము" అంటే ఏనుగు, పాము రెండర్థాలు వస్తాయి. "మదనాగయూథము" అన్నప్పుడు మదించిన ఏనుగుల సమూహము అని అర్థం తీసుకోవాలి. సాకేతపురంలో ఉండే నాగములు ఠీవి కలిగిన ఏనుగులే కాని కుటిలమైన పాములు కావు. అలాగే, “హరి" అంటే గుఱ్ఱము, కోతి అని రెండర్థాలున్నాయి. సాకేతపురంలో ఉన్న హరులు యుద్ధరంగంలో విజయం సాధించిన గుఱ్ఱాలే కాని కోతిమూక కాదు అని. "స్యందనము" అంటే రథము, నీటి ఊట (spring) అని రెండర్థాలు. ఆ పురంలో ఉండే స్యందనాలు అందమైన రథాలే కాని, నీటి ఊటలు (మంజులము అంటే నీటి ఊట) కావు అని. "గణికా" అంటే వేశ్యలు, అడవిమొల్లలు (wild forest flowers) . ఆ ఊరిలోని గణికలు చక్కగా పాటలు పాడే అందమైన వేశ్యలే కాని అడవిమొల్లలు (యూథికా) కాదని.

ఈ అర్థం చూసిన తరవాత నాకు ఈ రామాయణం అందరికీ అర్థమయే సులభశైలిలో కాకున్నా, కథ మనకి తెలిసిందే కనక చదువుతుంటే అంతగా బాధించదు అనిపించింది. “కాదు, కాదం”టూ, ఏది అవునో వివరిస్తున్నానని తానే చెప్పడంలో కవయిత్రి గడుసుదనం చూడగలం. .

అలాగే ఒకే పదాన్ని రెండుసార్లు చెప్తూ కవితలల్లడంలో సొగసు చూడండి. అరణ్యకాండలో సీతని వెతుకుతూ రాముడు తిరుగుతున్న ఘట్టం -

ఏమృగంబును గన్న(నేణాక్షి గానవే
    యని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి
ఏపక్షి(గనుగొన్న నెలనాగ గానవే
    యని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి
... ...
సీత గాన(బడమి శ్రీరామచంద్రుండు
విరహతాపవహ్ని వేగి వేగి

అంటూ సీతకోసం ఆయన అనుభవించిన వేదనని పాఠకులమనసుకి గట్టిగా తగిలేలా చెప్తుంది మొల్ల. ఈ ప్రయోగం యుద్ధకాండలో విశేషించి ఇతోధికంగా భావసమన్వితమవుతుంది. మూడు ఆశ్వాసాలలో ఆమె చేసిన యుద్ధవర్ణన చదువుతుంటే స్వయంగా యుద్ధం చూసైనా ఉండాలి, లేదా యుద్ధానికి సంబంధించిన గ్రంథాలు విశేషంగా చదివి అయినా ఉండాలి అనిపించకమానదు.

మొల్ల పదాలు వాడుకోడంలో పొదుపరి, ఆమెకి ఆమెయే సాటి అంటూ మలయవాసిని, ఆరుద్ర సుందరకాండలో రామలక్ష్మణులని వర్ణించమని సీత హనుమంతుని అడిగినసందర్భం ఉదహరిస్తున్నారు. హనుమంతుడు నిజంగా రాముని పంపున వచ్చినవాడవునో, ఇది కూడా రాక్షసమాయేనేమో నన్న సందేహంతో సీత వారిని వర్ణించమంటుంది. అప్పుడు హనుమంతుడు రాముని వర్ణించిన విధానం చూడండి.

సీ. నీలమేఘచ్ఛాయఁ బోలు దేహము వాఁడు

ధవళాబ్జపత్రనేత్రములవాఁడు

కంబుసన్నిభమైన కంఠంబు గలవాఁడు

బాగైనయట్టి గుల్ఫములవాఁడు

తిన్ననై కనుపట్టు దీర్ఘబాహులవాఁడు

పద్మరేఖలు గల్గుపదయుగంబులవాఁడు

చక్కని ఫీనవక్షంబువాడు

తే. కపట మెఱుగఁనిసత్యవాక్యములవాఁడు

రమణి! రాముండు శుభలక్షణములవాఁడు

ఇన్నిగుణముల రూపింప నెసఁగువాఁడు

వరుస సౌమిత్రి బంగారువన్నెవాఁడు.

రాముని వర్ణించినతరవాత, లక్ష్మణుని గురించి మళ్లీ వేరే చెప్పక్కర్లేదు. ఆయనకి కూడా పైవర్ణనంతా సరిపోతుంది, శరీరచ్ఛాయ మాత్రమే వేరు అని. ఈపద్యం కూడా నేను చిన్నప్పుడు విన్నాను కానీ ఇది మొల్లవిరచితమని ఇప్పుడే తెలిసింది!

పూర్వకవులు మొల్ల పాండిత్యాన్ని స్పృశించినట్టు కనిపించదు కానీ ఆధునికకాలంలో పండితులు కొందరైనా ఆమె కవిత్వాన్ని తమ వ్యాసాల్లో వివరంగానే చర్చించారు.

దివాకర్ల వెంకటావధానిగారు, "తానంత విద్యాసంపన్నురాలు కాదని చెప్పుకొన్నా ఈమె కావ్యమున పాండిత్యలోపమెచ్చటను కానిపింపదు. ఈమె వర్ణనలన్నియు ప్రబంధోచిములయి మిక్కిలి ప్రౌఢముగా నుండును. అందును సాకేతనగరవర్ణనము శ్లేష శబ్దాలంకారపూరితమై ఆమె పాండితీవిశేషమును పలువిధముల సూచించుచున్నది" అంటారు. "ఈమె శైలిని మృదుమధురపద గుంఫితమును, భావబంధురమునై సర్వజనరంజకముగా నుండును'', ''ఔచిత్యపోషణలో కూడా అందె వేసిన చేయి'' అని కూడా ప్రశంసించారు. (ఆంధ్ర వాఙ్మయచరిత్ర, పు 59-60).

అయితే ఈ ఔచిత్యపోషణవిషయంలో ఆంధ్ర శేషగిరిరావుగారి అభిప్రాయం కాస్త భిన్నంగా కనిపిస్తుంది. ఆమె స్త్రీలని వర్ణించడంలోనే కాక ఇతర సందర్భాలలో కూడా స్త్రీల అంగాలను ఉపమానాలలో వాడుకుని ''పూర్వకవి సాంప్రదాయాన్ని పాటించుట విశేషము'' అంటారు. శేషగిరిరావుగారు ఈవిషయాన్ని మూడు పేజీలనిడివిలో చర్చించడం నాకు విశేషంగా అనిపించింది!

నేను ఈవ్యాసం రాయడానికి ఉపక్రమించిన తరవాత, మొల్ల సినిమాగా కూడా వచ్చిందని తెలిసింది. మా లైబ్రరీలో పుస్తకాలు చూస్తుంటే ఇంటూరి వెంకటేశ్వరరావు మొల్ల జీవితం ఆధారంగా రాసిన నవల, ఆ

నవల ఆధారంగా సుంకర సత్యనారాయణ రాసిన బుర్రకథ కనిపించేయి. ఈ నవలవిషయంలో నటుడు చిత్తూరు నాగయ్య కథాగమనంవిషయంలో వెంకటేశ్వరరావుతో విబేధించేరని ఇద్దరూ తమ ముందుమాటలలో చెప్పుకున్నారు. ఆ అభిప్రాయబేధాలు ప్రత్యేకించి ఏ విషయంలోనో తెలీదు గానీ నాకు అభ్యంతరకరంగా అనిపించిన విషయాలు ప్రస్తావిస్తాను.

ప్రాక్తనకవులగురించి చదువుతున్నప్పుడు సహజంగానే ఆ కాలంలో ఆచారవ్యవహారాలగురించి కూడా తెలుసుకోగలుగుతాం అన్న ఆశ ఉంటుంది మనకి. సుప్రసిద్ధ కవులజీవితాలకీ, ఆనాటి సాంఘికపరిస్థితులకీ అవినాభావసంబంధం ఉంటుంది. మనఅవగాహన కూడా పరస్పరానుబంధంగానే ఉంటుంది. అంటే ఒకటి తెలిస్తే, రెండోది మరింత విపులంగా తెలుస్తుంది. అంచేతే ఏదో ఒక ఎజెండా పెట్టుకుని రచయితలు తమ ఇష్టం వచ్చినట్టు కల్పనలు చేస్తే, అది సాహిత్యానికి ద్రోహమే అవుతుంది. పలువురి ప్రశంసలు పొందిన ఒక సుప్రసిద్ధ కవయిత్రిని తీసుకుని నవల రాస్తున్నప్పుడు ఆ గౌరవం నిలబెట్టేదిగా ఉండాలే కానీ తమ రాజకీయసిద్ధాంతాలు ప్రచారం చేసుకోడానికి ఆ పాత్రని తమ ఇష్టంవచ్చినట్టు మలచడం ఆపాత్రని అగౌరవపరచడమే అని నా అభిప్రాయం.

వెంకటేశ్వరరావు తమ నవలలో మొల్ల చిన్నతనంలో అనాగరీకంగా, విస్పంఖలంగా ప్రవర్తించినట్టు చిత్రించారు. ఆనాటి సాంఘికదురన్యాయాలు దుయ్యబట్టడం మొల్లద్వారా జరిగినట్టు చూపించడంకోసం అలా చిత్రించడం జరిగినట్టుంది. సమర్థుడయిన రచయిత ప్రచారంలో ఉన్న వ్యక్తిత్వాలని యథాతథంగా వాడుకుంటూనే, కథని నడిపించగలడు. గలగాలి. అంతటి బలమైన మరొక పాత్రని సృష్టించలేక, మొల్లని వాడుకున్నట్టు అనిపించింది నాకు ఈనవల చదువుతుంటే. నాదృష్టిలో ఇది నవలారచనలో లోపమే.

రెండో అభ్యంతరం - అలా మొల్ల విశృంఖలంగా ప్రవర్తిస్తుండగా, ఒక దేవదాసి ఉద్బోధనతో జ్ఞానోదయమై, అడవులకు పోతుంది. అక్కడ ఒక సుందరాకారుడు కనిపించి మొల్లకి “ఆడదాని”లా ప్రవర్తించడం, సిగ్గు పడడంతో సహా, నేర్పి ఆమెని “నిజమైన ఆడదాన్ని” చేస్తాడు. ఇది కూడా నాకు అసంబద్ధంగానే అనిపించింది.

ఆమె రచించిన రామాయణంలో అవతారికలోనూ, చివర మంగళాశాసనంలోనూ కూడా తాను శ్రీగౌరీశవరప్రసాదలబ్ధననీ, గురుజంగమార్చనవినోద, సూరిజనవినుత, నిత్యశైవాచార సంపన్న, కవితాచమత్కారి అయిన ఆతుకూరి కేసయసెట్టి తనయని అనీ, మొల్ల నామధేయను అనీ చెప్పుకుంది. మహాభక్తుడూ, కవీ అయిన కేసయసెట్టి ఇంట పెరిగిన మొల్లని అదుపాజ్ఞలు లేక దుడుకుగా ప్రవర్తించిన అనాగరీకురాలుగా ఊహించడం సమర్థనీయంగా తోచడంలేదు నాకు. అంతేగాదు. ఆమె రచించిన గ్రంథంలో

ఎనలేని పాండితీగరిమ ప్రదర్శించింది. అంతటి పాండిత్యం శ్రద్ధగా నిష్ఠతో ఎన్నో గ్రంథాలు చదివితే తప్ప రాదు. పరమ నిష్ఠాగరిష్ఠుడయిన తండ్రి శిక్షణలో ఆమె విద్యావతిగానే పెరిగినట్టు కనిపిస్తోంది.

మొల్ల రామాయణం పండితులనీ పామరులనీ కూడా విశేషంగా ఆకట్టుకుంది. కారణం ఆమె పాండిత్యమే కానీ ఆమె కుమ్మరి వంశజురాలు కావడం కాదు. ఆమెచుట్టూ అల్లినకథలు ఆ కావ్యాన్నే ఆధారం చేసుకుని, ఆ గౌరవాన్ని ఇనుమడించేలా చేయడమే సమంజసం.

మొల్లకి పూర్వం చాలామంది మగకవులు రామాయణాలు రాశారు కానీ మొల్ల రామాయణం మాత్రమే కాలగర్భంలో కలిసిపోకుండా నిలిచింది అన్నారు ఆరుద్ర సమగాంధ్ర. సాహిత్యం, 2వ సంపుటంలో. ఈ ఒక్కవాక్యం చాలు మొల్ల కవితాప్రౌఢిమ ఎంతటి పటిష్ఠమైనదో ఘనతరమైనదో చెప్పడానికి.

ఉపయుక్తగ్రంథాలు.

ఆరుద్ర. సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యం. 2 సం. హైదరాబాదు, తెలుగు సాహిత్య ఎకాడమీ. 2005 ?

మలయవాసిని, కోలవెన్ను. తెలుగు కవయిత్రులు. వాల్తేరు, ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ. 1979.

మొల్ల, ఆతుకూరి. మొల్ల రామాయణం. ఏలూరు. రామా అండ్ కో. 1937. (నెట్‌లో లభ్యం.)

లక్ష్మీకాంతమ్మ, ఊటుకూరి. ఆంధ్ర కవయిత్రులు. 2వ కూర్పు. 1980.

వెంకటేశ్వరరావు, ఇంటూరి. కుమ్మరి మొల్ల. మద్రాసు, ఆంధ్రా ఫిల్ము పబ్లికేషన్స్. 3వ ముద్రణ. 1969.

సత్యనారాయణ, సుంకర. కుమ్మరి మొల్ల (బుర్రకథ). విజయవాడ, విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం, 1963.

(గమనిక. ఈబుర్రకథ 1963లో ప్రచురించినా, రాయడం 1951లోనే జరిగిందనీ, అనేకప్రాంతాలలో బహుళ ప్రశంసలు పొందిందనీ రచయిత రాసేరు.)

వెంకటావధాని, దివాకర్ల. ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రము. హైదరాబాదు. ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు. 1961.

శేషగిరిరావు, ఆండ్ర.. ఆంధ్ర విదుషీమణులు. రచయిత, 1995.

Lalita, K. and Tharu, Susie. Eds. Women Writing in India. 600 B.C. to the Present. V.1. New York: The Feminist Press, 1991. pp.95-96.

తెలుగుకథ తీరుతెన్నులు

(ఫిబ్రవరి 2011లో జరిగిన TANTEX, Dallas, Texas సాహిత్యసమావేశంలో నా ఉపన్యాసం, కొద్ది మార్పులతో.)

కథ తీరుతెన్నులు ఈ నాటి అంశం. అసలు కథంటే ఏమిటి? ఏది కథ, ఏది కథ కాదు? చూద్దాం.

ఈనాడు విమర్శకులూ, సంపాదకులూ, ఒకొకప్పుడు పాఠకులూ కూడా కథంటే ఇలా ఉండాలి, ఈ లక్షణాలు ఉంటేనే కథ అవుతుంది అని నిర్ధారణ చేస్తున్నారు.

ఆ లక్షణాలు - **క్లుప్తత, వస్త్వైక్యత, సమయైక్యత, నిబద్ధత, సాంద్రత**. రెండోస్థాయిలో పరిశీలించేవి ఎత్తుగడ, **నిర్వహణ లేక నడక, ఆవరణ, పాత్రపోషణ, ముగింపు**. వీటికి తగినట్టుగా సన్ని**వేశాలు. సంఘర్షణా** ఉన్నాయా లేవా అన్నది పరిశీలిస్తారు విమర్శకులు. మరోలా చెప్పాలంటే కథకి ప్రధానాంగాలు - **ఎత్తుగడ, నిర్వహణ, ముగింపు. ఉపాంగాలు - ఆవరణ, పాత్రచిత్రణ, భాష.** ఈ భాష అన్నది చాలా విస్తృతమయిన విషయం.

ఈ నియమాలు నిజానికి ఆంగ్లసాహిత్యం చదివి మనవారు తయారు చేసినవి. నేను కూడా కొంతవరకూ ఆ సంప్రదాయాన్ని పాటిస్తాను. ఎప్పుడంటే రచయితలు తమకథమీద నా అభిప్రాయం అడిగినప్పుడు అన్యాపదేశంగా వారు కోరేది ఈనాటి సంపాదకులప్రమాణాలకి ఆ కథ నిలుస్తుందా లేదా అన్న అభిప్రాయంతో. అంచేత తదనుగుణంగా ఉంటాయి నాసలహాలు. ఈవిషయం మరొకసారి, లేదా వీలయితే ఈప్రసంగంలో చివర మాటాడుకుందాం.

కథ అంటే ఏమిటి? ఏది కథ అవుతుంది? అంటే మీరు ఏది మాటాడితే అదే కథ. లేదా కథ అవడానికి కావలసిన లక్షణాలు కలిగి ఉంటాయి మీమాటలు. మనం ప్రతిరోజు కథలు చెప్పుకుంటూనే ఉంటాం. ఏ ఇద్దరు తటస్థపడినా ఒకరు రెండోవారితో చెప్పేవి కథలే. "ఇవాళ ఏమయిందో తెలుసా?" అని ఒకరు మొదలుపెడితే అది కథ కావచ్చు. ఉదాహరణకి,

హోమ్ వర్క్ ఏదీ.

కుక్క తినేసింది.

ఇంటికి ఆలస్యంగా వచ్చేరెందుకూ?

వాన పడింది.

వానెక్కడ ఫెళ్ళున ఎండ కాస్తుంటే

ఇక్కడ కాదు, పక్కవీధిలో పడింది.

ఆమాట నిజమే కావచ్చు. లేదా కొంచెం నిజం కావచు. కాకపోవచ్చు కూడా. కానీ ఇవన్నీ కథలవడానికి అవకాశం ఉంది.

మాట ఏనాడయితే పుట్టిందో అప్పుడే కథలూ పుట్టేయి. ముందు కథనం తరవాత లేఖనం. అనాదిగా జానపదసాహిత్యరూపంలో మౌఖికంగా కథలు చెప్పుకుంటూనే ఉన్నాం. ఈనాడు కథాంశాలు అని మనం వేటిని చెప్పుకుంటున్నామో అవన్నీ జానపదగేయాల్లో చూస్తాం.

పల్లెలో ఓ చిన్నవాడు కంటబడ్డ చిన్నదాన్ని అడుగుతాడు.

ధాన్యమయిన దంచగలవ పిల్ల నీవు అని.

ధాన్యమంటే దగ్గొస్తదయ్య మాకు అంటుందా చిన్నది

ఇలా ఏవో మూడో నాలుగో ప్రశ్నలేస్తాడు ఆ చిన్నవాడు. చివరికి అంటాడు

....

సంతకైన ఎల్లగలవ పిల్ల నీవు

సంతకంటె సంతోసమయ్య మాకు అంటుంది ఆ చిన్నది.

వెనకటిరోజుల్లో పెళ్ళిచూపుల్లోనూ ఇప్పుడు డేటింగులోనూ జరిగేది అదే - పెళ్ళికి ముందు పిల్లదాని అర్హతలు కనుక్కోడం.

అలాగే .... ఓ అత్తగారు కొత్తకోడలిని నిలదీస్తుంది.

పచ్చిపాలమీద మీగడేదమ్మా

వేడిపాలలోన వెన్న ఏదమ్మా అంటూ

ఆ కోడలు అత్తకి ఎదురు చెప్పలేదు. అంచేత పొరుగింటి ఇల్లాలితో -

మాయత్త ఆరళ్ళే గానీ చూస్తివ ఓయమ్మ?

పచ్చిపాలమీద మీగడుంటుందా

వేడిపాలలోన వెన్న ఉంటుందా

అంటూ తనబాధ వెళ్ళబోసుకుంటుంది. .

ఇలా ఆనాటి పాటకజనం తమ కష్టం సుఖం, మంచీ చెడూ కలబోసుకు ఒకరితో ఒకరు చెప్పుకునేవారు. అంచేత కథ ఎప్పుడు పుట్టింది అంటే మాట పుట్టినప్పుడే అని చెప్పుకోవాలి. ఒకరితో మరొకరు మాటాడినప్పుడల్లా ఏదో కథకి ఆస్కారం ఉంది.

కథ వ్రాతపూర్వకంగా మొదలయింది పైశాచీభాషలో గుణాఢ్యుడు రాసిన బృహత్కథ అని సాహిత్యచరిత్ర చెప్తోంది. తెలుగు కావ్యాలూ, ప్రబంధాలూ బృహత్కథలోని ఇతివృత్తాలు తీసుకుని రాసినవి

కథనం - చెప్పిన పద్ధతి - పద్యరూపమే అయినా వీటిలో కథలు ఉన్నాయి. శాలివాహనుని గాథాశప్తశతి, సోమదేవుని కథాసరిత్సాగరం, ఇంకా భట్టి విక్రమార్కచరిత్ర, భేతాళపంచవింశతి - ఇలాటివన్నీ సంస్కృతమూలాలనుండీ తీసుకుని తెలుగులో రచించినవి. అలాగే సంస్కృత రామాయణం, మహాభారతాల్లోంచి కూడా ఇతివృత్తాలు తీసుకుని తెలుగు కథలు రాయడం జరిగింది.

వస్తుపరంగా చూస్తే, ఆదిని కవులూ పండితులూ రాసిన కథలల్లో దేవతల శక్తిసామర్థ్యాలూ, ప్రభువుల వీరోచిత ధైర్యసాహసాలూ ఇతివృత్తాలయితే, మౌఖికసాహిత్యంలో సామాన్యులు కథానాయకులుగా ఉంటూ వచ్చేరు. మధ్యతరగతి, దిగువతరగతి జనుల కష్టసుఖాలూ, ఈతిబాధలూ, నీతిబోధలూ- ఇవి కథావస్తువులుగా జానపదసాహిత్యంలో చూస్తున్నాం. నిజానికి ఈనాడు మనం ఆధునికకథ అని చెప్పుకుంటున్న కథల్లో కూడా కొన్ని జానపదఛాయలు కనిపిస్తాయి. మనసంస్కృతిలో భాగం అది.

కథ తీరు తెన్నులు అన్నవిషయానికి వస్తే - కథలో ఏం చెప్పారు, కథాస్వరూపం ఏమిటి అన్నది తీరు. తెలుగుకథ ఎక్కడినుండి ఎక్కడికి వచ్చింది, రచయిత వస్తువుని ఎలా ఆవిష్కరించారు, ఆ ఆవిష్కరణలో వెనకటికథలకీ ఇప్పటికథలకీ గల వ్యత్యాసాలు లేదా సామ్యాలు ఏమిటి, ఎక్కడినుండి ఎక్కడికి వచ్చేం అన్నది తెన్ను.

ప్రాచీన లాక్షణికులు కథాప్రక్రియని ఐదువర్గాలుగా విభజించారు - కథ, పరికథ, ఆఖ్యాయిక, ఖండకథ, కథానిక, అని. వీటికి స్థూలంగా ఇచ్చిన నిర్వచనం -

భయానకం సుఖతరం గర్భేచ కరుణోరసః

అధ్బుతో..స్తే సుక్లుప్తార్థా నోదాత్తో సా కథానికా.

భయం అంటే పాఠకుడిని కదిలించేది, ఉలిక్కిపడేలా చేసేది. అద్భుతం, క్లుప్తం, **నోదాత్తః** - ఉదాత్తంగా ఉండకూడదు అన్నది కొంచెం గందరగోళంగా ఉంది. దానికి ఆచార్య కె.కె. రంగనాథాచార్యులుగారు ఇచ్చిన వివరణ - మహారాజులకీ చక్రవర్తులకీ ఉండే ధీరోదాత్తగుణాలు కాక ఈనాటికథ సాధారణమానవులందరికి వర్తింపజేసేది అని.

కథాసరిత్సాగరం కృతికర్త సోమదేవుడు కథకి 17 లక్షణాలు పేర్కొన్నారు - **రమ్యం, హృద్యం, హారిణి, చిత్రం, ఉదారం, విచిత్రార్థం, ఆర్యం, అపూర్వం, స్వల్పం, దివ్యం, వినోదిని, శిక్షావతి, బుద్ధివిభాసంపన్నం, రుచిరం, అద్భుతవిచిత్రరుచిరం, ముగ్ధావిషయం, మహాకథా అని. నిజానికి** మనం ఆదిలో చెప్పుకున్న లక్షణాలకీ ఈ జాబితాకి అట్టే తేడా లేదు. ప్రతికథలోనూ ఇవన్నీ ఉండాలనీ లేదు. ఇలా ఉంటే కథని పాఠకులు ఎక్కువగా, లేదా ఎక్కువమంది పాఠకులు ఆదరిస్తారు అని ఆ లాక్షణికుల అభిప్రాయం అనుకుంటాను. నేను ప్రధానంగా చెప్పదలుచుకున్నది ఆధునికతెలుగుకథ తనదైన ప్రత్యేక స్వరూపం సంతరించుకున్నా, ప్రాచీన కథాలక్షణాలు కూడా కనిపిస్తాయనే.

కథ స్వరూపం నాలుగు వర్గాలుగా విభజించుకోవచ్చు. కొన్ని సరళరేఖలా ఆద్యంతం సాగేవి, కొన్ని వర్తులాకారంలో ప్రధానాంశాన్ని ప్రారంభంలో సూచించి, రెండో మూడో సన్నివేశాలలో సంఘర్షణ ఆవిష్కరించి ముగింపులో పరిష్కారమో సందేశాన్నో అందించేవి - ఇలాటికథల్లో ముగింపుతో ప్రారంభంలో అంశాన్ని కలిపుకుని కథ పూర్తి చెయ్యడం కూడా జరగొచ్చు.

ఉదాహరణకి, ఏడుచేపలకథ చూడండి. సరళరేఖలా సాగుతుంది. రెండో రకంకథల్లో అంటే రాక్షసులూ, రాజకుమారులూ ఉండేకథల్లో ముగింపు ముందే తెలుస్తుంది. నేను ఆ కథాస్వరూపాన్ని వర్తులాకారంగా వర్ణిస్తాను. అంటే ఈ కథలో ముగింపు ఎత్తుగడలో చెప్పినఅంశంతో పూర్తవుతుంది.

మరోవర్గం - మేధని సవాలు చేసేవిగా ఉంటాయి. భట్టి విక్రమార్కుడి కథలు చూడండి. ప్రతి కథలోనూ ఏదో మెలిక, ఒక చిక్కుప్రశ్న ఉంటుంది. జవాబు తెలిసేవరకూ తోచదు మనకి.

మరొక వర్గం కథల్లో, కథలో కథ అల్లుకుంటూ సగంవరకూ కొనసాగించి, మళ్లీ ఒకొక కథా ముగించి, వెనక్కి వరుసక్రమంలో నడుపుకురావడం. ఇలాటికథకి రచయిత చాలా నిపుణుడై వుండాలి.

ఇతివృత్తాలలో వైవిధ్యం - పూర్వపుకథలకి రెండు ధ్యేయాలు కనిపిస్తున్నాయి. నీతిబోధకం, వినోదాత్మకం.

నీతిబోధకం అయిన కథలలో ఈనాడు మనం అనుకుంటున్న సామాజికకోణం కూడా ఉంది. ఉదాహరణకి పంచతంత్రం, హితోపదేశంలాటి పిల్లలకథలు తీసుకున్నా, రామాయణ మహాభారతాల్లాటి పెద్దలగ్రంథాలు తీసుకున్నా వీటిలో బోధించేది మానవధర్మమే. పిల్లలకి నీతికథలు చెప్పినప్పుడు వారి వ్యక్తిత్వాలు తీర్చి దిద్దే ప్రయత్నం ఉంది. రామాయణ, మహాభారతాల్లో పెద్దలు పాటించవలసిన ధర్మాలు ఉన్నాయి.

రెండోకోవకి చెందిన గ్రంథాలు వినోదాత్మకం. వినోదం అంటే అంటే హాస్యం అనే కాదు సంభ్రమాశ్చర్యాలు కలిగించేవి, మేధకి పని పెట్టేవి. శృంగారం కూడా వినోదాత్మకంగానే భావించవచ్చు. వీటివల్ల పాఠకులకి చదువుతున్నంతసేపూ తాత్కాలికంగా ఉల్లాసమో, ఉత్సాహమో, ఉద్వేగమో కలుగుతాయి. ఆ కథలకి ప్రయోజనం అదే అనుకోవచ్చు. తెనాలి రామకృష్ణుడికథలు, పరమానందయ్యశిష్యుల కథలు, భట్టి విక్రమార్కుడి కథలు, భేతాళ పంచవింశతి లాటి కథలు మేధని సవాలు చేసేవి. శృంగారం - మదనకామరాజు కథలు, శుకసప్తతి వంటివి ఉల్లాసమో, ఉద్వేగమో కలిగించేవి.

అయితే ఆధునిక కథలు అని వేటిని అంటున్నాం, ఎందుకు అంటే ఇతివృత్తంలో, ఎత్తుగడలో, నిర్వహణలో మార్పు కనిపించిన కథలని, పూర్వపు కథలకి భిన్నమయినవాటిని ఆధునిక కథలు అంటున్నాం.

అవి ఎప్పుడు వచ్చేయి అంటే ముద్రణాయంత్రాలు దిగుమతి అయేక అనుకుంటాను. వీరేశలింగంగారి సంఘ సంస్కరణోద్యమాలు కూడా ఇంచుమించుగా అప్పుడే మొదలయేయి. ఈనాడు మనం చెప్పుకుంటున్న "సాంఘికప్రయోజనం" గల కథలు మొదలయింది ఆకాలంలోనే. అయితే ఈ కథలలక్ష్యంలో మార్పులేదు. అవ్వ పేరే ముసలమ్మ అన్నట్టు వీరేశలింగంగారి ప్రధానోద్దేశ్యం ప్రజలకి సత్ప్రవర్తన నిర్దేశించడమే. ఇలాటి నీతిబోధలు వెనకటికథల్లో కూడా ఉన్నాయని చెప్పుకున్నాం.

వీరేశలింగం, అచ్చమాంబ (స్త్రీలసమస్యలు - విద్య, ఆర్థికప్రతిపత్తి, వేశ్యలు)

వీరేశలింగంగారి ఉద్యమాల్లో కథకి సంబంధించినంతవరకూ స్త్రీవిద్యకి చాలా ప్రాధాన్యత ఉంది. ఆడవాళ్ళు చదువుకోవాలని ఉద్యమం మొదలు పెట్టేరు కానీ దానికి ఆయన చెప్పిన కారణంలో మాత్రం ఆధునికత లేదు. ఆయన చెప్పిన కారణం, "**స్త్రీలు చదువు లేకపోయినచో ఇరుగుపొరుగువారితో వృథాగా కాలక్షేపము చేయుచు, దుర్భాషలాడుచూ, కలహించుచూ ప్రొద్దు పుచ్చుదురు. అట్టివారి పిల్లలు కూడా అవియే నేర్చి పాడగుదురు**" అని.

తల్లి గుణవంతురాలయితే పిల్లలు గుణవంతులు అవుతారనడం స్థూలంగా న్యాయమే అనుకున్నా తల్లిచదువు కేవలం పిల్లలని తీర్చి దిద్దడానికీ, భర్తకి సేవలు చేయడానికీ మాత్రమే అన్నది సనాతనధర్మాన్ని పునఃప్రతిష్ఠించడమే కదా. ప్రత్యేకించి స్త్రీలకోసం ఆయన పెట్టిన పత్రికలో సతీహితబోధినిలో ప్రచురించిన కథల్లో ప్రధానాంశాలు అవే.

అయితే ఆయన అభిప్రాయాలని వారికాలంలోనే అందరూ బేషరతుగా అంగీకరించలేదు. అక్కడ చెప్పుకోదగ్గ మార్పు మొదలయింది. ఆయన భావాలకి విరుద్ధంగా రచనలు వచ్చేయి. ఆయన అభిప్రాయాలని ఖండించిన ప్రముఖులలో కొక్కొండ వెంకటరత్నంపంతులుగారు ఒకరు. అలాగే పులుగుర్త లక్ష్మీనరసమాంబగారు **సావిత్రి** అని పత్రిక పెట్టి వీరేశలింగంగారి అభిప్రాయాలని ఖండిస్తూ కథలూ, వ్యాసాలూ ప్రచురించారు. అలాటిదే మరో పత్రిక **హిందూసుందరి**. చారిత్ర్యకంగా ఈ పత్రికలు ప్రత్యామ్నాయ పత్రికలనే చెప్పుకోవాలి.

ఆవిధంగా 19వ శతాబ్దం చివరి రెండు దశాబ్దాలలో ఇతివృత్తాలలో సామాన్యులజీవితాలు కథావస్తువులుగా తీసుకోడం మొదలయింది ముద్రణాయంత్రాలు వచ్చేక.

వల్లంపాటి వెంకటసుబ్బయ్యగారు తెలుగుకథ పుట్టుకతోనే ప్రౌఢగా పుట్టింది అంటూ గురజాడ అప్పారావుగారి **దిద్దుబాటు**ని మెచ్చుకున్నారు. ఆకథ వచ్చింది 1910లో. కానీ అంతకుముందే 1898లో ఆధునికలక్షణాలు కలిగిన కథ ఉంది అని ఆచార్య రంగనాథాచార్యులుగారు తమ **తెలుగుకథానిక, తొలినాటినుండీ 1930 వరకూ** అన్న పుస్తకంలో సోదాహరణంగా నిరూపించారు. భండారు అచ్చమాంబగారి కథలతోపాటు మరి కొన్ని కథలు కూడా కూలంకషంగా చర్చించి, ఇప్పటివరకూ దొరికిన ఆధారాలనుబట్టి

“అచ్చమాంబగారే తొలి కథా రచయిత అనాలి” అన్నారు. ఇక్కడ మళ్ళీ మనం ఇప్పటివరకూ దొరికిన ఆధారాలను బట్టి అన్న మాట గుర్తుంచుకోవాలి.

ఉదాహరణకి అచ్చమాంబగారి కథ ఒకటి **ధనత్రయోదశి** తీసుకుని ఆధునిక కథాలక్షణాలు సూక్ష్మంగా చూద్దాం. కథ ఎత్తుగడలోనే ఆధునికత కనిపిస్తుంది. అంతవరకూ కథలు ఎలా మొదలయేవి అంటే అనగా అనగా ఒక రాజు అనో ఒకఊరిలో ఒక పేద బ్రాహ్మణుడు గలడు అనో కదా. అందుకు భిన్నంగా అచ్చమాంబగారికథలో దీపావళి వేడుకలతో బొంబాయినగరం ఎంత కళకళలాడుతోందో వర్ణించి, అదే సమయంలో ఒక పూరిగుడిసెలో లేమితో బాధపడుతున్న ఇల్లాలిగురించి చెబుతారు. ఇది ఈనాటికథ లక్షణం. కథలో ప్రధానాంశం పేదరికంవల్ల ధనత్రయోదశినాడు వారు పండుగ చేసుకోలేకపోవడం. ఆ ఎత్తుగడలో అయ్యో పాపం, మరి వారికి పండుగ ఎలా గడిచింది అన్నది పాఠకుడికి ఉదయించే ప్రశ్న. ఆమె భర్త వెంకటరత్నం పనిచేస్తున్న దుకాణంలో పెద్ద గుమాస్తా ప్రోద్బలంతో వందరూపాయలు తీసుకుంటాడు కానీ తప్పు చేశానన్న తలపు ఆయన్ని బాధిస్తూనే ఉంటుంది. ఆ విషయం గ్రహించిన భార్య డబ్బు లేకపోయినా గౌరవంగా బతుకుతున్నామనీ, ఈ దొంగతనంవల్ల ఆ గౌరవం కూడా లేకుండా పోతుందని నచ్చచెప్పి, ఆ డబ్బు తిరిగి సెట్టికి ఇచ్చేయని పంపిస్తుంది. నా అభిప్రాయంలో ఇదీ నిజమైన దిద్దుబాటు.

ఈ కథ చదువుతున్నప్పుడు నాకు తోచిన మరొక లక్షణం మంచికథ లక్షణం - సమస్యకీ నిర్వహణకీ కూడా సమన్వయం కుదరాలి. అంటే సమస్య చిన్నదయినప్పుడు పరిష్కారం తేలికగా ముగించేయవచ్చు. ఈ కథలో సమస్య దొంగతనం. పైగా ఆయన తప్పు చేసేనని మనోవేదన అనుభవిస్తున్నాడు. అలాటి సందర్భంలో భార్య నెమ్మదిగా నచ్చచెప్పి, ఆయన తన తప్పు దిద్దుకునేలా చేసింది అంటే నమ్మగలం. ఆవిధంగా చూసినప్పుడు ధనత్రయోదశి ఈనాటి విమర్శకులు కావాలంటున్న ప్రమాణాలకి సరితూగుతుంది.

అందుకు భిన్నంగా **దిద్దుబాటు** కథలో అప్పారావుగారు తీసుకున్న వేశ్యాలోలుత్వం పెద్ద సమస్య. మాటలతోనో భార్య పుట్టింటికి పోతాననో బెదిరించినంత మాత్రాన భర్త మారిపోయేంత చిన్న విషయం కాదు. కథ చదువుకోడానికి సరదాగా ఉంది. కానీ ఒక బలవత్తరమైన సాంఘికసమస్యని తేలిగ్గా రెండు పేజీల్లో అతి చిన్నసామాన్యమయిన విషయంలా చూపడం జరిగిందిక్కడ. ఆ కథని సాంఘికసమస్య చర్చించిన కథగా ఆదరించడం సమంజసం కాదనే నాకు అనిపిస్తోంది.

వీరేశలింగంగారి చివరిదశలో అంటే 1875లో పుట్టిన భండారు అచ్చమాంబగారు ఆయనరచనలతోనే ప్రభావితురాలయినా ఆయన ఉపదేశాలను యథాతథంగా స్వీకరించలేదు. ఆవిడ సృష్టించిన స్త్రీపాత్రలు బలమైన వ్యక్తిత్వాలు గలవి. కేవలం భర్తలసేవలకి అంకితమయినవారు కారు. పిల్లలని బుద్ధిమంతులుగానూ, విద్యావంతులుగానూ తీర్చిదిద్దడమే కాక తప్పు చేసిన భర్తలతో మంచిచెడ్డలు వితర్కించి, వారిని

సన్మార్గంవేపు, ధర్మవర్తన వైపు నడిపించినవారు. బహుశా ఇది ఈనాటి స్త్రీవాదనకి నాంది కావచ్చు. అచ్చమాంబగారికథలగురించి మరింత విపులంగా తరవాత చర్చిస్తాను.

సంఘసంస్కరణభావాలు ప్రాతిపదికగా స్త్రీవిద్య, వితంతువివాహాలమీద కథలు 40వ దశకంలో విరివిగా వచ్చేయి. వీరేశలింగంగారికాలంలోనే మొదలయిన మరొక అంశం వేశ్యల జీవితాలు. ఈవిషయంలో మార్పులు ఘనతరమయినవి. వీరేశలింగంగారికి పూర్వం కవులు - వేశ్యలు, దేవదేసీలు, కళావంతులు - ఏపేరు పెట్టినా - వారికి సాహిత్యంలో ఒక గౌరవస్థానం కల్పించేరు. వేశ్యలని గొప్ప కళాపోషకులుగా, సంగీత, నాట్యకళల్లో అభినివేశం కలిగిన విద్వాంసులుగా చిత్రించేరు.

వీరేశలింగంగారి కాలంలో ఆ దృష్టి మారింది. ఎవరితో మొదలయిందో తెలీదు కానీ వేశ్యలని సంఘద్రోహులుగా, కుటుంబవిచ్ఛిత్తికి కారణమయిన దుష్టులుగా చిత్రించడం మొదలయింది. కన్యాశుల్కంలాటి రచనల్లో వేశ్యని జాణలుగా చిత్రించినా కులస్త్రీకి సాటిగా చిత్రించినట్టు కనిపించదు. దానికి ప్రత్యామ్నాయంగా చలం కులస్త్రీలని వ్యభిచారిణులుగా చిత్రించడం జరిగిందేమో.

మళ్ళీ 40వ దశకంలో కొందరు రచయితలు వేశ్యలని విద్యావతులుగా, పండితురాళ్లుగా చూపడం జరిగింది. అలాటిరచయితల్లో ప్రముఖంగా చెప్పుకోవలసినవారు మల్లాది రామకృష్ణశాస్త్రిగారు. ఆయనకథలు చదువుతుంటే మనకి వేశ్యావృత్తి ఒక గణనీయమయిన కళగానే భాసిస్తుంది. అయితే దీనికి కారణం రామకృష్ణశాస్త్రిగారికి సంప్రదాయంమీద గల అభిమానమా, వేశ్యావృత్తియందు గౌరవమా, వారికి స్వతస్సిద్ధంగా గల మానవీయకోణమా అంటే నిర్దుష్టంగా చెప్పలేను - అన్నీనేమో.

50 వ దశకం మొదట్లో, ఖచ్చితంగా చెప్పాలంటే 1951 లో నవలాసాహిత్యంలో వచ్చిన మరొక పెద్ద మలుపు లత ప్రచురించిన **గాలిపడగలూ నీటిబుడగలూ** అన్న నవల. చిన్నదే. 90 పేజీలు. కానీ ఈనవలతో లత తెలుగు సాహిత్యంలో మొట్టమొదటిసారిగా వేశ్యలని మామూలు మనుషులే - మీరూ, నేనూ, మరొకరూ - వంటి మనుషులే అని బలంగా ఎత్తి చూపడం జరిగింది. అంటే అంతవరకూ కొందరు రచయితలు వేశ్యలని కళావిశారదులుగానూ, మరికొందరు సంఘద్రోహులుగానూ చిత్రిస్తే, లత ఆ రెండు కోణాలకీ భిన్నంగా, ఈ అమ్మాయిలు కూడా నీనాటి, నాలాటి మనుషులే, వాళ్ళు అనుభవించే హింస కూడా హింసే. వేశ్యలయినంత మాత్రాన వారిని క్రూరంగా హింసించాలని ఎక్కడా ఎవరూ శాసించలేదు, అంటూ మూడో కోణం, సిసలైన మానవీయ కోణం అవిష్కరించేరు. ఆనవల ఆనాడు తెలుగుదేశంలో తుఫాను రేపింది. అదంతా ఇప్పుడు చెప్పను కానీ నాపుస్తకం, Telugu women writers, 1950-1975 (A critical study) లో చర్చించాను. ఈ పుస్తకం అమెరికాలో నాదగ్గరా, అంతర్జాలంలో kinige.comలోనూ దొరుకుతుంది.

ఇది కథాంశం విషయంలో ఒక గొప్ప మలుపు. నాకు తెలిసి తెలుగుకథా సాహిత్యచరిత్రలో ఇదే మొదటిసారి ఏ రచయిత గానీ వేశ్యలని సెక్స్ పేరుతో పెట్టే ఘోరహింసని ఇంత బాహాటంగా ఇంత స్పష్టంగా

చిత్రించడం. అయితే ఆతరవాత మరెవరూ ఈ కోణాన్ని మళ్లీ తీసుకున్నట్టు కనిపించదు. 50, 60 దశకాలలో కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మ, గుమ్మడిదల దుర్గాబాయమ్మవంటి రచయిత్రులు సంఘసేవాతత్పరులయినా వేశ్యలవిషయం వారిరచనల్లో వస్తువుగా స్వీకరించినట్టు కనిపించదు. మరో 30 ఏళ్ళతరవాత అంటే 80వ దశకంలో స్త్రీవాదం తలెత్తేకే ఇలాటిరచనలు వచ్చేయనుకుంటాను.

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు వితంతువులస్థితి కుటుంబరావుగారు స్త్రీల ఆర్థికప్రతిపత్తి చిత్రించారు.

1950నాటికి రచయిత్రులసంఖ్య కనివిని ఎరగనిస్థాయిలో తెలుగుకథాచరిత్రలో మరొక శకాన్ని సృష్టించింది కథాచరిత్రలో. దీనికి బీజం పడింది వీరేశలింగంగారి కాలంలోనే. అయితే దేశానికి స్వాతంత్ర్యం వచ్చినతరవాత, దేశపునరుద్ధరణ కార్యక్రమాల్లో భాగంగా స్త్రీవిద్య మరో ఊపు అందుకుంది. పత్రికలు ఒక ముఖ్యమయిన పాత్ర వహించేయి ఈ విషయంలో.

తరగతివారీగా మరో ముఖ్యమైన మార్పు. మనకి రాచరికాలూ, జమీందారీలు పోయేయి కానీ వస్తుతః ఆధిపత్యం పోలేదు. మనం ఇప్పుడు దాన్ని ప్రభుత్వం అంటున్నాం. అయితే మార్పు ఎక్కడ అంటే పూర్వకథల్లో రాజులని కీర్తించడం కనిపిస్తుంది ఇప్పుడు అధికారుల దుర్మార్గాలని గర్హిస్తున్నాం.

మధ్యతరగతి కుటుంబాలు, ఆకుటుంబాల్లో పరస్పరసంబంధాలూ, పెళ్ళిళ్లూ, ఆర్థికసమస్యలు, ఇవి 19వ శతాబ్దం చివరలోనూ 20 శతాబ్దపు తొలిదశకంలోనే కనిపిస్తుంది.

అచ్చమాంబమొదలు ఈనాటికీ రచయిత్రులకి మధ్యతరగతి స్త్రీలజీవితాలే వస్తువు కావడం గమనార్హం. అంతేకాదు, దిగువతరగతి స్త్రీపాత్రలని తీసుకున్నప్పుడు కూడా మధ్యతరగతి విలువలే ఆదర్శం కావడం చూస్తాం ఈకథల్లో.

దీనికి ఒక ఉదాహరణ రంగనాయకమ్మగారి ఆర్తనాదం తీసుకోవచ్చు. రోజు కూలీ కన్నమ్మ దీనావస్థ వర్ణనతో కథ మొదలవుతుంది. ఆమెకి తటస్థపడిన ప్రతి మగవాడూ ఆమెమీద అత్యాచారం జరపడానికి ప్రయత్నించడంతో మధ్యతరగతి ఇల్లాలు రాధ చేరదీసి ఇంట్లో పెట్టుకుంటుంది. ఆయింట కూడా కన్నమ్మకి భద్రత లేదు. రాధ భర్త సత్యనారాయణ రాధ ఇంట్లో లేని సమయంలో కన్నమ్మమీద అత్యాచారం చేయబోతాడు. కన్నమ్మ తప్పించుకుని, రాధ వచ్చేక, ఆమెభర్తని జాగ్రత్తగా చూసుకోమని చెప్పి ఇల్లు విడిచి వెళ్ళిపోతుంది. రాధకి భర్తయందున్న నమ్మకం వమ్ము కాగా, ఆర్తనాదం ఆమెహృదయంలో నుండీ వెలువడుతుంది. ఇక్కడ విచిత్రం ఏమిటంటే కథ కన్నమ్మకథగా మొదలయినా ఆర్తనాదం వెలువడింది రాధగుండెల్లో నుండి. అంటే సత్యనారాయణ నీతిని పరీక్షకి పెట్టడానికి కన్నమ్మ ఒక పరికరం అయినట్టు కనిపిస్తుంది.

నిర్వహణ - జానపదచ్ఛాయలు (పొడిగింపు, కథలో కథ) - కథోన్మీలనం, ప్రారంభంనుంచీ ముగింపువరకూ కథ నడిచే తీరు, చూస్తే ఈనాడు మనం చెప్పుకుంటున్న కథాంగాలు - ప్రారంభం ప్రధానాంశాన్ని సూచించేదిగా ఉండడం, సన్నివేశాలూ, సంఘర్షణా, ముగింపులో పరిష్కారం కానీ రచయిత సందేశం కానీ స్పష్టం కావడం ఈ కథల్లో కూడా సూత్రప్రాయంగా ఉన్నాయనే నాకు అనిపిస్తోంది. కథకి సంబంధించిన పాత్రలు మాత్రమే ప్రవేశపెట్టడం, కథకి తగినట్టు పాత్రలని చిత్రించడం కూడా బాగానే జరిగినట్టే కనిపిస్తుంది.

ఆధునిక కథల్లో మౌఖికసాహిత్య ఛాయలు - మనం చెప్పుకున్న క్లుప్తత ఒక ప్రమాణం ఆధునికకథకి. అంటే కథలో అనవసరసన్నివేశాలూ, పాత్రలూ, సంభాషణలూ లేకుండా కేవలం నడక అంతా కథాంశంమీదే సంపూర్ణంగా కేంద్రీకృతమయి ఉండాలి. మన జానపదవాఙ్మయంలో కథనం ఇందుకు భిన్నం. ఉదాహరణకి హరికథ తీసుకోండి. సాధారణంగా హరికథ చెప్పినప్పుడు స్థానిక సంఘటనలనీ, వ్యక్తులనీ చేర్చి అక్కడున్న శ్రోతలకి ఆహ్లాదం కలిగించేలా చేస్తారు. అందుకే హరికథ ఒకఊరిలో చెప్పినట్టు మరొకఊరిలో ఉండదు. అది హరికథాభాగవతారుల సృజనాత్మకతకి చిహ్నం.

ఆధునికకథలో క్లుప్తత ఇలాటి సృజనాత్మకతని ఆంగీకరించదు. కానీ అప్పుడప్పుడు ఈనాటి కథల్లో ఈ అంశం నేను 60 దశకంలో కూడా చూశాను.. బహుశా 80, 90 వచ్చేసరికి విమర్శకులు, పత్రికసంపాదకులు పట్టుబట్టి ఇలా అనవసరవిషయాలు చొప్పించడానికి అభ్యంతరం చెప్పడం మొదలయిన తరవాత రచయితలు ఈ క్లుప్తతవిషయంలో ఎక్కువ శ్రద్ధ చూపుతున్నారు.

ముగింపులో పరిష్కారం ఇవ్వాలా వద్దా అన్నది మరొక అంశం. వెనకటి కథల్లో సాధారణంగా కథలు సుఖంగా ముగిసేయి. వీటిలో సర్వేజనాః సుఖినోభవంతు. శ్రీశ్రీశ్రీ మంగళం మహత్ అంటూ ఆశీర్వచనాలతో ఉంటుంది ముగింపు. ఆధునికకథలో 30, 40 దశకాల్లో దుఃఖభాజనంగా ముగిసిన కథలు చూస్తాం. ఉదాహరణకి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారి కుటీరలక్ష్మి, కుటుంబరావుగారి ఆడజన్మ తీసుకోవచ్చు. అంటే ఈకథల్లో ప్రధానంగా ఈనాటి జీవితం ఇలా ఉందని చెప్పడమే జరిగింది. పాఠకులు ఆకథలు చదివి తమ కర్తవ్యం ఆలోచించుకోవాలని రచయితల అభిప్రాయం కావచ్చు. ఆ తరవాత కథల్లో కష్టమో సుఖమో సందిగ్ధంగా వదిలేయడం జరుగుతోంది. అంటే ముగింపు పాఠకులకే వదిలేయడం. ఇది కూడా పాఠకులలో ఆలోచన రేకెత్తించడంకోసమే. ఈపద్ధతిలో పాఠకులమేధకి మరింత పని కల్పించడం జరుగుతుంది.

పాత్రచిత్రణలో మార్పు - ఈనాటి కథల్లో దిగువతరగతి మనుషులని చిత్రించడం ఒక విశేషం. అది సంతోషించవలసిన విషయమే కానీ ఎంతవరకూ నిజంగా వారిజీవితాలు లోతుగా పరీక్షించి, నిజాయితీగా చిత్రిస్తున్నారు, ఎంత రొమాంటిసైజ్ చేస్తున్నారు అన్నది నాకు తెలీదు. తెలిసినవారు చెప్పాలి.

పాత్రచిత్రణలో వచ్చిన మార్పు వర్ణనలు తగ్గడం. పూర్వకాలపు కథల్లో అందచందాలు వర్ణించడం కనిపిస్తుంది. నవపల్లవకోమలాంగులైన కథానాయికలూ, ఆజానుబాహులూ, యాయతోరస్కులూ, ధీరోదాత్తచిత్తులూ అయిన కథానాయకులే కాక బడుగు బాపడూ, పతివ్రతామతల్లులూ - వీరి రూపలావణ్యాలూ, గుణగణాలూ కీర్తించడం కనిపిస్తుంది. అవి క్రమంగా మారి పాత్రల రూపకల్పన పాఠకులకి వదిలిపెట్టడం ఆధునిక సాంప్రదాయం. పాత్రలమాటలద్వారా, చేతలద్వారా పాఠకులు గ్రహించుకోవాలి ఆ స్వరూపం. ఈ విధానం పరాకాష్ఠనందుకుంది కథ సంభాషణలరూపంలో నడపడంతో.

అంతకుమున్ను వీరేశలింగంగారి కాలంలోనే పాత్రలకంటే సందేశం ప్రధానం కావడంతో పాత్రల వర్ణనలు తగ్గిపోయి ఉండవచ్చు. అంటే సందేశమే ప్రధానం అనేమో. అచ్చమాంబగారి కథలు **స్త్రీవిద్య**, **భార్యాభర్తలసంవాదము** వంటి కథలు సంభాషణలరూపంలో సాగుతాయి కనక ఆనాడే మొదలయింది అనుకోవాలి ఈ పద్ధతి. శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారూ కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారూ కూడా సంభాషణలు ప్రతిభావంతంగా వాడుకున్నారు కథనానికి.

ఆవరణ - కథల్లో ఇతివృత్తాలనిబట్టి మన జానపదకథల్లాటివి ఈనాడు సై-ఫై కథలూ, ఊహాతీత కథలూ కూడా వస్తున్నాయి. నేను అవి చదవలేదు కనక నాకు తెలీదు కానీ కనీసం ఇలాటి కథలు వస్తున్నాయని చెప్పగలను. అమెరికాలో ఉండి ఇండియా వాతావరణం, ఇండియాలో ఉండి అమెరికా కథలు రాసినప్పుడు కూడా వాతావరణం ఎంత వాస్తవంగా ఉంది అన్నది ఆలోచించుకోవాలి.

భాషలో కూడా గొప్పమార్పు వచ్చింది. నిజానికి ఈ ఒక్క విషయంమీదే గంటసేపు తేలిగ్గా మాటాడొచ్చు. అక్షరాలు రాయడం వచ్చినదగ్గర్నుంచీ మార్పు జరుగుతూనే ఉంది - బండి ఱ, అరసున్నలనించీ బండబూతులవరకూ కథల్లో భాషాభివృద్ధి జరుగుతూ వస్తోంది. పూర్వం రాయడం అన్నది పండితులచేతిలో ఉంది కనక, పాండిత్యం అంటే సంస్కృతమే కనక సంస్కృతపదాలు కథల్లో విరివిగా ఉండేవి. ఆతరవాత వ్యావహారికభాషావాదం వచ్చేక, పత్రికలు శిష్టజనవ్యావహారికం అంటూ భాషకి ఒక రూపం ఏర్పరిచేరు. అది కృతకంగా ఉంది అన్నవారు కూడా లేకపోలేదనుకోండి. అయితే ఏది వ్యావహారికం అన్నది నిశ్చయంగా చెప్పలేం. 1930లనాటికి వ్యావహారికంలో రాస్తున్నాం అన్న అప్పారావుగారి రచనల్లోనూ, 40లో ఉన్నవ వారి మాలపల్లిలోనూ వారి భాష మనకి వ్యావహారికంలా కనిపించదు.

తరవాత ప్రాంతీయవాదాలొచ్చి, శిష్టజనవ్యావహారికభాషకి ప్రత్యామ్నాయంగానో తిరుగుబాటుగానో, ప్రాంతీయభాషలో కథలు రాయడం సాగించారు. తెలంగాణారచయితలు తెలంగాణా తెలుగులోనూ రాయలసీమవారు రాయలసీమ భాషలోనూ రాస్తున్నారు. అయితే అందరూ అలాగే రాయలేదు. మధురాంతకం రాజారాం శిష్టజనవ్యావహారికం అంటే పత్రికలు ప్రామాణికం చేసిన భాషలోనే రాసేరు. పులికంటి కృష్ణారెడ్డి, కేతు విశ్వనాథరెడ్డి, కె. సభావంటి రచయితలు పల్లెల్లో రైతులభాషకి సాహిత్యప్రతిపత్తి తీసుకొచ్చారు.

దీనివల్ల మేలు ఏమిటంటే ఇంతవరకూ నిర్లక్ష్యం చేయబడిన ప్రాంతీయకథలు వెలుగులోకి రావడం. నష్టం ఏమిటంటే ఇతరప్రాంతాలలో పాఠకులకి ఆ భాష అర్థం కాక ఆ కథలు కొరుకుడు పడకపోవడం. ఇది నేను స్వానుభవంతోనే చెప్తున్నాను. నేను నాతూలికలో ప్రచురించుకోడానికి తెలంగాణాకథలు అనువాదం చేయబోయి, చేతకాక వదిలేశాను.

జాతీయాలూ, మాండలీకాలు - వెనకటి కథల్లో సంస్కృతం, ప్రస్తుతం ఇంగ్లీషు విరివిగా ఉంటున్నాయి. జాతీయాలు, నుడికారాలు కూడా ఇంగ్లీషువే తీసుకుని రాయడం మనదైన సాంప్రదాయం పోయింది. ఇంగ్లీషువాడి భావాలూ, భాషే ఎక్కువగా కనిపిస్తున్నాయి న్యాయాన్యాయాలప్రసక్తిలో గానీ నమ్మకాల్లో గానీ. ఉదా. చక్కని చుక్క, చిదిమి దీపం పెట్టొచ్చు అనేవాళ్ళం మనం అందమైన అమ్మాయి అని చెప్పడానికి. ఇప్పుడు బార్బీడాల్ లా ఉంది అంటున్నారు.

అలాగే థాంక్స్ అన్న పదం కూడాను. నిజానికి మనసంస్కృతిలో థాంక్స్ వాచ్యం చెయ్యం. ఒకవేళ చేస్తే అది పరోక్షంగా ఉంటుంది. మాటల్లో కృతజ్ఞతలూ, ధన్యవాదాలు ఇంగ్లీషు సాంప్రదాయానికి అనుకరణే కానీ మనకి లేవు. ఆ భావం మనసంస్కృతిలో మరోరకంగా వ్యక్తం చేస్తాం. దండాలు బాబయ్యా, నీయమ్మ కడుపు చల్లగా, చచ్చి నీకడుపున పుడతా లాటి పదబంధాలతో.

కథనరీతిలో మార్పులు రావడానికి కారణం చాలావరకూ ఆంగ్లసాహిత్యప్రభావమేనని మొదట్లో చెప్పేను. ఈమార్గంలో బుచ్చిబాబు, ఆతరవాత అంపశయ్య నవీన్, వడ్డెర చండీదాస్ వంటి రచయితలు చైతన్యశ్రవంతి పద్ధతిలో రాసారు. మార్పులు అనేకవిధాలుగా వచ్చేయి, ముందు ముందు వస్తాయి కథ సజీవం కనక. అయితే ఆ మార్పులు రచయిత కర్తృత్వాన్నీ, సృజనాత్మకతనీ కించపరచేవిగానూ, నీరసింపజేసేవిగానూ ఉండకూడదనే నా నమ్మకం.

కథో వ్యాసమో తెలీని మరొక కొత్త ప్రక్రియ – 40వ దశకంలో సాక్షి వ్యాసాలు వచ్చేయి. వాటిని వ్యాసాలనే అన్నారు. కానీ సూక్ష్మంగా పరిశీలిస్తే, వ్యాసంలో వాస్తవికతకి ప్రాధాన్యం. కటికనిజాలు ఉన్నవి ఉన్నట్టు ప్రతిపాదించాలి. కానీ సాక్షిలో జంఘాలశాస్త్రిలాటి పాత్రలు కల్పితపాత్రలు. అలాగే 50వ దశకంలో వచ్చిన లతగారి ఊహాగానం, పురాణం సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి ఇల్లాలిముచ్చట్లు. ఇవి పూర్తిగా వాస్తవాలూ కావు, కల్పనలూ కావు. అంచేత వీటికి వేరే పేరు పెట్టేవరకూ కథలు కాకపోతే కతలు (ఒత్తు తొలగించి, కాకమ్మకతలు, ఊసుపోక కబుర్లు అన్న అర్థంలో) అనొచ్చేమో. ఈనాటి బ్లాగులు చాలావరకూ ఈపద్ధతిలో ఉంటున్నాయి.

చివరగా మరొక విషయం పిల్లలకథలు ప్రస్తావించి ముగిస్తాను. మీరు చూశారో లేదో **పుస్తకం.నెట్** అని వెబ్ పత్రిక ఉంది. ఆ పత్రికలో ఈమధ్య ఒక చర్చ మొదలయింది. హారీ పాటర్ వంటి కథలు మనకి తెలుగులో ఎందుకు లేవు అని ప్రశ్నిస్తున్నాడు ఆ వ్యాసకర్త. మనకి జానపదవాఙ్మయంలో పిల్లలకథలు చాలానే

ఉన్నాయి. ఆధునికకథ మొదలయినతరవాత పిల్లలకథలమీద ఆసక్తి 40వ దశకంలో కనిపిస్తుంది. పిల్లలపత్రికలు బాల 1945లో, చందమామ 1947లో ఆ తరవాత బొమ్మరిల్లు, బుజ్జాయి వంటి పత్రికలు వచ్చేయి. ఆతరవాత ఆంధ్రజ్యోతి, ఆంధ్రప్రభలాటి వారపత్రికలు ఓ రెండు పేజీలు పిల్లలకథలకోసం ప్రత్యేకించేరు. 50వ దశకంలో కూడా వీటికి ప్రాచుర్యం బాగానే ఉండింది కానీ తరవాత్తరవాత తగ్గుతూ వచ్చింది. అరవైలు దాటేసరికి బాలసాహిత్యం నామమాత్రంగానే మిగిలిపోయింది. ఈనాడు పిల్లలకోసం ప్రచురించే పుస్తకాలు కనిపించడంలేదు, స్కూలు పాఠ్యపుస్తకాలు తప్పిస్తే. కారణం ఇంగ్లీషు బళ్ళు అనుకుంటాను. అక్కడ పిల్లలు చదివే పుస్తకాలు కూడా ఇంగ్లీషు పిల్లలపుస్తకాలే. అలాగే కథలపోటీలు, రచయితలకి సత్కారాలూ - వీటిల్లో ఎక్కడా పిల్లలకథలు రాసేవారికి ప్రోత్సాహం లేదు. అసలు పిల్లలకథలు రాసేవారు రచయితలు కారన్న అభిప్రాయం ఏర్పడిపోయిందేమో అన్న అనుమానం కూడా వస్తోంది నాకు.

ఇప్పుడు మళ్ళీ వెనకటి ఉత్సాహం రావాలి బాలసాహిత్యం ఇతోధికంగా అభివృద్ధి చేయడానికి. స్థూలంగా ఆలోచిస్తే, కథలో, కథనంలో, ప్రచారవిధానంలో మార్పులు ఎక్కువగా కనిపిస్తున్నాయి. అమ్మలూ, అమ్మలూ తాతలూ చెప్పేవారు పూర్వం. తరవాత కాగితంమీద వచ్చేక ఎవరికి వారు చదువుకుంటున్నారు. రాను రాను అంతర్జాలం ప్రాచుర్యం పొందుతున్న కొద్దీ "కథ చెప్తాను రా" అని ఏ బామ్మో, తాతో అంటే "అంతర్జాలంలో చూసుకుంటాలే" అనే పిల్లలు రావచ్చు. నాలాటి అమ్మమ్మలయితే, కథ చెప్పు అమ్మమ్మా అని పిల్లవాడు అడిగితే, అంతర్జాలంలో చూసుకో బాబూ అనొచ్చునేమో కూడా.

ఇటీవల పిల్లలసాహిత్యం సృష్టించే ప్రయత్నం మొదలయింది. **సంపుటి, కొత్తపల్లి** సైట్లు ప్రింటులోనూ, అంతర్జాలంలోనూ కూడా బాలసాహిత్యం అందిస్తున్నారు. నాస్నేహితురాలు లలిత **తెలుగు4కిడ్స్.కామ్** అన్న సైటులో విదేశాల్లో ఉన్న మనపిల్లలకి తెలుగుసాహిత్యం సాంప్రదాయాలలో ఆసక్తి కలిగించే ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. వీటి వివరాలు కావలసినవారు నాకు ఇమెయిలివ్వండి.

పిల్లల మనస్తత్త్వాలు గ్రహించిన వర్తమాన రచయితలు, వర్ధమాన రచయితలు ఈవిషయం సీరియస్‌గా తీసుకుని ఇతోధికంగా కృషి చేయాలని అభిలషిస్తూ మరొకసారి ధన్యవాదాలతో నాప్రసంగం ముగిస్తున్నాను.

000

(ఫిబ్రవరి, 2011)

తొలి తెలుగుకథలు: భండారు అచ్చమాంబ

1875లో జన్మించిన భండారు అచ్చమాంబగారి రచనలమీద సుమారు పదేళ్ళుగా చర్చలు జరుగుతున్నాయి. గురజాడ అప్పారావుగారికంటే ముందే అచ్చమాంబగారు ఆధునిక కథారచనకి శ్రీకారం చుట్టేరని ఒక వాదన. ఈవాదన మాట ఎలా ఉన్నా, ఈనాడు కనీసం ఆమెగురించి కొంతవరకైనా మనకి తెలిసే అవకాశం దొరికింది. తెలుగు కథాసాహిత్యంలో చారిత్ర్యకంగా ఈ కథలకి ప్రత్యేకమయిన స్థానం ఉంది.

సంగిసెట్టి శ్రీనివాస్ అచ్చమాంబగారిమీద విశేషమైన కృషి చేసి, ఆమె మొత్తం 12 కథలు రాసినట్టు దాఖలాలున్నాయనీ, తమకి దొరికివి 10 అనీ చెప్తూ, వాటిని ఒక పుస్తకంగా ప్రచురించారు.

ఈ పుస్తకంలో అచ్చమాంబగారి జీవితం, ఆమెకథలూ విశ్లేషిస్తూ సంగిశెట్టి శ్రీనివాస్, డా. ముదిగంటి సుజాతారెడ్డి రాసిన వ్యాసాలు ప్రత్యేకంగా చెప్పుకోవాలి.

అచ్చమాంబగారి రచనల్లో **అబలా సచ్చరిత్రరత్నమాల** పేరు నాకు పరిచితమే అయినా కొండవీటి సత్యవతిగారి వ్యాసం నాలుగేళ్ళక్రితం చూసేకే, అచ్చమాంబగారి కథలగురించి తెలిసింది. అప్పటినుండీ నాకు ఆసక్తి కలిగింది. ఈకథలు ఈనాటి పాఠకులు ఆదరిస్తారా లేదా, ఆదరిస్తే, ఏ కారణాలవల్ల అని. అందుకే నాబ్లాగులో పెట్టి పాఠకుల అభిప్రాయాలు కోరేను కూడా.

ప్రధానంగా అచ్చమాంబగారి కథలు చదవడానికి మనం ఆ కాలం గుర్తు చేసుకోవాలి. ఆనాటి భాషా, శైలే ఆమె కూడా ఉపయోగించుకున్నారు తమ కథలు చెప్పడానికి. ఆనాటి సామాజికధోరణులూ, సాహిత్య ప్రయోగాలూ కూడా కనిపిస్తాయి ఈకథల్లో. తెలుగు కథాచరిత్ర పరిణామంలో సమాజంలో మనభావజాలంలో వస్తున్న మార్పులు స్పష్టమవుతాయి మనకి.

ఇతివృత్తాల మాటకొస్తే సాంఘికసమస్యలు - స్త్రీవిద్య, మధ్యతరగతి కుటుంబాల్లో ఆర్థికసమస్యలూ కనిపిస్తాయి ఈకథల్లో.

గుణవతియగు స్త్రీ - ఇది అచ్చమాంబగారు రాసినకథ కాదు. **దశకుమారచరిత్ర**లో కథని తిరగరాసేరు ఆమె. ఈ కథ చదివినప్పుడు మనం అది గుర్తు పెట్టుకోవాలి. పోతే, కథలో ప్రధానాంశం దారిద్ర్యదశలో సంసారం నడపడానికి కావలసిన నేర్పరితనం.

"భర్త ధనవంతుడయిననప్పుడు సంసారము జక్కగా జేయుట యంత వింత గాదు. కాని యతడు దరిద్రుడయినచో, నిత్యము యతనిని బాధింపక, యింటగలదానితో యెటులనో గడిపి యాతనినాందింప

జేయుట దుస్తరము" అంటూ ప్రారంభిస్తారు కథ. శక్తికుమారుడనే వర్తకుడు పొదుపుగా సంసారము చేయగల కన్యకని వెతకడానికి తవ్వెడు వడ్లు తీసుకుని బయల్దేరుతాడు. ఆ వడ్లతో తనకి సుష్టుగా భోజనము పెట్టగలదా లేదా అన్నది ఆ అమ్మాయి చాకచక్యానికి పరీక్ష అన్నమాట. ఆ పరీక్షలో నెగ్గిన కన్యని వివాహమాడుతాడు. అయితే కథ అక్కడితో అయిపోలేదు. ఆమె చాకచక్యానికి పరీక్ష అయిన తరవాత, వివాహం అయినతరవాత, ఆమెగుణగణాలవిషయంలో కూడా పరీక్ష పెడతాడు. ఆమెని నానావిధాలా కష్టపెట్టడమే ఆ పరీక్ష. వాటికి తట్టుకుని ఆమె నిలబడి గుణవతి అనిపించుకుంటుంది.

ఆర్థికపరిస్థితులు అనుకూలంగా లేనప్పుడు ఉన్నదానితో సర్దుకుపోవడం నేర్చుకోవాలి. అందులో తప్పు లేదు. ఇది ఏ కాలంలోనైనా అనుసరించదగ్గ నీతే. ఆనాడు స్త్రీలు అలా గడుపుకొచ్చేరు. ఈనాడు అచ్చంగా అలాగే చెయ్యకపోవచ్చు కానీ ప్రధానంగా పొదుపు అన్నదే ఈకథలో సందేశం. ఆ రోజుల్లో పురాణాలకున్న ప్రాముఖ్యత కారణంగా అచ్చమాంబగారు ఈ కథ రాసి ఉండవచ్చు. నిజానికి ఈరోజుల్లోనూ అలాటి కథలు వస్తున్నాయి. నాకు పేరు సరిగ్గా గుర్తు లేదు కానీ కొంతకాలం క్రితం ఒక నవల చదివేను. అందులో పద్మ అనే అమ్మాయి అత్యంత చాకచక్యంతో స్వల్పఖర్చుతో మొత్తం ఊరునే మార్చేస్తుంది. దానికి సాహిత్య ఎకాడమీ ఎవార్డు కూడా వచ్చింది. నాకైతే అది పంచవర్షప్రణాళికకి ప్రోపగండా మెటీరియల్లా అనిపించిందనుకోండి. అది వేరే సంగతి.

ఈకథగురించి నా అభిప్రాయం ఏమిటంటే ఇది అచ్చమాంబగారి స్వకపోలకల్పితం కాదు కనక ఈకథని ఆ దృష్టితోనే అంటే పురాణకథగానే గ్రహించాలి.

అయితే ఈకథలో రెండోభాగం, వర్తకుడు పెళ్ళాడినతరవాత కూడా ఆ అమ్మాయిని పరీక్షించడం హీనంగానే కనిపిస్తుంది. బహుశా ఆనాటి సమాజంలో అప్పటికి ఇంకా బలంగా పాదుకొని ఉన్న సాంప్రదాయపు ఛాయలు అచ్చమాంబగారిమీద కూడా పూర్తిగా పోలేదు అనుకోవాలి.

ప్రస్తుతానికి మనం "అక్కడినుండి ఇక్కడికి వచ్చేం" అని గ్రహిస్తే తృప్తిగా ఉంటుంది. కానీ ఒక మాట చెప్పకతప్పదు. దురదృష్టవశాత్తు, ఈనాటికి కూడా, ఆధునికతని నిర్దేశిస్తున్న అమెరికాదేశంలో కూడా స్త్రీలని అలానే చూసేవారు (తెలుగిళ్ళలో కూడా) ఇంకా అక్కడా అక్కడా కనిపించడమే ఆశ్చర్యం.

లలితా శారదలు - ఇది పిల్లలకథ. మనం చెప్పుకునే అన్ని పిల్లలకథలాటిదే ఇది కూడా. అంటే అపకారికి నుపకారము నెపమెన్నక సేయువాడు నేర్పరి సుమతీ అన్న సుజనవాక్కుకి కథారూపం.

లలిత తాసిల్దారుగారి అమ్మాయి. ఆడింది ఆటా పాడింది పాటా. తల్లిదండ్రుల దన్ను ఆసరాగా సాటి పిల్లల్ని నానావిధాలా ఏడిపిస్తూ ఉంటుంది. బీదకుటుంబంలో పుట్టిన శారద తత్త్వం అందుకు పూర్తిగా విరుద్ధం. వీరిద్దరిమధ్యా ఏర్పడిన స్నేహం తరవాత వారు పెరిగి పెద్దవారయేక, పిల్లలపెంపకానికి కూడా ఆదర్శప్రాయం కావడమే ఈ కథలో ఇతివృత్తం.

శారద ఒకరోజు ఒక గులాబీచెట్టుదగ్గర నిలబడి, ఇంత అందమయిన పువ్వుకి ఈ ముళ్ళు ఎందుకొచ్చేయో అని విచారిస్తుండగా, లలిత వచ్చి ఆ పిల్లని కొట్టబోతుంది ఏకారణం లేకుండానే. చెయ్యి తప్పి ముళ్లమీద పడి, లలితచేతికి గాయం అవుతుంది. శారద ఆ గాయం తుడిచి, ఉపచారం చేస్తుంది. తాను ఆమెకి అపకారం చేయబోయినా, ఉదారంగా తనకి ఉపకారం చేసిన శారదని లలిత మెచ్చుకుని, తాను కూడా అదే నడవడి అలవర్చుకోడానికి నిశ్చయించుకుని, అందరితోనూ స్నేహంగా ఉండడం మొదలు పెడుతుంది.

పెరిగి పెద్దయి, పెళ్ళయి అత్తవారిళ్ళకి వెళ్ళిపోతారు. కొంతకాలం తరవాత లలిత పుట్టింటికి వచ్చి, చిన్నప్పుడు ఆడుకున్న తోటకి వెళ్తుంది. శారద కనిపిస్తుంది. ఇద్దరూ తమపిల్లలసంగతి ముచ్చటించుకుంటారు. శారద లలితని, "మనమిక మన సంతానమునెట్టుల సుగుణసంపన్నముగా జేయవలెనో చెప్పుమా?" అని అడుగుతుంది. లలిత "నీకు నేను చెప్పేదేమిటి" అని, తమ చిన్ననాటి సంఘటన పిల్లలకి చెప్పి, "మా యీ కతనెప్పుడును మరువకుడు. .... ఇతరుల అపరాధములను క్షమించి వారిపై కోపగింపకుండుటయే మంచివారనిపించుకొనుటకు లక్షణము." అని బోధిస్తాను అంటుంది.

ఈకథ పిల్లలకథగా చెప్పడానికి నేను అనుకుంటున్న కారణం - మంచిబుద్ధులు పిల్లలకి చిన్నతనంలోనే ఏర్పడాలి. పెద్దయినతరవాత కక్షలూ కార్పణ్యాలూ అంత తేలిగ్గా వదలవు అని.

జానకమ్మ - పేదవాడయిన రంగరాజుగారి గారాలపట్టి. సుగుణవంతురాలు. ధనానికి లోపమయినా గుణాలకి లోపం లేని ఉత్తమబాలిక. రంగరాజుగారు ఉన్నదానిలోనే ఊళ్ళోకి ఎవరొచ్చినా ఆదరించి అతిథి సత్కారాలు చేస్తూ కాలం పుచ్చుతున్నారు. జానకమ్మ పెరిగి పెద్దయేక, పెళ్ళి ఎలా చెయ్యాలా అని రంగరాజుగారు ఆరాటపడుతున్నరోజుల్లో పొరుగూరిలోని ధనవంతుల అబ్బాయికిచ్చి చెయ్యమని సలహా ఇస్తారు స్నేహితులు. వారు ఒప్పుకుంటారో ఒప్పుకోరో అని రంగరాజుగారు మధనపడుతుండగా, ఒక బ్రాహ్మణుడు వచ్చి పెళ్ళికొడుకుతల్లిదండ్రులు జానకమ్మని కోడలుగా చేసుకోడానికి ఉత్సాహపడుతున్నారనీ, కట్నకానుకలు కూడా అక్కర్లేదనీ చెపుతాడు. జానకమ్మ కలవారికోడలయి సుఖపడుతుంది. ఈకథ అతి సామాన్యంగా ఉన్నా, ఇందులో సదాచారసంపన్నులయింట పిల్లలపెంపకం, కాటవరం పల్లె వర్ణనలలో రచయిత్రి భావుకత, నైపుణ్యం కనిపిస్తాయి.

దంపతులకలహము - భార్య భర్తకి చరణదాసి కాదన్న వాదన 20వ శతాబ్దం తొలి దశకంలోనే ప్రారంభమయిందనడానికి ఈకథ సాక్ష్యం అనుకోవచ్చు. అయితే కథ నడిపినతీరు ఆకాలంలో భావాలకి అనుగుణంగానే ఉన్నట్టు కూడా కనిపిస్తుంది. "ఇది మీకాలం కాదు, మేం భర్తలకి దాసీలము కాము" అంటూ ముత్తవ్వతో వాదనకి పూనుకున్న లలిత చెప్పినకారణాలు చిలిపికజ్జాలుగానే కనిపిస్తాయి.

అప్పటికి పెళ్ళయి రెండు నెలలయింది. ఇద్దరికీ నాటకం చూడ్డానికి వెళ్ళాలని సరదా ఉన్నా వీలు పడలేదు. అలాటి సమయంలో సాటి ఉద్యోగస్థులు భార్యలతో నాటకానికి వెళ్తుంటే, నారాయణరావు కూడా

భార్యతో నాటకానికి వెళ్ళాలనుకుని, ఇంటికొచ్చి లలితని నాటకానికి పదమంటాడు. తాను అమ్మమ్మని చూడడానికి వెళ్లడానికి అంతకు ముస్నే నిర్ణయించుకోడం, తనని అడగకుండా అతను టికెట్లు కొనడం కారణంగా కోపగించుకొని లలిత నాటకానికి రానంటుంది.

ముత్తవ్వ ఒక కథ చెబుతుంది. పూర్వం ఒక బాలిక ఇదేవిధంగా ప్రతిచిన్న విషయానికి మొండిపట్టు పట్టి, ప్రతిఘటిస్తుంటే భర్త విసుగేసి దేశాంతరం వెళ్ళిపోయేడనీ, వారిద్దరూ మళ్ళీ ముఖాలు చూచుకొనలేదనీ చెప్తుంటే దుఃఖాతిరేకంతో కంఠం గద్గదికమవుతుంది. అది ఆమెకథే అని తెలుసుకున్న లలిత మనసు మార్చుకుని ఇంటికి వస్తుంది. ఇక్కడ భర్త నారాయణరావు కూడా నాటకం చూస్తున్నా, తాను భార్యని నొప్పించేనన్న వ్యథలో మనస్థిమితం లేక, నాటకం సగంలో లేచి, కొంచెంసేపు గోదావరి ఒడ్డున తిరిగి పశ్చాత్తాపంతో ఇంటికి వచ్చేస్తాడు.

ఈకథ ముత్తవ్వ లలితకి చేసిన బోధనలు చదువుతున్నప్పుడు పాతకథలాగే తోస్తుంది. కానీ ఇందులో ప్రధానంగా మనం గమనించవలసిన విషయం కోపాలకి కారణం అయిన సంఘటన ఎంత ఘనమయినది అన్నది. కథలో సందేశం “ఇచ్చిపుచ్చుకోడం లేదా పట్టూ విడుపూ ఇద్దరిలోనూ ఉండాలి” అన్నది నారాయణరావులో కూడా పరివర్తన చూపడంతో ఆవిష్కృతమయింది. ఇద్దరి వాదనలూ ప్రతిపాదించడంలో రచయిత్రి నైపుణ్యం చూపించారు. మనం చూడవలసింది అదీ. నిజానికి ఈనాటి పత్రికలలో కూడా ఇదే ఇతివృత్తంతో కథలు చూడగలరు జాగ్రత్తగా గమనిస్తే.

సత్పాత్రదానము - ఈకథలో కూడా ఆధునిక భావాలు కనిపిస్తాయి. దయార్ద్రబుద్ధి గల కేశవుడు అనే చిన్న అబ్బాయి వీధిలో గుడ్డిబిచ్చగాడికి కొంచెం డబ్బు ఇవ్వమని తల్లిని అడుగుతాడు. తల్లి ఆ బిచ్చగాడితో మాటాడి, అతనికి పల్లెలో ఎదిగిన కొడుకులన్నారనీ, ఇలా అడుక్కుని సంపాదించినది కూడా ఈయన వాళ్ళకే పెడుతున్నాడనీ తెలుసుకుంటుంది. ఆ బిచ్చగానిపుత్రులు డబ్బుకి ఇబ్బంది పడుతూ కూడా ఏ బస్తీకో వెళ్ళి బతుకు మెరుగు పరుచుకోడానికి ఏమాత్రమూ ఉత్సాహం చూపకపోవడం వివేకవంతులలక్షణం కాదనీ, ఈబిచ్చగాడు అడుక్కుని తెచ్చి వారికే ఇవ్వడం న్యాయం కాదనీ అలాటివారికి ధర్మం చెయ్యడం అపాత్రదానమేననీ అంటుందామె. “కొన్ని పశువులు గడ్డిలేక మన్ను నోటికి తగులుచుండినను ఒకచోటనే గరిక మేయుచుండును గానీ వానికి గొంచెముదూరములో పచ్చని పసరిక యున్నను నవి లేచి అచ్చటికి అరుగనొల్లవు,” అన్న పరుషవాక్యంలో ద్యోతకమవుతుంది రచయిత్రి అభిప్రాయం.

ప్రతివారూ శ్రమించి జీవితాలు సుఖవంతం చేసుకోవాలన్న ఆమె దృఢమైన విశ్వాసం ఇతరకథల్లో కూడా చూస్తాం.

స్త్రీవిద్య - సంభాషణరూపంలో సాగిన కథనం. భార్యకి చదువు రాకపోతే, రాజకీయబంధితుడుగా జైలులో ఉన్న భర్తతో కబుర్లు చెప్పుకోడానికి వీలు ఉండదు. తమ్ముడిచేత ఉత్తరాలు రాయించినా స్వేచ్ఛగా

మనసు విప్పి చెప్పుకోడం సాధ్యం కాదు కదా. మొదట్లో "నాకెందుకు చదువు? నేనేమి కచేరీకి బోవలెనా?" అని వాదించిన భార్య కథ పూర్తయేవేళకి చదువుకోడానికి సుముఖురాలవుతుంది. ఆ రోజుల్లో స్త్రీలకి చదువు అక్ఖర్లేదని చెప్పేవారి వాదనలన్నీ ఈకథలో కనిపిస్తాయి. ఆ కారణాలు తెలుసుకోడానికైనా ఈ కథ చదవాలి.

ధనత్రయోదశి - కథలో ఈనాడు మంచికథకి ఉండవలసిన లక్షణాలు - ఎత్తుగడా, సంఘర్షణా, ముగింపూ, పాత్రచిత్రణా - వంటి కథాంగాలన్నీ పటిష్ఠంగా చోటు చేసుకున్నాయి. సూక్ష్మంగా కథ - ఆర్థికంగా చితికిపోయిన వెంకటరత్నము చిన్నగుమాస్తాగా ఒక సెట్టికొట్లో పని చేస్తుంటాడు. దీపావళీపూట ఇద్దరు పిల్లలకి బాణాసంచా కొనడానికి డబ్బు లేదు. కడుపునిండా మంచి భోజనమయినా లేదే అని బాధ పడుతుంటాడు. అతనిదిగులు ఆసరా చేసుకుని పెద్దగుమాస్తా కృష్ణమూర్తి సెట్టికి చెప్పకుండా వందరూపాయలు తీసుకోమని అతన్ని ప్రోత్సహించి, బలవంతంగా అతనిజేబులో ఆ నోటు కుక్కుతాడు. వెంకటరత్నం అర్ధమనస్కంగా తీసుకున్నా, అలా తీసుకున్నందుకు బాధ పడతాడు. భార్య విజయలక్ష్మి సంగతి తెలుసుకుని, డబ్బులేకపోయినా ఆత్మగౌరవంతో బతుకుతున్నామనీ, తమకి అదే సంపద అనీ చెప్పి, ఆ డబ్బు తిరిగి సెట్టికి ఇచ్చిరమ్మంటుంది. వెంకటరత్నం సెట్టికి డబ్బు ఇచ్చేసి జరిగినసంగతి చెప్పి, క్షమాపణ వేడుకుంటాడు. సెట్టి అతని నిజాయితీని పరీక్షించడానికి తానే అలా చేసినని చెప్పి, అతనికి జీతం పెంచి, ఆ దంపతుల్ని సత్కరించి పంపుతాడు.

నాఅభిప్రాయంలో నమ్మదగ్గ దిద్దుబాటు కథ ఇదీ. ఈ కథలో జరిగింది చిన్న దొంగతనం. భర్తకి తాను తప్పు చేసినన్న బాధ ఉంది. ఆ సమయంలో భార్య చెప్పిన మాటలు విని ఆ తప్పు దిద్దుకోడానికి అంగీకరించడం నమ్మదగ్గదిగా, వాస్తవానికి దగ్గరగా ఉంది.

చిన్న సమస్యలు పరిష్కారమయినంత తేలిగ్గా పెద్ద సమస్యలు పరిష్కారం కావు. సంఘర్షణా, పరిష్కారానికి అవుసరమయిన సన్నివేశాలూ కూడా సమస్యకి తగినస్థాయిలో ఉన్నప్పుడే కథ రాణిస్తుంది. చిన్నసమస్యలు మాటలతో పరిష్కారం అయిపోవచ్చు. పెద్ద సమస్యలు ఆవిష్కరించినప్పుడు పరిష్కారానికి మార్గం అంత బలంగానూ ఉండాలి.

అచ్చమాంబగారు ప్రధానసమస్యని పరిచయం చెయ్యడంలో, తదనుగుణంగా వాతావరణం, సన్నివేశాలూ చిత్రించడంలో, వర్ణనలలో చెప్పుకోదగ్గ ప్రతిభ చూపించారు ఈకథలో.

భార్యాభర్తల సంవాదము - మొత్తం పది కథల్లోనూ ఇది పసలేని కథగా అనిపించింది నాకు. ఇందులో భార్య భార్యని పుస్తకాలు చదవమంటాడు. ఆవిడ నగలు కావాలంటుంది. ఆవిడకి నగలు ఉన్నాయని చెప్పి, అవేమిటంటే, "వినయము, నమ్రత, లజ్జా, సుశీలత, శాంతము, సత్యము, దయాళుత్వము, పరోపకారచింతనము" అంటాడు. పురుషులకు కూడా ఇవి అవుసరమేనని చివరికి అన్నా, ఈకథ చదివినప్పుడు వీరేశలింగంగారి సతీధర్మాలు గుర్తుకి రాకమానవు. అచ్చమాంబగారు ఈకథ 1903లో రాశారు.

మరి అంతకు పూర్వమే ధనత్రయోదశి లాటి కథలు రాసిన రచయిత్రి ఇంత నీరసమయిన కథ ఎందుకు రాసేరు అంటే చెప్పలేం. నాఊహకి తట్టింది ఏమిటంటే, ఆ కాలపు ఆలోచనలు, హిందూసుందరి పత్రికవారు రాయమని అడిగితే, రాసేరేమోనని. పత్రికలలో ఇలాటివి జరగడం ఉంది కదా. **ఇలాగే జరిగి ఉంటుందని నేను అనడంలేదు. ఇది ఒక ఆలోచన మాత్రమే.**

అద్దమును, సత్యవతియును - మూడేళ్లు వెళ్ళని సత్యవతి అద్దంలో తన ప్రతిబింబం చూసి, మరొక పాప అని భ్రమ పడి, కన్నులతోనూ, మూతితోనూ వెక్కిరిస్తుంది. ఆ అద్దములో చిన్నది "వెనకంజ వేయక, సత్యవతి చేష్టలన్నియు తానును చేయుచు సత్యవతికోపము అధికము చేసింద"ట. సత్యవతి వెళ్ళి ముత్తవ్వతో చెప్తుంది, "ఎవరో చెడ్డపిల్ల మనమేడమీదికి వచ్చి నన్ను వెక్కిరించుచున్నది" అని. ఆవిడ మేడమీదికి వచ్చి, చూసి, అది అద్దమని చెప్పి, "మొట్టమొదట నీవు వెక్కిరించితివో, లేక ఈ చెడ్డపిల్ల వెక్కిరించెనో చెప్పుము" అని అడుగుతుంది. సత్యవతి "ఏమో, నాకేమి జ్ఞాపకము లేదు" అంటుంది.

ముత్తవ్వ "నీవే చేస్తివి … ఇప్పుడు నీవాపిల్లను జూచి నవ్వుము. ఆపిల్ల నవ్వునో లేదో చూతము" అని చెప్తుంది. సత్యవతి నవ్వుతుంది. అద్దంలో పిల్ల కూడా నవ్వుతుంది.

సత్యవతి పెద్దదయి, గృహిణి అయినతరవాత కూడా ఈ చిన్ననాటి అద్దపుమాట మరిచిపోదు. తనఅనుభవములు మూలంగానూ, ముత్తవ్వమాటలమూలంగానూ "ఈ జగమంతయు నొక యద్దమనియు, దానివేపున మనము కోపముగా జూచిన కోపముగా, సంతోషముగా దానిం గనిన ప్రతిబింబము సంతోషముగా కనిపించును అని గ్రహించి తాను పాటించడమే కాక ఇతరులకు కూడా భోధించును" అన్న ముక్తాయింపుతో ఈకథకి అందం వచ్చింది. ఒకరకంగా ఈనాటి "వ్యక్తివికాసం కథ" అని కూడా అనుకోవచ్చు.

బీదకుటుంబం. - మహారాష్ట్రలో గోధుమలు, జొన్నలు, సజ్జలపిండితో రొట్టెలు చేసుకుంటారు. బీద స్త్రీలు ధనవంతులయిళ్ళలో పిండి విసిరి, ఆ ఆదాయంతో సంసారాలు నడుపుకుంటారు. అలాటి ఒక స్త్రీ జీవితం ఈ కథ. ఇది జరిగినకథ అని రచయిత్రి మొదట్లోనే చెప్పేరు.

స్వల్ప ఆదాయం గల భర్త చనిపోయినతరవాత రాత్రింబవళ్ళు పిండి విసిరి ఆరుగురు పిల్లల్ని పోషించి, చదివించి, పెద్దవాళ్ళని చేస్తుంది ఒక బీద స్త్రీ. ఈకథలో ప్రధానంగా ఆ స్త్రీకి గల ఆత్మగౌరవాన్నీ, పిల్లలకి కూడా అదేవిధమైన సంస్కారాన్ని అలవరుస్తూ వారిని పెంచి పెద్ద చేసిన తీరూ బలంగా ఆవిష్కరించేరు రచయిత్రి. ఇలాటి కథలు మనం నిత్యజీవితంలో వింటూనే ఉంటాం.

కథనం విషయంలో మొదట చెప్పుకోవలసింది భాష. ఈనాటి పాఠకులకి చదవడం కొంచెం కష్టమే కావచ్చు. ఎందుకంత కష్టపడి చదవడం అంటే నేను చెప్పలేను. ఈ కథలు ఆనాటి సాంఘిక, సాహిత్యపరిస్థితులకోణంలోనుండి చూస్తే తెలుస్తుంది. నాకు ఎందుకు చదవాలనిపించిందంటే, ముందే

చెప్పినట్టు అచ్చమాంబగారికి రచయిత్రిగా ఇవ్వవలసిన గౌరవం ఈనాటి విమర్శకులు ఇచ్చారా లేదా అన్న ప్రశ్నకి సమాధానం తెలుసుకోడానికి.

ఈ కథల్లో 19వ శతాబ్దం తొలిదశకంలోనే ఆధునికభావాలకి నాంది పలకడం కనిపిస్తోంది. పిల్లలపెంపకం విషయంలో, స్త్రీలవ్యక్తిత్వాలు బలమైనవిగా, ఆత్మగౌరవం గలవారిగా చిత్రించడంలో, స్త్రీవిద్య జ్ఞానసముపార్జన, మానసికవికాసం కోసం అని స్పష్టీకరించడంలో - ఈనాడు మనకి ఆదర్శమయిన ఎన్నో ఆలోచనలు ఈకథల్లో కనిపిస్తున్నాయి. (స్త్రీవిద్య, భార్యాభర్తలసంవాదం). ముఖ్యంగా **స్త్రీవిద్య**లో అచ్చమాంబగారి భావాలు వీరేశలింగంగారి అభిమతానికి పూర్తిగా భిన్నమయినవి. ఆయన స్త్రీలు పతివ్రతాధర్మాలు పఠించి ఆచరించాలి అంటే **అచ్చమాంబగారు స్త్రీలు విజ్ఞానవతులు కావడానికీ, ఆత్మవికాసానికీ, తమ వ్యక్తిత్వాలని పరిపుష్టం చేసుకోడానికీ చదువుకోవాలంటున్నారు.** ఇక్కడ వీరేశలింగంగారికంటే ఆమె మరో అడుగు ముందుకి వేయడం కనిపిస్తుంది. సుఖమైన, సారవంతమైన వైవాహికజీవితానికి భార్యాభర్తలిద్దరిలో సామరస్యం కావాలన్న ఆలోచన కనిపిస్తుంది. (ప్రథమకలహం).

అచ్చమాంబగారి శైలి - కొన్ని కథల్లో ఒకొక సన్నివేశం వర్ణించినతీరు ప్రతిభావంతంగా ఉంది. **సుగుణవతి యగు స్త్రీ** కథలో అమ్మాయి "ముఖమర్ధ చంద్రునిబోలి ఎంతయు మనోహరముగా నున్నది" అనుకుంటాడు అబ్బాయి. సామాన్యంగా మనం అందమైన ముఖాన్ని పూర్ణచంద్రునితో పోలుస్తాం. అర్థచంద్రుడు అంటే నెలవంక అనుకుంటాను, దానిఅందం వేరు. మొహం నెలవంకలా ఉంటే అందంగా కనిపిస్తుందా? అంటే ప్రతీత్మకంగా అని చెప్పుకోవాలి. అర్థచంద్రుని చూచినప్పుడు మనకి ఎటువంటి ఉల్లాసం మనసులో కలుగుతుందో ఆ బాలికను చూచినప్పుడు శక్తికుమారుడికి అటువంటి ఉల్లాసం కలిగిందని తాత్పర్యం. కష్టపడి పని చేసి జీవితాన్ని సుఖవంతం, ఫలవంతం చేసుకోవాలన్న ఆలోచన కూడా నిర్ద్వంద్వంగా వాచ్యం చెయ్యడం చూస్తాం **సత్పాత్రదానం** కథలో.

ఇకపోతే, ఈనాటిపాఠకులకి కొరుకుడుపడని భాష - మనకిప్పుడు ఇది గ్రాంథికమే అయినా ఆనాటి రచనలకి భిన్నమయినది కాదు. మనకి ఈనాడు అర్థం కాని పదాలు కూడా ఇందులో అక్కడక్కడా తగిలినా, మొత్తంమీద కథ అర్థం కానంత కఠినమయినవి కావు.

కథలలో వర్ణనలు అంటే ప్రకృతి వర్ణనలు అన్న అర్థంలో కాబోలు సుజాతారెడ్డిగారు ఒక్కకథలో మాత్రమే వర్ణన ఉంది అన్నారు కానీ ఈకథల్లో సన్నివేశాలు ఆవిష్కరించడంలో అచ్చమాంబగారు విశేషమయిన ప్రతిభ చూపేరు. **ధనత్రయోదశి** లో దీపావళి వేడుకలు, ఇంట్లో విజయలక్ష్మి బాధ, వెంకటరత్నము సందిగ్ధావస్థ, **లలితా శారదలూ, అద్దమునూ సత్యవతియూ** - కథల్లో పిల్లల మనస్తత్త్వాలూ కళ్ళకి కట్టినట్టు చిత్రించేరు.

చిన్నచిన్న దోషాలు - పాత్రలపేర్లు రెండు మూడు రకాలుగా ఉండడంలాటివి ఉన్నాయి. అవి నిజానికి ఈరోజుల్లో కూడా చూస్తున్నాం. కావలిస్తే, రామారావుగారి యజ్ఞం చూడండి. ఎర్రి, ఎర్రెమ్మ, ఎర్రక్క ... లాంటివి కనిపిస్తాయి. మనసంస్కృతిలో ఇది ఉంది. జానపదసాహిత్యంనిండా ఇలాటి ప్రయోగాలు కోకొల్లలు. అయితే ఇవి ఇప్పుడు మనని బాధిస్తే, ఎందుకు బాధిస్తున్నాయి అంటే ఇంగ్లీషు సాహిత్యంమూలంగా మనకి అలవాటయిన ధోరణి అనే చెప్పుకోవాలి. ఇంగ్లీషుపండితులు మనకి చెప్పేరు వస్త్వైక్యత, సమయయైక్యత లాగే, పేర్లలో కూడా ఐక్యత కావాలి అని.

ఈకథలకి తన పరిచయంలో సంగిసెట్టి శ్రీనివాస్ అచ్చమాంబగారి కథలు రెండు **ప్రేమపరీక్షణము, ఎరువుసొమ్ము పరువుచేటు** అన్నవి 1998లోనే ప్రచురితమయేయని రాసేరు. ఆదృష్టితో చూస్తే, ఆమె రచనాకాలం ఏడు లేక ఎనిమిది మాత్రమే. లభ్యమయిన 10 కథలు ఆధారంగా ఆమె రచనావైదుష్యం అంచనా వేయడం తేలికా కాదు, న్యాయమూ కాదు. అయినా తప్పదు.

“తెలుగుకథకు పునాది భండారు అచ్చమాంబ” అన్న శీర్షికతో సంగిసెట్టి శ్రీనివాస్‌గారు విపులంగా తెలుగుకథాచరిత్రలో అచ్చమాంబగారి స్థానం ఆవిష్కరించేరు. కథాచరిత్రమీద ఆసక్తి ఉన్నవారు తప్పక చదవలసిన పరచయం ఇది.

డా. ముదిగంటి సుజాతారెడ్డి తమ “తెలంగాణా అందించిన తొలి తెలుగుకథలు” (ముందుమాట)లో అచ్చమాంబగారు తెలంగాణాభాష వాడడంచేతా, ఆమె కొంతకాలం తెలంగాణాలో ఉండడంచేతా ఆమెని తెలంగాణా రచయిత్రిగా గుర్తించేరు. ఉదాహరణలుగా కథల్లో తెలంగాణా పదాలు ఎత్తి చూపేరు. నాకు భాషాశాస్త్రంలో అట్టే ప్రవేశం లేదు కానీ “పోవు” అన్న క్రియ “వెళ్ళు” అన్న అర్థంలో చిత్తూరుజిల్లాలో కూడా వాడతారు. అలాగే “పొట్ట పోషించుకొను” అన్న ప్రయోగం విశాఖప్రాంతాల్లో కూడా సర్వసాధారణం. అంతకంటే ముఖ్యంగా ఆలోచించవలసినది పదప్రయోగాలూ, కొంతకాలం జీవించడం కారణంగా రచయితని ఒకప్రాంతం రచయితగా గుర్తించడం న్యాయమేనా అన్నది ఆలోచించాలి.

నా అభిప్రాయంలో ఒక రచయిత ఆ ప్రాంతపు సంప్రదాయాలూ, ఆచారాలూ విస్తృతంగా చర్చిస్తూ, ఆప్రాంతాన్ని తన ప్రాంతంగా ప్రకటించుకున్నప్పుడే అలాటి వాదన సమర్థనీయమని. ఉదాహరణకి నాతెలంగాణా కోటిరత్నాలవీణ అని దాశరథిగారు రాయడంచేత ఆయనకి తెలంగాణాయందున్న ప్రత్యేకాభిమానం తెలుస్తుంది కనక ఆయన్ని తెలంగాణాకవి అనడం సబబు. ఇలా ఆలోచిస్తే, అచ్చమాంబగారు ప్రత్యేకించి ఒక ప్రాంతాన్ని అభిమానించినట్టు కనిపించదు. ఆమె కృషి, సాంఘికసేవ, పర్యటనా, ఉపన్యాసాలు - ఇవన్నీ గమనంలోకి తీసుకున్నప్పుడు శ్రీనివాస్ గారు అన్నట్లు ఆమెని ఒక ప్రాంతానికి పరిమితం చేయలేము అన్నవాక్యమే నాకు కూడా సమర్థనీయంగా కనిపిస్తోంది.

కొత్తపాళీ ధర్మమా అని ఈ పుస్తకం పిడియఫ్ రూపంలో నాకు దొరికింది. సంగిసెట్టి శ్రీనివాస్, ప్రచురణకర్తలు కవిలె - తెలంగాణా రిసెర్చ్ అండ్ రిఫరల్ సెంటర్ వారికి ధన్యావాదాలు.

ఈ పుస్తకం ఆంధ్ర ప్రదేశ్‌లో ప్రముఖ పుస్తకాల షాపులలో దొరుకుతుంది. లేదా, ప్రచురణ కర్తలని సంప్రదించవచ్చు. వారి సమాచారం ఇది -

కవిలె - తెలంగాణా రిసెర్చ్ అండ్ రిఫరల్ సెంటర్,

13-6-434/బి/38 Himagiri Avenue, Flat No. 306,

Om nagar, Mehdipatnam, Ring Road
Hyderabad, 500 008.

Mobile: 98492 20321

చరిత్ర, చారిత్రక నవల

చరిత్రంటే తారీకులూ దస్తావేజులూ కావంటారు శ్రీశ్రీ. చరిత్రకీ చారిత్రిక నవలకీ తేడా ఉందంటారు కవిసామ్రాట్ నోరి నరసింహశాస్త్రిగారు.

తెలుగు నవలకి ఆద్యం లార్డ్ మేయో బెంగాలీలని వారిసంస్కృతీ సంప్రదాయాలు తెలిపే నవలలు రాయమని కోరడంట (ఆరుద్ర. సమగ్రాంధ్రసాహిత్యం సం. 4). ఒక జాతి సంస్కృతీ, సాంప్రదాయాలనీ, ఆచారవ్యవహారాలని నవలలు వివరించినంతగా చరిత్ర వివరించదు అని మేయో అభిప్రాయం కావచ్చు.

కాలేజీల్లోనూ విశ్వవిద్యాలయాలలోనూ చరిత్రకి సంబంధించిన కోర్సులలో రెండు, మూడు దశాబ్దాలుగా విస్తృతంగా చర్చ జరుగుతోంది. కేవలం తారీకులూ, దస్తావేజులూ కాక నిత్యజీవితంలో జరిగే విషయాలకి సంబంధించిన వివిధకోణాలు ప్రతిఫలిస్తూ, సాంఘికచరిత్ర, రాజకీయచరిత్ర, ఆర్థిక చరిత్ర - ఇలా చరిత్రని విభజించి అధ్యయనం చెయ్యడం మొదలయింది.

చరిత్రపాఠాల్లో ఇలాటి మార్పు వచ్చినా, ఇంకా చెప్పనివి ఉంటాయి నిజజీవితాల్లో. పరీక్షలకోసం, ఉద్యోగాలకోసం కాక విషయం - మనం ఎక్కడినుంచి వచ్చేం, ఇప్పుడు ఇలా ఉండడానికి వెనకటి చరిత్ర ఎంతవరకూ కారణం వంటివి తెలుసుకుంటే కానీ ముందు ముందు ఎక్కడ ఎందుకు ఎలా తేల్తాం అన్నది అర్థం కాదు. అలాటి కుతూహలంతో చరిత్రని అర్థం చేసుకోవాలంటే కథలూ, నవలలూ కావాలి. ఈ దృష్టితోనే లార్డ్ మేయో నవలారచనని ఆహ్వానించేరు. బెంగాలీలు ఏం చేసేరో తెలీదు కానీ ఆ ఆహ్వానానికి స్పందించిన తెలుగువాడు నరహరి గోపాలకృష్ణమ్మ సెట్టిగారుట. ఆయన 1872లో **శ్రీరంగరాజచరిత్ర** అన్నపేరుతో తొలి తెలుగు నవలకి శ్రీకారం చుట్టేరు. అప్పటికి నవల అన్న పదం తెలుగులో లేదు కనక దీన్ని కల్పితప్రబంధము అంటున్నానని ఆయనే తన ముందుమాటలో రాసుకున్నారు. ఆయన మాటల్లోనే ఇది ప్రబంధం కాదు కానీ ఈ నవలలో ప్రబంధలక్షణాలు ఉన్నాయి. అవి ఏమిటంటే - కథానాయకుడు రాజవంశానికి చెందినవాడు కావడం, వర్ణనలు చేర్చడం. అంతే కాక, ఇందులో కల్పనలు చాలానే ఉన్నాయి. భాష కూడా అప్పటి ఆచారం ప్రకారం ప్రబంధశైలిలోనే నడిచింది. ఇవన్నీ ఆరుద్ర సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యంలో వివరించేరు.

అంటే తెలుగులో చారిత్రకనవల పందొమ్మిదో శతాబ్దం చివరలో వచ్చిందన్నమాట. ఆతరవాత వీరేశలింగంగారి **రాజశేఖరచరిత్ర** వచ్చింది. అదే కాలంలో ఇంకా కొన్ని నవలలు కూడా వచ్చేయి.

నేను చదవడం మొదలయేనాటికి, పత్రికలలో రెండు రకాలు సీరియలులు వచ్చేవి. లేదా సీరియలులు రాసే రచయితలని రెండు తరగతులుగా చెప్పుకోవచ్చు. సాంఘిక నవలలు రాసేవారు,

చారిత్రకనవలలూ రాసేవారూ అని. రెంటినీ పత్రికలు ఆదరించి ప్రచురించేయి. మరోరకంగా చెప్పాలంటే క్షుణ్ణంగా తెలుగు, సంస్కృతం, ఇంగ్లీషు చదువుకున్నవారు చారిత్రకనవలలు రాసేరు. రాయాలన్న సరదాతో రాసినవారు, ముఖ్యంగా స్త్రీలు, సాంఘికనవలలు రాసేరు. పెద్ద చదువులు చదువుకున్న స్త్రీలలో కూడా చారిత్రకనవలలు రాసినవారు నాకు తెలిసి మల్లాది వసుంధర ఒక్కరే. 50లలో అనుకుంటాను ఆంధ్రా యూనివర్సిటీవారు నవలలపోటీ పెట్టినప్పుడు, ఆవిడ "తంజావూరు పతనం" రాసి బహుమతి గెల్చుకున్నారు.

తెన్నేటి సూరి గారి **ఛంఘిజ్‌ఖాన్** ఆరోజుల్లో బాగా ప్రాచుర్యం పొందింది. మన చరిత్ర మనం చదువుకోడానికి కూడా ఇంగ్లీషువారు రాసినపుస్తకాలే గతి అయినరోజుల్లో సహజంగా వారికోణంలోనుండి ఆవిష్కరించిన అంశాలే మనకి వేదవాక్యాలవుతాయి. ఇంగ్లీషువారిదృష్టిలో పరమ దుర్మార్గుడయిన "ఛంఘిజ్‌ఖాన్ పరిపాలనాదక్షతా, రాజనీతీ, శౌర్యపరాక్రమాలూ అద్భుతంగా ఆవిష్కరించారు తెన్నేటి సూరిగారు," అన్నారు ఆరుద్ర. ఆరోజుల్లో విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, అడవి బాపిరాజు వంటి ప్రముఖ రచయితలు కూడా చారిత్రకనవలలు పత్రికలలో ప్రచురిస్తూ వచ్చేరు. ఇది అప్రస్తుతం అయినా పత్రికలని ఈ విషయంలో మెచ్చుకోక తప్పదు. పత్రికలు ఈ చారిత్రకనవలలు ప్రచురించడం ద్వారా పాఠకులకి మరచిపోతున్న, అపోహలకి గురి అయిన మన చరిత్రని తిరిగి అసంఖ్యాక సాధారణ పాఠకులముందు పెట్టడం ఒక సత్ఫలితం. అప్పట్లో బాగా ప్రాచుర్యం పొందిన నవలలు విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి ఏకవీర, అడవి బాపిరాజుగారి గోనగన్నారెడ్డి, నోరి నరసింహశాస్త్రిగారి రుద్రమదేవి - నాకు జ్ఞాపకం ఉన్నవి. కానీ ఇంకా చాలానే ఉన్నాయి ఇప్పుడు నాకు గుర్తు లేవు కానీ.

సాంఘికనవలకీ చారిత్రక నవలకీ, చరిత్రకీ వ్యత్యాసం సూక్ష్మంగా చెప్పాలంటే సాంఘికనవల చాలావరకూ సమకాలీనజీవితాన్ని చిత్రిస్తుంది. చారిత్రక నవల గతకాలపు సమాజాన్ని చిత్రిస్తుంది. గతకాలంలో రాజవంశాలకే ప్రాముఖ్యత కనక సహజంగానే కథానాయకులు రాజులూ, చక్రవర్తులూ అయేరు. **శ్రీరంగరాజ చరిత్ర** రాసిన నరహరి గోపాలకృష్ణమ్మ సెట్టిగారు "ఇది సోనాబాయి పరిణయము అయినను ప్రబంధములలో కథానాయకునికే ప్రాముఖ్యము కనక శ్రీరంగరాజ చరిత్ర అని పేరు పెట్టితిని" అని వివరణ ఇచ్చుకున్నారు. ప్రబంధ సాహిత్య లక్షణం అయిన వర్ణనలు కూడా ఇందులో ఉన్నాయని ఆయనే అన్నారు. ఇలాటి వర్ణనలు ఇంగ్లీషు నవలల్లో చదివినట్టు నాకు గుర్తులేదు. బహుశా ఇది కూడా తెలుగునవలకే ప్రత్యేకమేమో.

చారిత్రక నవల అంటే ఇతివృత్తం వెతుక్కోనక్కర్లేదు, సిద్ధంగానే ఉంటుందనడానికి లేదు సూక్ష్మంగా ఆలోచిస్తే. చారిత్రక నవల సమయానుకూలంగా అద్భుతమైన కల్పనలు చేర్చి, పాఠకుడు మానసికంగా ఆ కాలంలోకి పోయి కథలో లీనమయిపోయేలా చేస్తాడు రచయిత. చరిత్ర అస్థిపంజరంలాటిది. దాన్ని నవలగా

మార్చడానికి రచయిత రక్తమాంసాలు చేర్చి, ప్రాణం పోసి, ఆపైన కన్నులపండువుగా నానావిధ ఆభరణాలతో అలంకరించి పాఠకులని మైమరపించేలా చేస్తాడు. సన్నివేశాల కూర్పు, పాత్రచిత్రణాలాటివి రచయితకి పని పెడతాయి. చరిత్ర చదువుతుంటే పాఠకుడికి ఉత్తేజం కలగదు. తాదాత్మ్యం పొందదు. చరిత్ర చదవడం జ్ఞానసముపార్జనకీ, తాత్త్విక చింతనకీ. చారిత్రక నవల చదవడంలో సాహిత్యపరమైన ఆనందానుభూతి ఉంటుంది. ఆపైన కొన్ని విశేషాలు తెలుసుకున్నానన్న ఆనందం ఉండొచ్చు.

నేను చదివిన రెండు నవలల్లో కాకతిరాణి రుద్రమదేవికి ప్రముఖపాత్ర ఉంది. మూడోనవలలో ఆవిడే ప్రధానపాత్ర. అవి -

1. అన్నమాంబిక. రచయిత చిట్టిబాబు. కథ గోనగన్నారెడ్డిని వరించి వివాహమాడిన రాజకన్య అన్నమాంబిక చరిత్ర. చిట్టిబాబుపేరు నేను ఆరోజుల్లో వినలేదు కానీ ఈ నవలకి ముందుమాటలో ప్రఖ్యాతరచయిత అనే రాసేరు. ఈ నవల నేను సగానికి మించి చదవలేకపోయేను. రాసింది యాభైలలోనే అయినా ప్రబంధరీతిలోప్రతిపాత్రతోనూ రచయిత లీనమయిపోయి, వీరవైష్ణవాన్ని తలపించే భక్తితో, ఆనాటి కైవారాలు పేజీలకి పేజీలతో నింపేశారు. అంచేత నాకు పట్టలేదు.

2. అడివి బాపిరాజుగారి **గోనగన్నారెడ్డి.** ఇది కూడా పైకథే కానీ ఇందులో గోనగన్నారెడ్డికి ప్రాధాన్యం కనక ఆయన రాజనీతి చతురత, వీరశౌర్యాలవంటివి చక్కగా వివరించడం జరిగింది. ఈనాటి పాఠకులు చాలామంది మెచ్చుకుంటున్న నవల ఇది. మరియు నేను పూర్తిగా చదివేను. ఇందులో కూడా భట్రాజులు పాడే కైవారాలు అక్కడక్కడ ఉన్నా **అన్నమాంబిక**లో ఉన్నంత అతి లేదు. కథ నడుస్తుంది. మళ్ళీ చదువుతానని చెప్పలేను కానీ ఒకసారి నాచేత పూర్తిగా చదివించిన నవల అని మాత్రం చెప్పగలను. రుద్రమదేవిమీద నా కుతూహలాన్ని మరింత పెంచింది కూడా. ఆఊపులో నోరి నరసింహశాస్త్రిగారి నవల రుద్రమదేవి కొనేసి చదివేశాను.

3. నరసింహశాస్త్రిగారి **రుద్రమదేవి** నాకు చాలా నచ్చిన నవల. చాలాసార్లే చెప్పేను కదా నాకు చదవడం కష్టం అని. అంచేత నేను ఆపకుండా చదివేనంటే అది ఆ నవలకి మరో ప్లస్ అన్నమాట.

(మార్చి 21, 2011)

నోరి నరసింహశాస్త్రిగారి రుద్రమదేవి

14వ శతాబ్దంలో రుద్రమదేవి పరిపాలనలో కాకతి సామ్రాజ్యవైభవం కథ ఇది. 1299లో రుద్రమదేవి పట్టాభిషేకం మొదలు ఆరు సంవత్సరాలపాటు ఆమె ఆధిపత్యంలో రాజకీయ, సాంఘిక, సాహిత్యప్రతిభ ఆవిష్కరించారు నోరి నరసింహశాస్త్రిగారు.

రుద్రమదేవి తండ్రి గణపతిదేవుడు వార్ధక్యంలో అనారోగ్యంతో బాధపడుతూ రుద్రమదేవిని పట్టాభిషిక్తురాలిని చేసి రాజ్యం ఆమెకి అప్పచెప్తాడు. "ఆడదాని మోచేతి నీళ్ళు తాగుతామా" అంటూ చోళులూ, తదితర సామంతరాజులూ తిరగబడడం, అటు మహారాష్ట్రులు దేశం ఆక్రమించుకోడానికి ప్రయత్నించడం, రుద్రమదేవి అద్వితీయమైన రాజకీయచాతుర్యం ప్రదర్శించి వారిని ఎదుర్కొనడం ప్రధాన కథాంశాలు. ఆమెగురువు శ్రీ విశ్వేశ్వర శంభు దేశికులు, మంత్రి అన్నమయ్యలతో పాటు కవి తిక్కన రుద్రమకి అండగా నిలిచి అనేక విధాల సహాయం చేస్తారు. అలాగే ఆమెవిజయానికి సహాయం అందించిన మరొక వీరుడు గోనగన్నారెడ్డి.

గణపతిదేవుడు కుమార్తెవివాహం విషయంలో చూపిన శ్రద్ధలో కాకతి రాజ్యభవిష్యత్తే కాక తమ వంశం పేరుప్రతిష్ఠలు కూడా కనిపిస్తాయి. ఆయన విధించిన ఆంక్షలమేరకు, రుద్రమదేవితో కత్తియుద్ధం చేసి, ధనుర్విద్యలో ఆమెని ఓడించి, వివాహమాడతాడు చాళుక్యరాజు భద్రదేవుడు. కానీ తనకి వేరొకరాణివల్ల కలిగిన పుత్రుని రుద్రమదేవికి వారసుడిగా చేయనందుకు కోపగించి, మహారాష్ట్రులతోనూ ఇతర సామంతులతోనూ చేరి కాకతీయసామ్రాజ్యాన్ని నాశనం చేయడానికి తలపడతాడు. రుద్రమదేవి వారిని ఓడించి, సామంతరాజులని క్షమించి, భద్రదేవుని క్షమించక, తగిన దండన విధిస్తుంది. నరసింహశాస్త్రిగారు ఈ కథ చిత్రించినతీరు గొప్పగా ఉంది. రుద్రమదేవి మానసికసంక్షోభం, భిన్నఅనుభూతులమధ్య కఠోరనిర్ణయాలు తీసుకున్నతీరు హృద్యంగమంగా చిత్రించేరు రచయిత. (ఈ వ్యాసం రాసింది మార్చి 2011. ఇటీవల నారాయణభట్టు, సార్వభౌముడు కూడా చదివేను. రుద్రమదేవి నవలలో కన్పించిన శిల్పచాతుర్యం ఆరెంటిలో లేదనే నాకు అనిపించింది.)

నరసింహశాస్త్రిగారు ఈ నవలగురించి ముందుమాటలో కొన్ని విలువైన మాటలు చెప్పేరు. మొదటిది - ఆంధ్రులలో జాతిపౌరుషం రేకెత్తించవలసిన అవుసరం వచ్చినప్పుడు ఉత్తేజపరిచే సాహిత్యం వెలువడుతుందన్నది. దానికి తార్కాణంగా నన్నయ భారత రచన ప్రారంభించడం, మళ్ళీ యవనులు

ఉత్తరభారతాన్ని జయించి దక్షిణభారతం ఆక్రమించుకోడానికి ముందుకి సాగుతున్న సమయంలో తిక్కన, ఆ తరవాత ఎఱ్ఱాప్రగడ భారతాన్ని పూర్తి చేయడం జరిగిందంటారు. అంటే ఈ మూడు కాలాల్లోనూ భారతరచనకి ప్రధానకారణం మనజాతి ఘనచరిత్ర ప్రజానీకానికి మరొకసారి గుర్తు చేయడమేనని.

నరసింహశాస్త్రిగారు తమ చారిత్రకనవలల్లో చరిత్రతోపాటు సాహిత్యాన్ని కూడా చేర్చి తమ కథనానికి సమగ్రత సాధించేరు. **నారాయణభట్టు**లో నన్నయసాహిత్యకృషి, **రుద్రమదేవి**లో తిక్కనకృషి. **మల్లారెడ్డి**లో ఎఱ్ఱనకృషి చర్చించడంద్వారా ఆనాటి రాజకీయాల్లో కవులపాత్రలు ఎంత బలమయినవో ఎత్తి చూపేనని ఆయనే ప్రవచించేరు. నామటుకు నాకు రుద్రమదేవి నవలలో తిక్కన, బద్దెన పాత్రలు సజీవంగా, హృద్యంగమంగా కనిపించేయి.

ఒక కథకి గానీ నవలకి గానీ ఓంప్రథంగా కావలసిన లక్షణం పాఠకులఉత్సుకతనీ, ఉత్సాహాన్నీ నిలబెట్టగలగడం. కథ చెప్తున్నంతసేపూ "తరవాతేమయిందో" ననుకుంటూ ముందుకి సాగుతాడు పాఠకుడు. ఆ ఉత్సాహాన్ని ఆ స్థాయిలో నిలబెట్టాలి కానీ కేవలం తనప్రతిభ చాటుకోడానికేనేమో అనిపించేలా పేజీలకి పేజీలు అదేపనిగా కైవారాలు వల్లె వేసుకుంటూ పోకూడదు రచయిత.

నరసింహశాస్త్రిగారి కథనరీతి నన్ను ఆకట్టుకుంది. ఎముకలగూడులాటి చరిత్ర తీసుకుని రక్తమాంసాలు చేర్చి, ఆ పైన నానాభూషణభూషితురాలిని చేసి పాఠకుల మనసులని అలరించగల మంచినవలని అందించేరు నోరివారు.

ఈ నవలలో సాహిత్యాభిరుచి గల పాఠకులని ఆకర్షించేవి కవులపాత్రలూ, సాహిత్యచర్చలూ. రుద్రమదేవి, పల్లవరాజు కొప్పెరుంజింగడు కొన్ని సమయాల్లో రాజకీయాలు పక్కన పెట్టి ఉదాత్తహృదయంతో సాహిత్యసభలు నడపడం, కొప్పెరుంజింగనిసభలో సాంప్రదాయాలకి భంగమయిందని గోదావరి పండితులు నిరసన తెలియజేస్తూ బయటికి పోవడం, కొప్పెరుంజింగడు ఆగ్రహించినా శత్రురాజ్యంలోని పండితులే అయినా సభామర్యాద పాటించి వారిని శిక్షించక వదిలివేయడంవంటివి జాతిచరిత్రకి వన్నె తెస్తాయి. నరసింహశాస్త్రిగారు అద్భుతంగా ఆవిష్కరించేరు ఈ వృత్తాంతం. అలాగే అనేక సందర్భాల్లో పూర్వకవులరచనల్లోంచి ఎంచిన పద్యాలు ఉదహరించడం కూడా రచయిత సాహిత్యాభిమానాన్ని తేటతెల్లం చేస్తుంది.

సుమతీ శతకకర్త బద్దెన అసామాన్యమైన జీవనసత్యాలు అతి సాధారణమయిన తేలిక మాటల్లో చెప్పిన యువకవిగా దర్శనమిస్తాడు ఈనవలలో. అతను సభలో తన పద్యాలు వినిపించడానికి సిగ్గు పడడం, తిక్కన, రుద్రమదేవి వంటి ప్రముఖులు అతన్ని ప్రోత్సహించడం వంటి సన్నివేశాలు నవలకి పుష్టి చేకూర్చేయి. యథావాక్కుల అన్నమయ్య మరొక గొప్ప పాత్ర ఈనవలలో.

అలాగే ఇతర సూక్ష్మవిషయాలు - జైనపండితులు కాకతి బ్రాహ్మణులకి క్షాత్రంలోనూ కరణీకంలోనూ శిక్షణ ఇవ్వడానికి పెట్టిన పాఠశాలలూ, రుద్రమదేవి, భద్రదేవుల అంతరంగచిత్రణ, అడుగడుగునా వ్యక్తిగతంగానూ, రాజకీయపరంగానూ వారికి ఎదురైన సమస్యలను పరిష్కరించుకున్న తీరూ ఎంతో ఆసక్తికరంగా ఉన్నాయి. అలాగే నిత్యజీవితంలో పశుసంపదని సంరక్షించుకోడం, వర్తకులు, వేశ్యవాటికలు, నృత్యాలూ - వర్ణించినతీరు కూడా నన్నాకర్షించింది.

ఈనవలకి రూపకల్పన చేసేముందు నరసింహశాస్త్రిగారు విస్తృతంగా పరిశోధన చేసి అనేక చారిత్రక సత్యాలు నిర్ధారణ చేసుకున్నారుట. తన పరిశోధనమూలంగా ఆనాటి చారిత్రక పరిశోధకులకి స్పష్టం కాని కొన్ని అంశాలు స్పష్టం అయేయనీ కూడా రాసేరు. అలాటి వాటిలో కొన్ని - రుయ్యమ్మ వివాహం, రుద్రమదేవి పట్టాభిషేకానికి వెనకున్న కారణాలు, ఆమె శాసనాల్లో భర్త అయిన భద్రదేవుని పేర్కొనకపోవడానికి కారణం.

నేను మొదట్లో చెప్పినట్టు, అన్నాంబిక, గోనగన్నారెడ్డి నవలలకంటే ఈ నవల సాహిత్యపరంగా ఉత్తమస్థాయిలో ఉంది. ఇలా అనుకోడానికి నాకు తోచిన కారణాలు కొన్ని చెప్తాను.

రచయితకీ పాత్రలకీ మధ్య కొంత ఎడం ఉండాలి. ప్రతి పాత్రకీ అదేపనిగా వీరవైష్ణవ భక్తుడిలా కైవారాలు చదువుకుంటూ పోతే, పాఠకుడికి కథకుడిమీద నమ్మకం కలగదు. నాయకీనాయకుల పేర్లు తగిల్నప్పుడల్లా పేజీలకి పేజీలు వారి అందచందాలూ, బిరుదులూ వర్ణించడం పాఠకుడిని విసుగిస్తుంది. అన్నమాంబిక లో కథకుడు దాదాపు ఆనాటి వందిమాగధులని తలపింపచేస్తాడు.

గోనగన్నారెడ్డిలో నాయకీనాయకుల వర్ణనలతోపాటు యుద్ధవర్ణనలూ కూడా కొంచెం అతిగానే అనిపించేయి. కథనంలో కొంత గందరగోళం కూడా ఉంది. ఈనవలలో కథ నాకు సుమారుగా అర్థమయినా, మరింత స్పష్టం కావడానికి పుస్తకం.నెట్లో ప్రచురించిన బెల్లంకొండ శ్రీకాంత్‌గారి వ్యాసం తోడ్పడింది. వారికి ధన్యవాదాలు.

రుద్రమదేవిలో కూడా యుద్ధవర్ణనలు ఉన్నాయి కానీ విసుగనిపించలేదు. యుద్ధానికి కారణాలూ, యుద్ధాలు నడపడంలో రాజకీయ చతురత కూడా వివరించడంతో కథనానికి బలం వచ్చింది.

మరి కొన్ని ధర్మసూక్ష్మాలు - తండ్రి గణపతిదేవుడు రుద్రమదేవిని పురుషుడిలా పెంచుతూ, క్షాత్రధర్మాలలో శిక్షణ ఇప్పించి లోకానికి ఆమె స్త్రీ అని తెలియనివ్వకుండా ఉంచేడు చాలాకాలం. ఆ విషయాన్ని బలపరచడానికే ఆమెకి ముమ్మడాంబ అనే రాచకన్యతో వివాహం కూడా జరిపించినట్టు, ఆ రాచకన్యకి కూడా రుద్రమ స్త్రీ అని చాలాకాలం - రుద్రమే చెప్పేవరకూ - తెలీనట్టూ **అన్నమాంబిక** నవలలోనూ, **గోనగన్నారెడ్డి** నవలలోనూ చిత్రించారు.

రుద్రమదేవి నవలలో నరసింహశాస్త్రిగారు ఈవిషయం ప్రస్తావించలేదు. బహుశా ఆయన తీసుకున్న కాలపరిమితివల్లనేమో. రుద్రమదేవి పట్టాభిషేకంతో మొదలు పెట్టి ఆరు సంవత్సరాలచరిత్రని ఆరుమాసాలలో

జరిగినట్టు చిత్రించానని ఆయనే చెప్పుకున్నారు. దానికి ఆయన ఇచ్చిన వివరణ చరిత్ర అంటే తిథులూ వారాలూ కావని.

చారిత్రక నవలలు నేను అట్టే చదవలేదు కానీ నోరి నరసింహశాస్త్రిగారి రుద్రమదేవి అలాటినవలలో తలమానికం కాగలదని నాకైతే అనిపించింది. నాచేత మరోసారి చదివించగల నవల ఇది.

(మార్చి 29, 2011)

నోరి నరసింహశాస్త్రి గారి సాహిత్యవ్యాసాలు

నోరి నరసింహశాస్త్రిగారు (1900-1978) పిన్నవయసులోనే కవిత్వం రాయడం ప్రారంభించి దాదాపు ఆరు దశాబ్దాలపాటు కవిత్వం, నాటకం, కథ, నవల, విమర్శవంటి ప్రధాన సాహిత్యప్రక్రియలలో ప్రతిభావంతమయిన రచనలు చేసి కవిసామ్రాట్ బిరుదునందుకున్నారు (1947). వివిధ సాహితీసంస్థల్లో ప్రముఖపాత్ర వహించి తెలుగుసాహిత్యంపట్ల తమకి గల అభిమానాన్నీ అభినివేశాన్నీ సగర్వంగా ప్రకటించుకున్నారు.

నరసింహశాస్త్రిగారు 1900లో జూన్ 2వ తేదీన హనుమచ్ఛాస్త్రి, మహలక్ష్మి దంపతులకు జన్మించారు. బి.ఎ. (1919) బి. యల్. (1925) పట్టభద్రులు. శ్రీ కల్యాణానంద భారతీస్వామివారివద్ద దీక్ష స్వీకరించారు.

నరసింహశాస్త్రిగారు బహుభాషాకోవిదులు. "సంస్కృతం, తెలుగు, ఇంగ్లీషు, కన్నడభాషలలో అతివేలమయిన అభినివేశం సంపాదించుకున్న మనీషులు" అంటారు దేవులపల్లి రామానుజరావుగారు ఈవ్యాససంకలనానికి తొలిపలుకులో. "సాహిత్యోద్యమంలో అగ్రేసరులు. సాహిత్యంలో అన్నిరంగాల్లోనూ వారు చేసిన కృషి ప్రామాణికం," అంటారు నరసింహశాస్త్రిగారి కుమారులు హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు తమ ముందుమాటలో.

శాస్త్రిగారి మొదటి పద్యసంపుటి ప్రచురణ అయేనాటికి వారికి 19 ఏళ్ళుట. ఆతరవాత ఆరు దశాబ్దాలపాటు అవిరళంగా సాహిత్య కషి చేశారు. కవితలతోనే మొదలు పెట్టినా, వారికి ప్రజాబాహుళ్యంలో పేరు తెచ్చిపెట్టినవి చారిత్ర్యకనవలలు (**నారాయణభట్టు, రుద్రమదేవి, మల్లారెడ్డి**). తొలినవల **వాఘీరాట.** శాస్త్రిగారి ఇతరరచనలు, దే**వీభాగవతము (3 స్కంధాలు). నాటికలు, పద్యనాటికలు, విమర్శ వ్యాసాలు, సమీక్షలు, పీఠికలు** వారి పాండిత్యప్రకర్షకి దీటురాళ్ళుగా నిలిచేయి. **భావనాటికలు** అన్న పదబంధం వారే సృష్టించి కఠినపదజాలంతో భావానికే ప్రాధాన్యతనిచ్చి నాటికాప్రక్రియకి మరొక గౌణ్యం తెచ్చిపెట్టేరుట. ఇంకా అనేక కవితలు, పద్య, గద్య రూపకములు, **కర్పూరద్వీపయాత్ర (పిల్లలనవల), శబ్దవేధి వారి రచనలు**.

కవులజీవితములు ఆధారంగా రాసిన నవలలు సార్వభౌముడు, కవిద్వయము, ధూర్జటి. తదితర చారిత్రకనవలలలో కవులజీవితాలు చేర్చడంద్వారా కూడా నరసింహశాస్త్రిగారు కవులయందు తమకి గల ప్రత్యేకగౌరవం ప్రకటించుకున్నారు.

సూక్ష్మంగా ఇవీ కవి సామ్రాట్ నోరి నరసింహశాస్త్రిగారి **సారస్వతవ్యాసాలు,** ఐదవసంపుటానికి ముందుమాటద్వారా మనకి తెలిసే విశేషాలు. శాస్త్రిగారు రచించిన 70 వ్యాసాలు, కొన్ని ఇంతరవరకూ అముద్రితాలు ఏర్చి కూర్చారుట ఈసంకలనంలో.

ప్రచురణకర్తలు ఈసంకలనం విషయసూచికలో ఈ వ్యాసాలని రెండు భాగాలుగానూ, ఉపభాగాలుగానూ విభజించారు మొదటిభాగంలో వ్యాసాలు - సాహితీ విమర్శ, గీర్వాణ సాహితి, కవిత్రయ సాహితి, ప్రబంధ సాహితి, నవ్య సాహితి, నాటక సాహితి, హాస్య సాహితి, (రెండు వ్యాసాలు), చరిత్ర, సంస్కృతి, సాహితీ మూర్తులు, పీఠికలూ-సమీక్షలూ, భక్తి సాహితి (ఒక వ్యాసం మాత్రమే)

రెండవభాగంలో - సాహిత్య విమర్శ, గీర్వాణ సాహితి, కవిత్రయ సాహితి, సాహిత్యోద్యమము, నవ్య సాహితి, నాటక సాహితి, కథా సాహితి, హాస్య సాహితి (ఒకటి), చరిత్ర సంస్కృతి, సాహితీ మూర్తులు, పీఠికలూ-సమీక్షలూ. మరో రెండు శీర్షికలకింద రెండే వ్యాసాలు, హిత సాహితి, భక్తి సాహితి ఉన్నాయి.

ఈ విభజనమీద నా అభిప్రాయం చివర్లో చెప్తాను.

ఈ సంకలనం సాహిత్యవ్యాసాలసంకలనమే అయినా, శాస్త్రిగారు సాహిత్యపరంగానే చర్చించినా, వీటిలో సందర్భానుసారంగా మన దేశచరిత్ర, ఆంధ్రులచరిత్ర, శిల్పం, సంగీతంవంటి ఇతరవిషయాలు కూడా సూక్ష్మదృష్టితో వివరంగా చర్చించారు. ఉదాహరణకి, **ఉత్తమ వాగ్గేయకారుడు సుబ్రహ్మణ్యకవి** వ్యాసంలో (పు. 165-184) శార్ఙ్గదేవుడు ప్రతిపాదించిన ప్రమాణాలూ, ఉత్తమవాగ్గేయకారుని లక్షణాలు, క్షేత్రయ్య, బాలాంత్రపు రజనీకాంతరావు, రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ వంటి సంగీతవిమర్శకుల అభిప్రాయాలతో తమ అభిప్రాయాలు జోడించి వ్యాసాన్ని పటిష్ఠం చేశారు.

శిలాశిల్పకళ లో శిల్పం అంటే ఒక రాయిని చెక్కడం కాదు, ఆ శిలలో స్వయంభువై అంతర్గతంగా ఉన్న మూర్తిని దర్శించి, "పరస్థలాల"ను అంటే ఆమూర్తిని ఆవరించుకుని, మరుగుపరుచుతున్న రాతిభాగాలను, తొలగించి మూర్తిని బహిర్గతం చేయడంట (పు. 191). ఇటువంటి ప్రతిభ ఒక్క శిలా శిల్పికి మాత్రమే ఉంటుంది కానీ ఇతర కళాకారులకి కాదు అని కూడా అంటారు శాస్త్రిగారు.

బాపిరాజుగారి **హిమబిందు** చర్చిస్తున్నప్పుడు, శిల్పం, సంగీతంలో బాపిరాజుగారికున్న విషయపరిజ్ఞానం చెప్తారు. ఆధునికకవిత్వంలో లయగురించి మాటాడుతూ సందర్భోచితంగా వీణ ధనమ్మగారు రాగప్రస్తారపద్ధతిలో ప్రవేశపెట్టిన నూతన రీతులు ఎత్తి చూపిస్తారు. దాదాపు ప్రతివ్యాసంలోనూ ఆ కవి, రచయిత, లేదా ఆ కాలంలోని ఒక ప్రత్యేకకోణాన్ని ఆవిష్కరించేరు శాస్త్రిగారు.

ఈ వ్యాసాలలో చర్చించిన అంశాలు - విమర్శ, కవిత్వం, ఆధునిక కవిత్వరీతులు, పూర్వకవిత్వం, వివిధకాలాల్లో కవులు రచనల్లో ప్రత్యేకతలు, చరిత్రకీ చారిత్రక నవలకీ గల అవినాభావసంబంధం, ప్రబంధాలు, చరిత్రకీ కావ్యాలకీ గల అనుబంధం - ఇలాటి సాహిత్యవిభాగాలే కాక, సాహిత్యానికి అనుబంధంగా విలసిల్లిన

నాటకం, శిల్పం, సంగీతం వంటి ఇతరకళలగురించి నరసింహశాస్త్రిగారు చర్చించిన తీరు అద్భుతం. ఈమధ్య అద్భుతం అన్నమాట వాడడం మనకి పరిపాటి అయిపోయింది. కానీ నోరివారి రచనలవిషయంలో అది అక్షరసత్యం.

సాధారణంగా వ్యాసాలు అంటే పొడిపొడిగా ఓ నాలుగు విషయాలు ఉటంకిస్తే చాలు. ఓ చిన్న వ్యాసం అయిపోతుంది. ఈ సంకలనంలో అలా తేలిపోయినవి రెండో మూడో వ్యాసాలున్నాయి.

ఆ రెండో, మూడో వదిలేస్తే, మిగతా వాటిలో నరసింహశాస్త్రిగారు ప్రతివిషయాన్నీ ఎంతో నిశితంగా పరిశీలించి, క్షుణ్ణంగా ఆలోచించి, కూలంకషంగా చర్చించడం కనిపిస్తుంది. మన దేశమన్నా, సంస్కృతి అన్నా శాస్త్రిగారికి గల ప్రేమాభిమానాలు అనుక్షణం పొడ గడతాయి మనకి ఈ వ్యాసాలలో. ఆంగ్లేయులపాలన కారణంగా మనసాహిత్యంలో వచ్చిన మార్పులు ఆయన ఆనాడే గమనించి అక్షరగతం చేశారు. ఆంగ్లేయ చరిత్రకారులు వారికోణంలోనుండీ చేసిన యుగవిభజన, మన సంస్కృతిపట్ల వారు చూపిన అల్పదృష్టి మనం స్వీకరించడంవల్ల మనచరిత్ర మనకే అర్థం కాకుండా పోయింది. అలా ఇంగ్లీషువాళ్ళు రాసిన భారతదేశ చరిత్రకాక మన పురాణాలూ, వేదాలూ చదివి, మనచరిత్ర మనం సరిగ్గా తిరగరాసుకోవాలి. మన భారతం, రామాయణం చారిత్రకదృష్టితో చదవాలి అన్నది శాస్త్రిగారి అభిమతం.

మనదేశ చరిత్రలో వేదకాలంనుండీ, బౌద్ధులూ, జైనులూ, తురుష్కులూ, హూణులూ, ఆంగ్లేయులూ నంటివారిమూలంగా మన చరిత్ర ఎటువంటి మార్పులకి లోనయిందో ఎత్తి చూపేరు. ఆంగ్లేయులు రాసిన చరిత్ర వదిలి, మనచరిత్రని ఎలా చదువుకోవాలో కూడా విశదం చేశారు.

ఆంధ్రదేశ చరిత్రలో తెలుగువాళ్ళు తెలుగుని నిర్లక్ష్యం చేసి ఆంగ్లాన్ని ఆదర్శంగా గ్రహించడంమూలంగా మన చరిత్ర ఎలా వక్రీకృతం అయిందో చూపేరు.

తరవాత **చారిత్రకనవల** వ్యాసంలో చరిత్ర నేపథ్యంలో సాహిత్యం ఎలా విస్తరిల్లిందో వివరించేరు. దేశంలో ధర్మం క్షీణదశకి దిగజారిపోయినప్పుడు, ప్రజలని ధార్మికదృష్టివేపు మళ్ళించి, వారిని ఉత్తేజపరచడానికీ, తిరిగి ధర్మం నెలకొల్పడానికీ భారతం, రామాయణంవంటి కావ్యరచన జరిగిందంటూ, చరిత్రకీ చారిత్రకనవలలకీ గల అవినాభావ సంబంధం వివరించడమే కాక, కావ్యరచనకోసం కవులు చేసే కల్పనలు కూడా విశదం చేసేరు. రచయిత చారిత్రకసత్యాలను గ్రహించవచ్చు కానీ వాటినన్నిటినీ యథాతథంగా నవలలోనో ప్రబంధంలోనో పొందుపరచవలసిన అవుసరంలేదని శాస్త్రిగారివాదన. కవికి తనకావ్యానికి అవుసరమయిన మార్పులూ చేర్పులూ చేసుకోడానికి అధికారం ఉంటుంది. తన **రుద్రమదేవి**, చారిత్రక నవలలో ఆ మహారాజ్ఞి పాలనలో ఆరు సంవత్సరాలకాలాన్ని ఆరునెలలకి కుదించడం ఒక ఉదాహరణగా తీసుకోవచ్చు. అయితే, చారిత్రకనవలారచయిత చరిత్రని క్షణ్ణంగా పరిశీలించి, అర్థం చేసుకుని రాయాలి. అది కూడా అవుసరమే.

అందుకే శాస్త్రిగారు కొన్ని చిన్న చిన్న మార్పులు చేసినా, తమ నవలలకి చారిత్రక ఆధారాలను చాలా నిశితంగా పరిశోధించి, తెలుసుకున్న తరవాతే నవలారచనకి పూనుకున్నారు.

ఇదే విషయాన్ని మరింత విస్తృతంగా **ఆంధ్రభాషలో చారిత్రకనవల** (759) అన్న మరొక వ్యాసంలో చర్చించేరు. ఇది వెనకటి వ్యాసానికి పొడిగింపులా కనిపిస్తుంది.

స్వతంత్రభారతములో చరిత్ర రచన (721) - శాస్త్రిగారి చారిత్రకనవలలు అర్థం చేసుకోడానికి, ఈ వ్యాసాలు మంచి నేపథ్యాన్ని అందిస్తాయి. చారిత్రకనవలలు రాయదల్చుకున్నవారికి కూడా ఉపయోగపడతాయి.

శాస్త్రిగారి హాస్యరచనలు - పరీక్ష తప్పడం. షష్ఠిపూర్తి ఉత్సవములు. **పరీక్ష తప్పడం**లో హాస్యచతురత మనని అట్టే ఆకట్టుకోదు. మనం ఇలాటివిషయంమీద ఇప్పటికి చాలా చదివి ఉండడంచేత కావచ్చు. రెండోవ్యాసం **షష్ఠిపూర్తి ఉత్సవం** అన్నది నిజానికి బంధుమిత్రులతో కలిసి జరుపుకునే ఉత్సవం కాదనీ, అరవైలు నిండిన పెద్దమనిషి మృత్యురూపంలో వచ్చే ఉగ్రరథుడిబారినిండి తప్పించుకోడానికి ఆచరించే శాంతి కర్మ అనీ అంటున్నారు శాస్త్రిగారు. అంచేత కూడా ఇందులో హాస్యం కంటే టీకాతాత్పర్యాలకే ఎక్కువ ప్రాధాన్యం.

మూడో హాస్య రచన **ముష్టి కవిత్వము.** ఈవ్యాసంలో శాస్త్రిగారు వ్యంగ్యంగా ఈనాటి కవులు రాజకీయాలలో పడి, పేరుకోసం, డబ్బుకోసం నానా రకాలా రాస్తున్న కవితలని తీవ్రంగా ఖండించేరు.

నానృషిః కురుతే కావ్యమ్ అంటారు పండితులు. కవులు బృహద్గ్రంథాలు రాసినా, చిన్న పుస్తకం రాసినా ఋషులకి సహజమైన ధార్మికదృష్టి, సత్యశోధనాదృష్టి, నిష్ఠ, ఆత్మసంయమనం వంటి గుణాలు కలిగి ఉంటారు. క్రోధాన్నీ, కామాన్నీ, ద్వేషాన్నీ వస్తువుగా గ్రహించినప్పుడు కూడా ఋషులవలె సంయమనంతో చేస్తారు సత్కవులు. పూర్వం కవులు పొట్టకూటికోసం ప్రభువులమీద ఆధారపడినప్పుడు కూడా వారు తమ హృదయాలను స్వతంత్రంగానే ఉంచుకుని క్రూరప్రభువులను కూడా మానవులుగా మార్చగలిగేరు. అందుకు భిన్నంగా ఈరోజుల్లో కవులు, కొంతమంది కవులు కానివారు కూడా, తమ హృదయాలని రాజకీయ నాయకులకీ బానిసల్ని చేసి, మహా కవులుగా చెలామణీ అవుతున్నారు అంటారు నోరివారు. (పు. 38). రచయితలు అలా రాజకీయాల, "ఇజముల" పెద్ద పాములనోళ్ళ పడకుండా హెచ్చరించవలసిన బాధ్యత విమర్శకులది అని కూడా అంటారు. ఇది 1968లో 4వ ఆలిండియా తెలుగు రచయితలసదస్సులో సమర్పించిన ఉపన్యాసం. గత 40ఏళ్ళలో పరిస్థితి ఏమైనా మారిందా? మనం మరోసారి తిరిగి చూసుకోవాలి!

విమర్శప్రమాణాలగురించిన చర్చలో ఒకొక అంశం తీసుకుని ఎత్తిచూపిన కోణాలు మనం ఆలోచించుకోడానికి చాలా ఉపయోగకరం. మనని చాలా ఆలోచింపచేస్తాయి ఇవి.

నన్నయ మొదలుకొని కవులూ, రచయితలూ ఏదో ఒకరకం నవ్యత "ఫాషను" పేరున ప్రవేశపెడుతూనే ఉన్నారు. నన్నయ అనువాదం ఫాషను చేశాడు. కృష్ణశాస్త్రి ఏడుపు ఫాషను చేశాడు అంటూ చిన్న చమత్కారంతో వివిధకాలాలలో కవులు ప్రవేశపెట్టిన నూతనరీతులు చక్కగా వివరించడం నాకు నచ్చింది. అసలు ఆధునికత అంటే ఏమిటి? ఎప్పుడు ఏది ఆధునికరచన అనిపించుకుంటుంది? ఇలాటి ప్రశ్నలతో నోరివారు మనదృష్టిని ఆకట్టుకుంటారు. ఈనాటి రచయితలగురించి వారివ్యాఖ్య చూడండి. పాశ్చాత్యులు అమ్మకాలకోసం నవ్యత ఏదో ఒకటి పెడతారనీ, మన "నవనాగరీకులు పాదాలతో నడవడం చాలించి పాదరక్షలతో నడుస్తూ ఉంటే, అతి నవ నాగరీకులు కాళ్ళు పైనా తల కిందా పెట్టి శీర్షాసనంతో నడవవలసి వస్తున్నది" (పు. 75).

నన్నయ తెలుగులో భారతం రాయడానికి ఆనాటి రాజకీయ, సాంఘిక పరిస్థితులు కారణమంటూ, నన్నయ భారతాన్ని చారిత్రకదృష్టితో వ్రాశాడని దృష్టాంతాలతో నిరూపించారు. నాకు చాలా నచ్చిన వ్యాసాల్లో ఇదొకటి. ఈవ్యాసంలో గల ధర్మసూక్ష్మాలూ, కావ్యధర్మాలూ సాహిత్యాభిమానులకి చాలా పనికొస్తాయి. అలాగే నాటకాలగురించిన వ్యాసాలలో, వివిధ దృశ్యనాటకాలకీ, శ్రవ్యనాటకాలకీ గల ప్రత్యేకలక్షణాలూ, వాటికీ, సంస్కృతనాటకాలకీ, పాశ్చాత్యనాటకాలకీ గల వ్యత్యాసాలు చక్కగా వివరించారు.

సత్కీరుని కథ ఔచిత్యము (పు. 504) - ఇది ధూర్జటి రచించిన **శ్రీకాళహస్తీశ్వరశతకం**లో ఐదవ ఆస్వాశంలో 92 పద్యాలలో చెప్పిన కథట. వీరి మరొక వ్యాసం **ధూర్జటి**లో ఈ సత్కీరునికథకీ ధూర్జటి జీవితానికీ సామ్యాలు ఎత్తి చూపేరు.

సాహితీ సమితి కవులు (పు. 595), **సాహితీసమితి సాహిత్య కృషి** (పు. 713), **నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు** (పు. 748) – ఈ మూడు వ్యాసాల్లో మనకి పరిచితమయిన చాలామంది పేర్లు - తల్లావఝ్ఝుల శివశంకరస్వామి, దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి, మొక్కపాటి నరసింహశాస్త్రివంటివారితో పాటు, ఈనాడు అట్టేమందికి తెలీని పేర్లు కూడా చాలా కనిపించి, అబ్బ మనకి ఇంతమంది గొప్ప రచయితలున్నారా! అనిపిస్తుంది. ఇంకా ఇతరవ్యాసాల్లో, ఎఱ్ఱయ, తిక్కన వంటి ప్రాచీనకవులమీదా, వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు, తిరుపతి వెంకటకవులు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, గిడుగు రామ్మూర్తివంటి ఆధునిక కవులమీదా కూడా విశేషరచనలున్నాయి.

కొన్ని వ్యాసాలు విడిగా ఒక చిన్నపుస్తకంగా ప్రచురించడానికి తగినంత సమాచారం కలిగి ఉన్నాయి. ఉదాహరణకి ఈ ఐదు వ్యాసాలు చూడండి - **నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు తత్త్వవేత్త, గ్రంథకర్త (237), పూర్ణపురుషుడు శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు (253), స్వర్గీయ శ్రీ శివలెంక శంభుప్రసాద్ సాహిత్యవికాసానికి చేసిన సేవ (349),** ఇవి ఈ సంకలనంలో ఒకేచోట వరసగా పెట్టి ఉంటే సౌలభ్యంగా ఉండేది పాఠకులకి.

కొన్ని వ్యాసాలు నాకు కొరుకుడు పడలేదు. ముఖ్యంగా సంస్కృతకవులు, ప్రబంధాలగురించి రాసిన వ్యాసాలు నాకు కవిత్వరీతులతో పరిచయం లేకపోవడంచేత. కనీసం ఈ వ్యాసాలలో ఉదహరించిన పద్యాలకీ, శ్లోకాలకి సూచనప్రాయంగానైనా అర్థాలు ఇచ్చి ఉంటే కొంత సౌలభ్యం ఉండేది.

ఈ గ్రంథంలో వ్యాసాల వరుసక్రమంగురించి ఒక మాట చెప్పక తప్పదు. ఈ సంకనలంలో తొలి వ్యాసం **ఆంధ్రకవిత్వమూ- శ్రేయస్సూ** అన్నది సాహితీ సమితి రజితోత్సవసమావేశంలో చదివిన నివేదిక. కవిత్వధోరణుల్లో శ్రేయస్సు కలిగించేది, ప్రేయస్సు కలిగించేది అంటూ రెండుగా విభజించి విస్తృతంగా తెలుగుకవిత్వాన్ని చర్చించారు. తరవాతి వ్యాసం **ఆంధ్రసంస్కృతి. ఆంధ్రులచరిత్ర**. మూడో వ్యాసం. **నేటి సాహిత్య విమర్శ** నాలుగోవ్యాసం... ఇలా సాగిపోతాయి మనం వరసగా చదువుకుంటూ పోతే. అంటే కదాచితుగా ముందువ్యాసానికీ, తరవాతి వ్యాసానికీ అనుబంధం కనిపించినా, మొత్తంమీద విషయపరంగా చెల్లాచెదురుగానే ఉన్నాయి. విషయసూచికలో ఇచ్చిన వరుసక్రమంలో కూడా లేవు. అక్కడ ఇచ్చిన పుటలసంఖ్యలు మూలంలో పుటలకి సంబంధించినవేమో కానీ ఈ పిడియఫ్ ప్రతికి అనుగుణంగా మాత్రం లేవు. ప్రచురించిన కాలాన్ని అనుసరించి కానీ చర్చించినవిషయాలనిబట్టి కానీ చేసినట్టు కూడా కనిపించదు ఈ వరుసక్రమం. పైగా కొన్ని పేజీలు పునశ్చరణ అయేయి. నేను ఈవ్యాసంలో ఇచ్చిన పుటలసంఖ్యలు పిడియఫ్‌లో సంఖ్యలు.

నేరివారి సాహిత్యవ్యాసంగం, ఐదవసంపుటం అంటే వారు సృష్టించిన మొత్తం సాహిత్యంలో ఇది వ్యాసాలసంకలనం. పిడియఫ్‌లో 946 పేజీలున్న ఈగ్రంథంలో నరసింహశాస్త్రిగారు పొందుపరచిన వస్తుబాహుళ్యం అమేయం. నిజానికి ఇది చిన్నసైజు తెలుగు సాహిత్య విజ్ఞానసర్వస్వం అనుకోవచ్చు. ఇందులో శాస్త్రిగారు వివరించిన ప్రత్యేకమైన సాహిత్యపదజాలం కూడా నాకు కొత్తపాఠంలా అనిపించింది. ఉదాహరణకి, సాహిత్యపరంగా శ్రేయస్సు, ప్రేయస్సు, సంగీతంలో ధాతువు, మాతువు, శిల్పంలో పరస్థలాలు వంటి పదాలు ఈ పుస్తకంద్వారానే తెలుసుకున్నాను. నేను దీన్ని రిఫెరెన్స్ వాల్యూమ్‌గా వాడుకుంటాననడంలో సందేహం లేదు.

ఈసంకలనం అంతర్జాలంలో, తెలుగుపరిశోధన సైటులో పిడియఫ్ ఫార్మాటులో ఉచితంగా డౌన్లోడ్ చేసుకుని చదువుకోవచ్చు. లింకు http://teluguthesis.com/index.php?showtopic=1431

నేరి నరసింహశాస్త్రిగారి ఇతర సాహిత్యసంపద, నవలలూ, సమీక్షలూ, మొదలైనవి avkf.org లో దొరుకుతాయి.

000

(pustakam.net లో ప్రచురితం. వారికి ధన్యవాదాలు. జూన్ 26, 2011.)

ఆచంట శారదాదేవి కథల్లో శిల్పసౌందర్యం

రాసినవి చిన్నకథలే అయినా, అవి ఆరు డజన్లకి మించకపోయినా, తెలుగు కథాసాహిత్యంలో ఒక ప్రత్యేకస్థానాన్ని సంపాదించుకున్న రచయిత్రి శారదాదేవి. రాసి కాదు వాసి ప్రధానం అనడానికి సాక్ష్యం ఆవిడ సాహితీ ప్రస్థానం.

50వ దశకంలో అతులిత కీర్తిని ఆర్జించిన తెలుగు రచయిత్రులలో కొంతమంది ఈనాటి కొలమానాలకి నిలవరన్న సంగతి నాకు ఈమధ్యనే బోధపడింది. ఎలా రాసి పంపినా పత్రికలు ప్రచురించుకునే రోజుల్లో కాలం, కర్మం కలిసొచ్చి కొందరికి తగని, తరగని కీర్తి వచ్చిందంటే తప్పులేదేమో. కానీ విలక్షణమయిన కథలు రాసిన కొందరి పేర్లు కొందరికి మాత్రమే తెలిసి, కాలక్రమాన అంతరించిపోవడం చూసినప్పుడు మాత్రం అయ్యో అనిపించకమానదు. ఈనాడు ఆచంట శారదాదేవి పేరు చాలామందికి తెలీదంటే ఆశ్చర్యం లేదు.

శారదాదేవి కథల్లో పాఠకులని పట్టి ఊపేస్తూ ఆరాటపెట్టేసే సంఘర్షణలు ఉండవు. సంఘంమీదా, సాటి మనుషులమీదా కోపం, కసి, కక్షలాటివి కనిపించవు. సంఘర్షణ అసలు లేదనను కానీ ఆ సంఘర్షణ పెనుగాలిలా వచ్చి కుదుళ్ళలోనుంచీ మన నమ్మకాలనీ, విలువలనీ పెకలించేసి, పడగొట్టేసేది కాదు. ఈకథల్లో ఒక సంఘటనకి ముందూ, తరవాతా పాత్రల మానసిక స్థితిని తరిచి చూచి, జీవితపు లోతుల్ని కనుక్కోవాలన్న తపన కనిపిస్తుంది. సంఘంలోనూ మనుషుల్లోనూ గల లోపాల్నీ, అవకతవకల్నీ నిశితంగా పరిశీలించి, ఒక రకమైన వేదనతో, తమకంతో, విచారణతో వాటిగురించి ఆలోచిస్తూ, ఆ ఆలోచనలు మనతో పంచుకుంటున్నట్టు ఉంటుంది. కొన్ని కథలని lyrical అనొచ్చునేమో కూడా. ఎంచేతంటే అవి ఏదో ఒక పరిస్థితిని మాత్రమే వర్ణిస్తాయి. అంతకుమించి కథకు కావలిసిన ఎత్తుగడా, సంఘర్షణా, ముగింపూలాటి మసాలాలుండవు. బహుశా ఈనాటి విమర్శకుల, పాఠకుల కొలమానాలకి లొంగకపోవచ్చు కూడా ఇవి.

శారదాదేవి కథనంలో ఒక ప్రత్యేకత కథకుడిస్వరం నిర్లిప్తంగా, నిరామయంగా అనిపించడం. అయితే అది విసుగు పుట్టించేది మాత్రం కాదు. కారణం ఆమె ఎంచుకున్న వస్తువులలో, వాటిని మలిచిన తీరులో కూడా ప్రశంసనీయమైన చాకచక్యం చూపడం. ఇతివృత్తం సాధారణమయినా, అసాధారణమయినా, దాన్ని విశ్లేషిస్తూ, దానికి ఒక తాత్త్వికకోణం ఆపాదించి ఇదీ జీవితం అని చెపుతున్నట్టుంటాయి ఆమె కథలు.

ఎందుకిలా జరుగుతోందన్న జిజ్ఞాసా, దీనికేదో అంతరార్థమో, పరమార్థమో ఉందేమోనన్న సదసద్సంశయం కనిపిస్తాయి ముగింపులో.

ఏకాంతం, ఆత్మీయత కొరవడిన దంపతులూ, ఒక ప్రత్యేక వ్యక్తికోసం నిరీక్షణా, భవిష్యత్తుమీద ఆశ, భిన్న సందర్భాలలో మానసిక ప్రవృత్తులూ, సమాజంలో ఎగుడుదిగుళ్లూ, మధ్యతరగతి కుహనావిలువలూ - ఇవన్నీ శారదాదేవిగారికి కథావస్తువులే. ఇవి అందరికీ తెలిసినవే, అందరికీ అనుభవమే అయినా రచయిత్రి మరోసారి ఈ సంగతులే స్పృశించి, కథల్లో ఆవిష్కరిస్తే మనకి ఓహో అనిపిస్తుందే తప్ప ఎవరికి తెలీదు కనక అనిపించదు. అందుకే ఇవి మంచికథలయేయి.

శారదాదేవిగారి పేరు విని **పారిపోయిన చిలుక** కథ పేరు విననివారు ఉండరనుకుంటాను. ఈ కథ స్త్రీస్వేచ్ఛకి సంబంధించిన కథగా విశేషఖ్యాతి నార్జించుకుంది. ఇందులో ప్రధానాంశం స్వేచ్ఛ అని అంగీకరించినా, ఇది కేవలం చిలుకని పంజరంలో పెట్టినట్టు స్త్రీని మగవాడు ఇంట్లో బంధించడం అనడం సబబు కాదు. ఎందుకంటే ఈకథలో ప్రధానపాత్ర కామాక్షమ్మ కోరుకున్న స్వేచ్ఛకి నిర్వచనం నాలుగుగోడల మధ్యనించీ విమోచన కాదు.

సుందరరావు ఒంటరివాడు. "పట్నాల్లో ఏముంది దుమ్ము, ధూళి తప్ప," అంటూ ఊరికి దూరంగా మామిడితోపులో ఇల్లు కట్టుకుని, రెండేళ్ళపాటు వంటవాడు, నౌకరుతో కాలం గడుపుతాడు. తరవాత "ఈ ఇంట్లో భార్య అనే ఒక వస్తువు కూడా ఉంటే బాగుంటుందనిపించి" కామాక్షమ్మని పెళ్ళి చేసుకుంటాడు. సుందరరావుకి భార్య "ఒక వస్తువు" కావడం గమనార్హం. పోతే, అతని దినచర్య - చీకటితోనే బయల్దేరి పట్నానికి వెళ్లిపోయి, అక్కడ వ్యాపారమేదో చూసుకుని, స్నేహితులతో రోజంతా పేకాడి, చీకటి పడ్డాక తిరిగి రావడం. వస్తూనే పేపరు తెస్తాడు. భోజనం అయేక పేపరులో తల దూర్చి కూర్చుంటాడు.

కామాక్షమ్మ తమలపాకులు చిలకలు చుట్టి ఇస్తుంది. కొన్ని తింటాడు. ఆఖరికి కామాక్షమ్మ "పట్నంలో విశేషాలేమిటి?" అని అడుగుతుంది.

"ఏముంది మామూలే," అంటాడు పేపరు అడ్డం పెట్టుకుని.

మళ్ళీ నిశ్శబ్దం.

కామాక్షమ్మే ఏవో చెబుతుంది. మల్లె చెట్టు పూసింది. వానలు పడలేదు... ఇలా ..

ఆఖరికి అతను "రేడియోలో ఏదైనా ప్రోగ్రాము ఉందేమో చూడరాదూ" అంటాడు.

కామాక్షమ్మ లేచిపోతుంది.

అంతే వాళ్ళ సంభాషణ. ఈ చిన్న సంభాషణలో వాళ్ళ అన్యోన్యతా, దాంపత్యజీవితం కూడా మనకి అర్థమయిపోతాయి.

కొంతకాలం అయినతరవాత, కామాక్షమ్మ "మీకు పని అంతా పట్నంలోనే కదా. పట్నంలోనే కాపురం పెడదాం" అంటుంది. దానికి సుందరరావు సమాధానం, "ఆ పట్నంలో ఈ ఏకాంతం, ప్రశాంతం ఎక్కడ దొరుకుతాయి?" అని.

నిజానికి సుందరరావు ఆ యింట్లో అనుభవిస్తున్న ఏకాంతం కానీ ప్రశాంతత కానీ ఏమీ లేదు సరి కదా తను ఏకాంతం, ప్రశాంతత అనుభవించడం లేదన్న స్పృహ కూడా లేదు అతనికి. మానవసంబంధాల విషయంలో అతనిదృష్టి ఎంత సంకుచితమో, ఆ భార్యాభర్తల సంబంధం ఎంత పేలవమో ఆ ఒక్కవాక్యంలో తెలిసిపోతుంది. ఇక్కడ స్త్రీకి ఇల్లు పంజరం అన్న కాన్సెప్టు ఒక పొర మాత్రమే. అంతకంటే ముఖ్యమైన కోణం - కామాక్షమ్మ అసంతృప్తికి కారణం - వారిద్దరిమధ్య లోపించిన అన్యోన్యత. రోజంతా ఇంట్లో లేకపోయినా, కనీసం తిరిగి వచ్చేక అయినా ఆ మనిషిని ఆప్యాయంగా పలకరించడం, మంచీ చెడ్డా కనుక్కోడంవంటివి లేవు, నాలుగు పొడి పొడి మాటలే తప్ప. ఒక మనిషి మరొక మనిషిని కొట్టక్కర్లేదు. తిట్టక్కర్లేదు. కేవలం ఎదురుగా మనిషి ఉంది అని గుర్తించనైనా గుర్తించకుండా, ఆమె అస్తిత్వాన్ని, వ్యక్తిత్వాన్ని సంపూర్ణంగా నిర్లక్ష్యం చెయ్యడంద్వారా ఆ మనిషిని చిత్రవధ చెయ్యొచ్చు.

ఒకరోజు ఆ "ఏకాంత, ప్రశాంత" వాతావరణంలోకి కాలు విరిగిన ఓ చిలుక వచ్చి వాలుతుంది. కామాక్షమ్మ ఆ చిలుకని చేరదీసి, చికిత్స చేసి, చిన్నారి అని పేరు పెట్టుకుని, దానికి పంజరం ఏర్పాటు చేసి, దాని ఆలనా పాలనా చూసుకుంటూ పొద్దు పుచ్చుకుంటుంది.

కాలు నయం అయేక, వీలు చిక్కగానే చిలుక ఎగిరిపోతుంది. కామాక్షమ్మ కన్నబిడ్డ పోయినంతగా బాధ పడుతుంది కానీ సుందరరావుకి మాత్రం చీమ కుట్టినట్టయినా ఉండదు. మామూలుగానే లేచి ఊళ్ళోకి వెళ్ళిపోతాడు ఆరోజు, ఆతరవాతా కూడా. కామాక్షమ్మ బాధ పడుతోందని అతనికి తోచదు.

మళ్ళీ వసంతకాలం వస్తుంది. తోటలోకి పక్షులు వస్తాయి కిలకిల్లాడుతూ. తోటమాలి శంకరం ఒక చిలుకని పట్టనా అని అడుగుతాడు. ఆమె వద్దంటుంది. స్వేచ్ఛగా అవి ఎగురుతూంటే చూసి ఆనందించడం నేర్చుకుంటుంది.

ఇక్కడ మళ్ళీ మానవసంబంధాల తాలూకు ఛాయలు కనబడతాయి. కామాక్షమ్మ చిలుకయందు చూపింది దయ కాదు. ఆ చిలుకలో చలనంగల మరొక ప్రాణిని చూసుకోడం. అదే కథలో ప్రధానాంశం అని నా అభిప్రాయం.

మానవసంబంధాల్లో అత్యంత ప్రధానమయింది గుంపుతత్త్వం. మనిషికి మనిషి కావాలి. ఒకరి జీవితంతో మరొకరి జీవితం విడదీయలేనంతగా పెనవేసుకుపోవడం ఒక్క మానవులలోనే జరుగుతుంది. కుక్కా, ఎద్దూలాటి జీవులు మనిషిని ఆలంబన చేసుకున్న కథలున్నాయి కానీ ఒక కుక్క మరొక కుక్కనీ, ఒక ఎద్దు మరొక ఎద్దునీ ఆలంబన చేసుకున్నట్టు కనిపించదు.

కామాక్షమ్మజీవితంలో లోపించింది స్వేచ్ఛ కాదు. ఆత్మీయతా, మనసు విప్పి మాటాడగల మరొక మనిషి. అది సుందరరావు ఇవ్వలేదు. చిలుక ఇచ్చినట్టే ఇచ్చి, పారిపోయింది. కామాక్షమ్మజీవితంలో అసలైన విషాదం ఇల్లు పంజరం కావడం కాదు. ఇంట్లో ఉన్న రెండోజీవి తనఉనికిని గుర్తించకుండా ప్రవర్తించడం!

శారదాదేవిగారి ఇతరకథల్లో కూడా ఈ అంశం - అంటే ఒకమనిషి మరొక మనిషికోసం ఆరాటపడడం - కనిపిస్తుంది. పారిపోయిన చిలుకలో మరొక ప్రాణికోసం తపన అయితే, **ఒక్కనాటి అతిథి, మరీచిక, మామూలు మనిషి** లాటి కథల్లో కేవలం ఒకరోజు పరిచయమైన ఒకే ఒక వ్యక్తిమీద ఆత్మీయత పెంచుకుని, పొందలేనప్పటి వేదన చూస్తాం.

ఉదాహరణకి **ఒక్కనాటి అతిథి** తీసుకోండి. ఊరవతల ఒక చలివేంద్రం నేపథ్యం. ఆదారంట పోయే బాటసారులకి మజ్జిగ దాహం ఇచ్చి సేదదీర్చడం గౌరయ్య ఉద్యోగం. అతనికూతురు కేతకి రోజూ తండ్రితో అక్కడికి వచ్చి, పాకముందు అలికి ముగ్గులు పెట్టడంలాటివి చేస్తూ ఉంటుంది. ఒకరోజు ఒకతను వచ్చి ఆరాత్రికి అక్కడ బస చేస్తాడు. కేతకికి ఎంతో ఇష్టమయిన పొగడచెట్టుకింద కూర్చుని కబుర్లు చెప్పుకుంటారు. అతను పొగడపూలు దండ కట్టి ఆమెకి ఇస్తాడు.

> మర్నాడు గౌరయ్య "మళ్ళీ వస్తారా" అని అడుగుతాడు. అతను "నేను వచ్చినతోవను మళ్ళా రాను. వెళ్ళినచోటికి మళ్ళా వెళ్ళను." అంటూ కేతకికేసి చూసి నవ్వాడు. ఆ చూపు ఆమెని ఆఖరిసారి హృదయానికి హత్తుకుని సెలవు తీసుకుంటున్నట్టున్నది. కేతకి దిగులుతో తల వంచుకున్నది" .

ఆతరవాత కొంతకాలానికి కేతకికి పెళ్ళవుతుంది. అత్తవారింటికి సాగనంపుతూ కేతకితల్లి సుముఖి పొగడపూలు తెల్లనిగుడ్డలో మూట కట్టి ఇస్తుంది. కేతకి "బరువు" అంటూ ఆమూట అక్కడే పడేసి వెళ్ళిపోతుంది..

ఈకథకీ **మరీచిక** కథకీ తేడా నేపథ్యంలో మాత్రమే. ఇది కూడా ఊరికి దూరంగా ఏకాంతప్రదేశంలోనే జరుగుతుంది. కథ శీర్షికలని బట్టి రచయిత్రి కథాంశంలో ఉనిక మార్చడానికి మళ్ళీ రాసేరేమో అనిపిస్తుంది. అంటే ప్రధానాంశం అతిథి మనిషి కాదు ఆ మనిషిమీద పెంచుకున్న ప్రేమ మరీచికలాటిది అని.

ఈరెండు కథలకి **మామూలు మనిషి** కథకీ తేడా, ఈకథ ఊరవతల కాక, ఊళ్ళో జరుగుతుంది. రైల్లో కనిపించిన ఒకబ్బాయిని తన మనోనాథుడుగా ఊహించుకుని, తనకోసం వస్తాడని కలలు కంటున్న అమ్మాయికి అతను భార్యతో సినిమాహాల్లో కనిపించడంతో అతను మామూలు మనిషి అయిపోతాడు.

అయితే అన్ని కథలూ ఇలా కలలప్రపంచమే కాదు. చాలాకథల్లో నిజమైన సమస్యలు తీసుకుని వాస్తవంగా సమర్థవంతంగా అవిష్కరిస్తారు శారదాదేవి. వాటిలో వివాహేతరసంబంధాలగురించిన కథలు కొన్ని.

మంచిపని, స్మృతి - ఈ కథల్లో అక్రమసంబంధాలూ, వాటి ఫలితాలూ, వాటిని ఎవరు ఎలా పరిష్కరించుకుంటారు వంటి విషయాలు ఆవిష్కరించడం జరిగింది. ఈవిషయంలో సమాజంలో, జనులదృష్టిలో వచ్చిన మార్పులు కనిపిస్తాయి.

మంచి పని - సుందరం పరువుగల ప్రిన్స్‌పాల్. కొంతకాలం క్రితం భార్య పుట్టింటికి వెళ్ళినసమయంలో విద్యార్థి సుభద్రతో సంబంధం పెట్టుకుంటాడు. ఆమె గర్భవతి అవుతుంది. సుందరం మౌనం వహిస్తాడు. ఆమె మరొకరిని పెళ్ళి చేసుకుని వెళ్ళిపోతుంది. సమస్య తీరిపోయింది. ఆ కాలేజీలోనే పని చేస్తున్న వివాహితుడైన శివరావు మరొక అమ్మాయితో సంబంధం పెట్టుకుంటాడు. అది చట్టరీత్యా నేరం కనక సుందరం రిపోర్టు రాయాలి.

శివరావు భార్యా, సంబంధం పెట్టుకున్న అమ్మాయీ కూడా అతనిఉద్యోగం నిలబెట్టమని సుందరం భార్యని ప్రాధేయపడతారు. సుందరందృష్టిలో ఇద్దరాడవాళ్ళ మద్దతు గెల్చుకున్న భాగ్యశాలి శివరావు! తనగతం తెలీని భార్య కూడా ఆ ఇద్దరాడవాళ్ల అభ్యర్థనని బలపరుస్తుంది. అంత జరిగేక కూడా సుందరం సుభద్రవిషయం భార్యకి చెప్పలేడు. "రేపు రిపోర్టు రాస్తాను" అనడంలో శివరావుకి ఆయనమద్దతు లేదన్నది స్పష్టం. ఆయనకి శివరావుయందు సానుభూతి ఉంటే రిపోర్టు రాసే ప్రశ్న లేదు. ఈకథలో స్త్రీ పురుష సంబంధాలవిషయంలో ఒక సామాజికకోణం, మధ్యతరగతి విలువలలో వచ్చిన మార్పు కనిపిస్తుంది.

స్మృతి లో ప్రిన్సిపాల్ కాలేజీలో కొత్తగా చేరిన అమ్మాయి తన అక్రమసంతానం అని తెలుసుకుని, ఆ అమ్మాయిని పెంచుకోడానికి నిర్ణయించుకుంటాడు. అయితే ఆ అమ్మాయికి మాత్రం తన సంబంధం చెప్పడు. ఈకథల్లో వివాహేతర సంబంధాలని రహస్యంగా ఉంచడం జరిగింది.

ఇలాటి ఇతివృత్తాలు పాఠకులకి రకరకాలుగా ఆలోచించుకోడానికి అవకాశమిస్తాయి. ముగింపులో పరిష్కారంకంటే ఇలాటి సమస్యకి ఎవరు ఎలా స్పందిస్తారు అన్నదే ప్రధానం అనుకుంటాను. ఒక పాఠకుడు శివరావుని అభినందించవచ్చు, మరొక పాఠకుడు సుందరాన్ని విమర్శించవచ్చు. మరొకరు ఆ ముగ్గురు స్త్రీలని గర్హించవచ్చు. ఇంకా మరొక రచయిత ఇదే వస్తువుని తన అభిరుచికి తగినట్టుగా మరో కథ రాయొచ్చు. సాధారణంగా మనం వ్యాఖ్యల్లోనూ విమర్శల్లోనూ చూస్తాం ఈ ధోరణి. ఈకథకి సాహిత్యప్రయోజనం అదే - ఇన్ని రకాల ఆలోచనలు రేకెత్తించగలగడం - అని నా అభిప్రాయం.

ఈర్ష్య ఒక మానసిక ప్రవృత్తికి సంబంధించిన కథ. **కారుమబ్బులు** కథలో మబ్బులు ప్రతీకగా ఆవిష్కరించడంలో శారదాదేవి ప్రత్యేకత కనిపిస్తుంది. ఉత్తమపురుషలో చెప్పిన ఈ కథలో ఆమెపేరు మనకి తెలీదు. ఆమె, శ్రీధర్ ఆఫీసులో కలుసుకుని, ప్రేమించి పెళ్ళి చేసుకున్నారు. ఇద్దరిమధ్య ఎనలేని అన్యోన్యం. ఆమెకి ప్రమోషన్ వచ్చిందని తెలిసినతరవాత అతని ప్రవర్తన మారిపోతుంది. అతను ఉద్యోగం

వదులుకోడానికి సిద్ధపడుతున్నాడని తెలిసి తను అంతకుముందే ఉద్యోగం మానేయడానికి నిశ్చయించుకున్నాననీ, కారణం తమకి పుట్టబోయే పాపాయి అనీ చెప్తుంది ఆమె.

శ్రీధర్ మనసులో కారుమబ్బులు తొలగిపోయేయి. కానీ అతనిలో మార్పు వచ్చింది తను ఉద్యోగం మానేసినతరవాతే అన్నవిషయం ఆమెని బాధిస్తుంది. దానిమూలంగా ఆమెకి నిస్పృహ. ఆమెమనసులో కారుమబ్బులు కమ్ముకోడం మొదలవుతుంది. శ్రీధర్ మనసులో కారుమబ్బులు అతని ఓర్వలేనితనానికి ప్రతీక అయితే ఆమెమనసులో కారుమబ్బులు అతనియందు ఆమెకి కలిగిన నిస్పృహకి ప్రతీక. ఆ కారుమబ్బులు వారిఆత్మీయతని కూడా ఆవరించే ప్రమాదం ఉందనీ, వాటినుండీ తనని తానే రక్షించుకోవాలనీ ఆమే గుర్తించి, ‘‘ఉద్ధరేదాత్మ నాత్మానమ్’’ అన్న గీతావాక్యం స్మరించుకుంటుంది.

ఇక్కడ విశేషం - ఆ కారుమబ్బులగురించిన స్పృహ ఆమెకి ఉంది కానీ అతనికి లేదు. రెండు సందర్భాలలోనూ రక్షకురాలు ఆవిడే. మొదట తనే ఉద్యోగానికి రాజీనామా ఇచ్చి అతన్ని inferiority complexనించి రక్షించింది. రెండోసారి తనలో కలిగిన నిస్పృహని గుర్తించి దాన్నించి తనని తనే రక్షించుకోవాలని గ్రహించింది. అలాటి ఆలోచన శ్రీధర్‌కి తట్టలేదని అన్యాపదేశంగా సందేశం.

ఈ కారుమబ్బులు ప్రయోగంలో విలక్షణమైన కోణం ఉంది. మనకి నిజజీవితంలో కారుమబ్బులు వర్షం తెస్తాయి కనక హర్షదాయకం. కానీ సాహిత్యంలో అనూచానంగా కారుమబ్బులు దిగులు, నిస్పృహలకి సూచనగా వాడడమే కనిపిస్తుంది. ఈకథలో కారుమబ్బులు మొదట శ్రీధర్ మనసునావరించిన ఈర్ష్యకి ప్రతీకగానూ, తరవాత అతనిధోరణిలో వచ్చినమార్పుకి భార్యలో కలిగిన అసంతృప్తికి ప్రతీకగానూ వాడడం జరిగింది. ఈమబ్బులు తొలిగినప్పుడే ఇద్దరికీ మోక్షం. ప్రత్యక్షంగా కనిపిస్తున్న వాస్తవాన్ని అధిగమించి ప్రతీత్మకంగా పెట్టిన శీర్షిక ఇది అని ఇందుకే అంటున్నాను.

మనజీవితాల్లో డబ్బు అత్యంత ప్రధానమయిన అంశం. పూర్వకాలంలో మతం ప్రాతికపదికగా వర్గవిభజన జరిగితే, ఇప్పుడు ధనం ఆధారంగా తరతమ తరగతులు ఏర్పడ్డాయి. రెంటిమూలంగానూ దురంతాలు ఒక్కలాగే జరుగుతున్నాయి. అందులో ఏమాత్రం తేడా లేదు.

మధ్యతరగతి కుహనావిలువలు ఎత్తి చూపే కథలు పగడాలు, ఆకలి. మొదటికథలో ఓ చిన్నపల్లెలో చిన్న దుకాణం పెట్టుకుని, మనుమరాలిని పెంచుకుంటూ కాలం గడుపుకుంటున్న ఓ ముసలి తాతమీద నిష్కారణంగా పగడాలదండ దొంగిలించేడని నేరం మోపి, అతను చెమటోడ్చి కూడబెట్టుకున్న పదిరూపాయలు లాక్కుని, అతనిబతుకు సర్వనాశనం చేస్తుంది తల్లి. అది అన్యాయమని తెలిసీ, ఏమీ చెయ్యలేని చిన్నపిల్ల వాసంతి జీవితాంతం ఆ బరువు మోస్తుంది మెళ్ళో పగడాలదండ రూపంలో. తన చిన్నతనంలో జరిగిన ఈ సంఘటనని, చాలాకాలం తరవాత తిరిగి పుట్టింటికి వస్తున్నసమయంలో గుర్తు చేసుకుంటున్నట్టు చిత్రించడం జరిగింది ఈకథలో.

ఋజువు లేకుండా దొంగతనం అంటగట్టడం హేయం అయితే, ఆ దండ తమయింట్లోనే దొరికినతరవాత, ఆ సంగతి ఒప్పుకోకపోవడం హేయాతిహేయం.

"తాతతో చెప్పి రానా అమ్మా, పగడాలు దొరికాయని?" అని వాసంతి ఉత్సాహంగా అడిగితే, అమ్మ కంగారుగా, పగడాలు పమిటకు వత్తుకుంటూ చీవాట్లు పెట్టింది, "ఛీ! సొమ్ము ఇంట్లోనే ఉంచుకుని వాడిని ఉత్తినే హింస పెట్టేమని నలుగురూ అనుకోరూ? ఎంత అప్రతిష్ఠ!!" అంటుంది తల్లి.

మధ్యతరగతివారి కుహనావిలువలకీ, పిరికితనానికీ ఇది పరాకాష్ఠ. శారదాదేవిగారి కథల్లో ఇలాటి అవగాహన చాలా చూస్తాం.

"తనకేమీ అర్థం కాలేదు. కారణం లేకుండానే దొంగతనం చేశాడని అపవాదు వేసి బాధ పెడితే తాతకి ఏమీ అవమానం, అమర్యాద లేదు. కాని దొరికిన వస్తువు దొరికిందని చేసిన తప్పు ఒప్పుకోవడం తమకెంతో అమర్యాద! అప్రతిష్ఠ!!

అనుకుంటుంది వాసంతి. ఈ భావం చిన్నపిల్లచేత వ్యక్తం చేయడంలో కృత్రిమవిలువలు పుట్టుకతో రావని రచయిత వ్యాఖ్యానం కావచ్చు.

ఆకలి కథలో పట్టెడు మెతుకులకోసం అలమటిస్తూన్న ఒక యువకుడికి ఒకయింటి అరుగుమీద స్నేహితుడు కనిపిస్తాడు. ఆఇంట్లో పెళ్లి జరుగుతోంది. అది చూసి, తనకి అన్నం పెట్టించమని ఆ స్నేహితుడిని అడిగితే, అది తనఇల్లు కాదనీ, పెళ్ళివారు ఏమంటారో కనుక్కుని చెబుతాననీ చెప్పి లోపలికి వెళ్ళిపోతాడు. మరి కనిపించడు. ఆ యువకుడు చేసేది లేక వీధులంట తిరుగుతూ, దారిపక్కన పళ్లు అమ్ముకుంటున్న ఒక అవ్వని చూస్తాడు. ఆమె రెండుపళ్ళు ఇస్తుంది తినమని. ఆ తరవాత అతను వ్యాపారం పెట్టుకుని, బాగా డబ్బు సంపాదించి, ఆ అవ్వకి రెండణాలు బాకీ తీర్చాలనుకుంటూనే తాత్సారం చేస్తాడు. చివరికి అతను వెళ్ళేవేళకి అక్కడ అవ్వ లేదు. మరో చిన్నపిల్లాడు కనిపించి, "ఆకలేస్తోంది ఒక అణా ఇవ్వమ"ని అడుగుతాడు. అతను తను తెచ్చిన రెండణాలూ ఆపిల్లాడికిచ్చి ఋణం తీర్చుకున్నానని తృప్తిగా వెళ్లిపోతాడు.

ఈకథలో కూడా కొన్ని మెలికలు లేక మలుపులు శిల్పం దృష్ట్యా గమనార్హం. మొదటిది స్నేహితుడు పెళ్లింట మరోమనిషికి అన్నం పెట్టించడానికి సంకోచించడం. మనదేశంలో పెళ్ళిళ్లలో మరోమనిషికి అన్నం పెట్టం అనేవారుంటారని అనుకోను. ఆ స్నేహితుడు ఎందుకలా అన్నాడో కథకుడు చెప్పడు. నాకు కనిపించిన కారణం ఒక బిచ్చగాడిని తనస్నేహితుడుగా గుర్తించడానికి అతని మధ్యతరగతి విలువలు ఆటంకం అయేయని. పగడాలులోలాగే ఇక్కడ కూడా మధ్యతరగతి కృత్రిమవిలువలు ఎత్తిచూపడం జరిగింది. రెండో మెలుపు, ఒక్కపూట తిండికోసం అంతగా అలమటించిన వ్యక్తి అవ్వని మర్చిపోడు కానీ అప్పు తీర్చడానికి మాత్రం తాత్సారం చేస్తాడు. అతను నాలుగు డబ్బులు చేతిలో పడినవెంటనే ఆ రెండణాల అప్పు ఎందుకు

తీర్చలేదు? దీనికి కూడా తార్కికంగా జవాబు చెప్పలేం. లోకరీతి అని సమాధానపడాలి. ఇలాటివి అందరం చేస్తూనే ఉంటాం. రేపు, రేపంటూ వాయిదా వేయబడే మంచిపనులెన్నో మన రోజువారీ జీవితాల్లో.

మారిన మనిషి లో నౌకరు నారాయణ యజమానురాలు చెప్పినపనులు చెయ్యడానికి నిరాకరించడం ప్రధానాంశం. ఈఇల్లు కూడా ఊరిచివరే ఉంటుంది. వాడిని మానిపిస్తే మరొకరు ఇంతదూరం వచ్చి పని చేసేవారు దొరకరని కొంత తామసించినా, చివరకి భర్తతో చెప్తుంది. ఆయన అతన్ని కోప్పడతారు. నారాయణ మారు మాట లేకుండా వెళ్ళిపోతాడు. చాలాకాలంతరవాత మళ్ళీ రిక్షా తొక్కుతూ కనిపిస్తాడు రైల్వే స్టేషను దగ్గర. రాత్రి, చీకటీ, వానా .. ఈవాతావరణంలో తను ఆ రిక్షాలోనే ఎక్కవలసివస్తుంది. ఆవిడ గుర్తు పట్టదు కానీ నారాయణకి గుర్తే. అయితే ఇప్పుడతను ఆ అహంకారి నారాయణ కాదు. "ఏమీ లేనప్పుడు అంత అహంభావం. అన్నీ ఉన్నప్పుడు ఈ అణకువ" అనుకుని ఆశ్చర్యపోతుంది ఆవిడ.

ఈకథ నడిపినతీరు అద్భుతం. మనస్తత్త్వాలు విశ్లేషించడంలో శారదాదేవి ప్రతిభ అనన్యసామాన్యం అనడానికి నిదర్శనం ఈకథ. ఇందులో నారాయణ మనస్తత్త్వం మాత్రమే కాక నారాయణలాటి మనిషిని యజమానులు అంచనా వేసే తీరు కూడా ఆవిష్కరించడం జరిగింది. కథ అంతా ఉత్తమపురుషలో యజమానురాలికోణంలో చెప్పినా, ఆమె ఆలోచనలో లోపాలు కూడా పాఠకుడికి బాగానే అర్థం అవుతాయి. ఈకథలో విశేషం అదే.

త్రాసు**లో** డబ్బుగల ఆసామీ సీతారామయ్యకి భార్యకీ కూతురికీ తనడబ్బు ఖర్చు చేయడంతో సరిపోతుంది కానీ ఆయనయందు ఆప్యాయత చూపించే తీరిక లేదు. నౌకరు గురవయ్య "మీపుట్టినరోజు బాబూ" అంటూ ఓ ఆపిల్ పండూ, ఓ గులాబీ పువ్వు తెచ్చి ఇచ్చినప్పుడు అర్థం అవుతాయి ఆయనకి మానవీయవిలువలు.

శారదాదేవి కథల్లో ప్రత్యేకంగా చెప్పుకోవలసిన మరొక గొప్ప అంశం **ప్రకృతి.** చాలా కథల్లో ఇళ్ళు ఊరికి దూరంగా, ప్రకృతికి దగ్గరగా ఉంటాయి. మబ్బులూ, నక్షత్రాలూ, చిరుగాలులూ, వానచినుకులూ లేని కథ దాదాపు లేదు. ఒకొకప్పుడు ఒక పేజీ నింపుతారు ఇలాటి వర్ణనలతో. అయితే అవి విసుగనిపించవు. వాతావరణాన్ని కథలో పాత్రగా మలిచడం శారదాదేవి ప్రత్యేకత. ఉదాహరణకిః

కోరికలు ఒక మట్టిచెట్టు చెప్పిన కథ. అందులో ఒక వర్ణన చూడండి.

> "చీకటి పడింది. నక్షత్రాలు ముగ్గులు పెట్టాయి. చందమామ తరలి వచ్చాడు కానీ గాలి కదిలింది. నా (చెట్టు) ఆకులు గలగలలాడినవి. ఆకాశాన్నందుకోడానికి ముందుకు సాగినవి.

పారిపోయిన చిలుక లో కామాక్షమ్మ ఊరిచివర ఏకాంతంలో రోజూ ఆకాశం, మబ్బులూ చూస్తూ కూర్చుంటుంది.

ఆకాశాన తెల్లనిమేఘాలు అటూ ఇటూ పరుగెడుతున్నాయి, ఏదో తొందరపని ఉన్నట్టు. ఆ కొసనించి ఒక తెల్లని మబ్బుతునక ముందుకు పరిగెడితే ఈకొసనుంచి మరొక పిల్లమబ్బు ముందుకు సాగుతోంది. మధ్యలో రెండూ ఒక క్షణం ఒకటిగా మారిపోతున్నాయి. రెప్పపాటులో విడిపోతున్నాయి. మళ్ళా ఎవరిత్రోవ వారిది. ఆకాశాన్ని అలముకొని రూపాలు మార్చుకొంటున్నాయి - చెదిరిన దూదిరేకుల్లా, జారిన మల్లెమొగ్గల్లా. ఏవో, ఏవో ... ...

అంతే కాదు, వాటిని ప్రతీత్మకంగా వాడుకోడం చూస్తాం.

ఎంత అందంగా పరుగెడుతున్నాయి!. ఎంత ఆప్యాయంగా కౌగిలించుకుంటున్నాయి! ఎంతలో విడిపోతున్నాయి! ఏమి క్షణికానుబంధాలు! అనుకున్నది," కామాక్షమ్మ వాటిని చూస్తూ.

ఆకాశంలో మబ్బుల అందంతోపాటు వాటి ప్రవృత్తిని ఎనిమిదోక్లాసు చదివిన కామాక్షమ్మ మానవసంబంధాలకి అన్వయించుకోడంలో రచయిత్రి నేర్పు కనిపిస్తుంది ఇక్కడ. ప్రతిమనిషిలోనూ కవితాత్మ ఉంటుందన్న ధ్వని ఒకటి. రెండోది ఈ వర్ణనలో జరగబోయేకథ సూత్రప్రాయంగా ఆవిష్కరించడం. మబ్బుల్నీ, మామిడితోపులోకి వచ్చే పోయే చిలుకల్నీ చూసి ఆనందించే కామాక్షమ్మ ఒకరోజు విరిగిన కాలుతో తమముంగిట వాలిన చిలుకమీద మమకారం పెంచుకుంటుంది. కానీ ఆ చిలక్కి మాత్రం అది నిర్బంధమే. అవకాశం దొరగ్గానే ఎగిరిపోతుంది - మబ్బుతునకలు కలుసుకుని విడిపోయినట్టుగానే. పైవర్ణనలో చమత్కారం అదీ.

శారదాదేవికథల్లో సున్నితమయిన మనోవిశ్లేషణ, జీవితంగురించిన తాత్త్వికచింతన ఉంటాయి. "తాను విరివిగా పుస్తకాలు" చదివినట్టు చెప్పుకున్నా, ఆ చదువుఛాయలు, విదేశీ భావజాలాల భేషజం ఈకథల్లో కనిపించవు. కల్తీలేని సిసలైయిన తెలుగుకథలు ఇవి.

ఏ కథ ఎప్పుడు ప్రచురించారు అన్న వివరణ ఏ సంకలనంలోనూ లేదు. కానీ మొదటి మూడు సంకలనాలూ 60వ దశకంలోనే వచ్చేయి కనక అవి తొలిదశలో రచనలనీ, **వానజల్లు** సంకలనం 1991లో వచ్చింది కనక అందులోనివి మలిదశలో రచనలనీ అనుకుంటే, వస్తువు ఎంపికలోనూ, పరిష్కారంలోనూ ముందుకథలకంటే మలిదశ రచనలు కొంచెం వేరుగా కనిపిస్తాయి. ప్రధానంగా మన జీవనవిధానంలో, మన దృక్పథాలలో వచ్చినమార్పులు ఆమెకథల్లో కూడా చోటు చేసుకున్నాయి. తొలినాటికథల్లో ఒక విధమయిన నిర్వేదం, ఉదాసీనత అంతర్గతంగా కనిపిస్తాయి. అయితే ఏ కథలోనూ నిరీహ, నిర్మోహం లేవు. ఆమె పాత్రలు సజీవపాత్రలు. ప్రతిమనిషికీ కోరికలుంటాయి. జీవితంమీదా భవిష్యత్తుమీదా ఆశ ఉంటుంది. ఇవి విశ్లేషించే తీరులో శారదాదేవి అద్భుతమయిన సమతుల్యత సాధించేరు.

శారదాదేవి జీవితవిశేషాలగురించి తెలిసింది స్వల్పం. ఆంధ్రజ్యోతి ఆనంద ఉగాది సంచికలో (1975) ఆమె ఇచ్చిన వివరాలు - పుట్టింది 1922లో. ఊరు విజయవాడ. ఇంగ్లీషు యం.ఏ. చదివారు. తెలుగు

యం.ఏ. పూర్తి చేశారు. హిందీ విశారద, కొద్దిగా సంస్కృతం, సంగీతం కూడా నేర్చుకున్నారు. తిరుపతిలో పద్మావతీ కాలేజీలో తెలుగు లెక్చరరుగా 1954 నుండీ పని చేశారు. 1944లో ఆచంట జానకిరాంగారితో వివాహమయిన తరవాత విరివిగా పుస్తకాలు చదివే అవకాశం కలిగిందిట. 1945లో తొలికథ అచ్చయింది. తాను రచయిత్రిగా రూపొందడానికి "నార్ల వెంకటేశ్వరరావుగారి ప్రోత్సాహం చాలావరకు కారణం అన్న నమ్మకం" తనలో బలంగా ఉంది అంటారామె.

ఆచంట శారదాదేవి కథలు చదువుతుంటే చక్కటి తెలుగుకథలు చదువుతున్నామన్న ఆనందం కలుగుతుంది. మంచి కథలు చదివేం అన్న సంతుష్టి కలుగుతుంది. వస్తువులు ఎంచుకోడంలో, కథని మలచడంలో, జీవితాన్ని వ్యాఖ్యానించడంలో శ్లాఘనీయమైన ప్రతిభ చూపిస్తారామె. వ్యాసం నిడివి దృష్ట్యా శిల్పంగురించి ఒక్కవాక్యం చెప్పి ముగిస్తాను. ఎత్తుగడా, సన్నివేశాలూ, సంఘటనలూ, ముగింపూ, పాత్ర చిత్రణా - అన్నీ సమతుల్యంగా అమరిన కథలివి.

ప్రచురించిన సంకలనాలు -

1. పారిపోయిన చిలుక. విజయవాడ, ఆదర్శగ్రంథమండలి, 1963
2. ఒక్కనాటి అతిథి. విజయవాడ, ఆదర్శగ్రంథమండలి, 1965.
3. మరీచిక. విజయవాడ, ఆదర్శగ్రంథమండలి, 1969
4. వానజల్లు. హైదరాబాదు, సాహితి, 1991.

(జులై 21, 2010.)

ఉత్తమశ్రేణి కథకుడు శారద (యస్. నటరాజన్)

శారద కలంపేరుతో తెలుగువారికి విజయవాడ, తెనాలి నేపథ్యంతో అద్భుతమైన కథలు అందించిన శారద కేవలం రాసింది ఏడేళ్ళపాటు, 1948 నించి 1955 వరకూ అంటే ఆశ్చర్యం కలక్కమానదు. ఆయనగురించి అప్పుడూ ఇప్పుడూ కూడా పాఠకులకి తెలిసింది చాలా తక్కువ. తమిళడనీ, ఏదో హోటల్లో సర్వర్‌గా పని చేస్తూ స్ఫూర్తిదాయకమైన కథలూ, నవలలూ రాసేడనే తప్ప ఆయన వ్యక్తిత్వం, ఉపజ్ఞ అజ్ఞాతంగానే ఉండిపోయేయి ఇంతకాలం.

తెనాలిలో శారదగారి మిత్రులూ, సాహిత్యాభిమానులూ కలిసి, **శారద సాహిత్యవేదిక** అన్న సంస్థ స్థాపించి, శారదగారి రచనలనన్నిటినీ సేకరించి సంకలనాలుగా ప్రచురించడం ప్రారంభించేరు. తొలి సంకలనం **రక్తస్పర్శ** 1998లో వచ్చింది. కవర్ పేజీ రెండోవేపు "ఈపుస్తకంద్వారా వచ్చిన ఆదాయం శారద సాహిత్యం ప్రచురణకై వినియోగింపబడుతుంది" అని వివరించేరు ఆ సంస్థవారు.

ఇంతవరకూ మూడు సంపుటాలు వచ్చేయి. వాటిలో ఒకటైన **శారద రచనలు** కి శారదగారి ఆప్తమిత్రులలో ఒకరైన ఆలూరి భుజంగరాయశర్మ శారద జీవితంగురించి సవిస్తరంగా ముందుమాట రాశారు. ఆ విశేషాలు నన్ను చకితురాలిని చేశాయి. అదంతా ఇక్కడ రాయలేను కానీ కొన్ని ప్రధానాంశాలు చెప్తాను.

శారద బాల్యం పుదుక్కోట్టైలో గడిచింది. తల్లి పోయేనాటికి శారదకి రెండేళ్ళు. సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్‌కి ముగ్గురు ఆడపిల్లలు, ఇద్దరు మగపిల్లలు. శారద కడసారి బిడ్డ. ఇద్దరు అక్కలకి తెనాలిలో అబ్బాయిలకిచ్చి పెళ్లి చేసాడు తండ్రి.. ఒక అల్లుడు భీమారావు హోటల్ యజమాని. ఆయన మామగారి కోరినమీదట బావమరిది శారదకి హోటల్లో ఉద్యోగం ఇచ్చాడు. అక్కడ పని ఎక్కువా జీతం తక్కువా అయి శారద తిండికి చాలానే తిప్పలు పడ్డాడు.

తెనాలి వచ్చేనాటికి శారదకి పన్నెండేళ్లు. పదిహేనేళ్ళు తిరక్కుండా తండ్రి గతించాడు. తండ్రి దహనక్రియలు అయింతరవాత, యింటికి తిరిగి వస్తూ, మూర్ఛ వచ్చి రోడ్డుమీద పడిపోయేడుట. ఆ మూర్ఛవ్యాధితోనే 32వ ఏట మరణించేడు.

శారదకి చిన్నతనంనించీ కథలమీద ఆసక్తి. మద్రాసులో తండ్రి దినమణికదిర్ ఆఫీసులో సంపాదకుడుగా కొంతకాలం పనిచేయడం శారదకి పత్రికలూ, కథలమీద ఆసక్తి పెంచుకోడానికి దోహదం అయిందేమో. తెనాలి వచ్చింతరవాత ఒక వీధిబడి పంతులుదగ్గర పట్టుదలతో తెలుగు నేర్చుకుని కథలు

రాయడం మొదలు పెట్టేడు. కాయితాలు కొనడానికి స్తోమతు లేక కలెక్టరాఫీసువారు పారేసిన చిత్తుకాయితాలు ఏరుకుని, రెండోవేపు రాసేవాడుట. హోటల్లో నిలకడలేని ఉద్యోగం చేస్తూనే.

1946లో అరసం నిర్వహించిన సాహిత్య పాఠశాల శారదకి తనదైన దృక్పథం, మార్గం ఏర్పరుచుకోడానికి దోహదం అయిందంటారు సురేష్. (**శారద రచనలు**, ముందుమాట.)

తెలుగు స్వతంత్రలో 1950-51 మధ్యలో **క్షణంలో సగం** అన్న ధారావాహిక శీర్షికలో రాజకీయ వ్యంగ్యరచనలు చేశాడు. రెండు నాటికలు, ఆరు నవలలు రాశాడు. చివరినవల **చీకటితెరలు** అసంపూర్ణం. ఇంకా కవితలు కూడా రాశాట్ట. నేను చూడలేదు.

శారద కర్తవ్యోన్ముఖుడు. తెలుగుస్వతంత్రలో ప్రచురించిన **నా సమస్యలు** అన్న ఒక వ్యాసంలో తన ఆర్థికబాధల గురించి రాస్తాడు. స్వాతంత్ర్యం వచ్చేక దేశం బాగుపడుతుందనుకున్నాడు కానీ తనలాటి వారిజీవితాలలో ఏమీ మార్పు లేదని వాపోతాడు. రచయితలకి పారితోషికం హక్కు అని ఉద్యమం లేవదీశాడు. మూర్ఛ జబ్బు వలన ఎప్పుడు ఎక్కడ పడిపోతాడో తెలీనిబాధతో, ఏపూట పస్తో తెలీని పరిస్థితుల్లో కూడా చందాలు వసూలు చేసి అన్నదానం చేసేడంటే ఆయన సంస్కారం, కార్యదీక్ష అర్థం చేసుకోవచ్చు.

ఇదంతా రాయడం "చూడండి, శారద ఎన్ని కష్టాలు పడ్డాడో" అని చెప్పడానికి కాదు. చాలామంది మహారచయితల్లాగ శారద రాసేదొకటీ, చేసేదొకటీ కాదని చెప్పడంకోసం ఇది. అంతే కాదు. ఆయన కథలు కేవలం "చూసి" రాసినవి కావేమో అనిపిస్తుంది. ఆయన కళ్ళారా చూసిన జీవితం, అనుభవించిన కఠోరసత్యాలూ, ఆవేదనా, ఆత్మఘోషా తనకథల్లో ప్రతిభావంతంగా చిత్రించాడాయన తన కథల్లో. అందుకే అరవై ఏళ్ళతరవాత ఆ కథలు చదువుతుంటే నాకు ఆనాడు చదివిన అనుభూతే కలుగుతోంది మళ్ళీ ఇప్పుడు.

ఏది సత్యం, మంచీ-చెడూ, అపస్వరాలు నవలలు ధారావాహికంగా వారపత్రికలలో వచ్చినప్పుడు ఎంతో ఉత్సుకతతో చదివిన వేలాది పాఠకులలో నేనూ ఉన్నాను. విజయవాడలో కృష్ణ ఒడ్డున కొండలూ, నల్లరాతి మండపం, మొగల్రాజపురం చూడకపోయినా, శారద రచనలమూలంగా అవి నాకు సుపరిచితంగానే ఇప్పటికీ అనిపిస్తున్నాయంటే ఆయన శైలి ఎంత ప్రశస్తమయినదో ఊహించుకోవచ్చు.

కథలు రాయడం ఒక ఎత్తయితే, వాటిని మనకళ్ళముందు ప్రత్యక్షమయేలా చిత్రించడం మరొక ఎత్తు. ఉన్నదున్నట్టు, చూసింది చూసినట్టు చాలామంది రాయగలరు. కానీ వాళ్ళు చూసింది మన మనసుల్లో శాశ్వతంగా ముద్ర వేసేట్టు కొందరు మాత్రమే రాయగలరు. శారద సృష్టించిన ప్రపంచం అలాటిది. ఆ వాతావరణం, ఆ మనుషులూ మనకి నిజాలు అయిపోతాయి ఆకథలు చదివిన తరవాత.

ఒక సన్నివేశాన్ని గానీ, ఒక పాత్రని గానీ ఎంతో నేర్పుగా ఆవిష్కరింపజేస్తాడు శారద. ముఖ్యంగా నవలల్లో అడుగడుగునా బిళ్లగోచీ పోసి పంచె కట్టిన అబ్బాయిలూ, అరచొక్కా, బీడీలు, సిగరెట్లూ, కాఫీ హోటళ్లలో గందరగోళంగా వినిపించే రకరకాల శబ్దాలూ, మొగల్రాజపురం మొదట్లో పెద్దలోగిలి, విజయవాడ స్టేషనూ, క్రిష్ణ నీళ్లూ, శివాలయం వీధిచివరనున్న అడ్డసందులో మూడో కొట్టూ, మొగల్రాజపురం వెళ్ళేదారిలో కొండమీద త్రిమూర్తులకి పైన ఖిలమైన ఎనిమిది స్తంభాల నలుచదరపు నల్లరాతి మండపం, అక్కడ బ్రాకెట్లూ, పేకాటా, సిగరెట్లూ .. ... ఈ దృశ్యాలు చదవడం అయిపోయిన తరవాత కూడా మనసులో నిలిచిపోతాయి పాఠకులమనసులో.

ఏదిసత్యం ఆయన మొదటి నవల అనుకుంటాను. అందులో ప్రధానాంశం అన్యోన్యంగా ఉండే ఒక మధ్యతరగతి దంపతుల జీవితం. భర్త సాంబశివరావు ఫ్యాక్టరీలో ప్రమాదం జరిగి కాలు విరిగితే, ఫ్యాక్టరీ యజమాని అతనికి వైద్యం సరిగ్గా జరగనివ్వడు compensation ఇవ్వవలసివస్తుందని. భార్య పార్వతి తప్పనిసరిగా ఉద్యోగంలో చేరితే, సాంబశివరావుకి అనుమానాలు idle brain is devil’s workshop అన్నవతుగా. ఆ అనుమానాలకి పార్వతి సహోద్యోగి సుబ్బారావు ఆజ్యం పోసి వారిద్దరి జీవితాలు సర్వనాశనం చేస్తాడు . మనిషిలో మానసిక దౌర్బల్యాలు ఎలా ఏర్పడతాయో, వాటిమూలాన జీవితాలు ఎలా నాశనం అవుతాయో హృద్యంగమంగా చిత్రిస్తారు శారద ఈ నవలలో.

మంచీ చెడూ లో ప్రధానాంశం 50 దాటిన భద్రయ్య 20 ఏళ్ల పద్మని పెళ్లి చేసుకున్నందున వచ్చిన అనర్థాలు. భద్రయ్య కొడుకు భాస్కర్రావు కంటే రెండేళ్ళు చిన్నది సవతితల్లి పద్మ. ఆమె తనకి ఈడూ జోడూ అయిన భాస్కర్రావుమీద మనసు కానీ ప్రపంచానికి జడిసి కొంతా, భాస్కర్రావు గుణగణాలు ఎంచి కొంతా వెనక్కి తగ్గుతుంది.

భద్రయ్య ఆప్తమిత్రుడూ, దూరపుబంధువూ అయిన సుదర్శనం భద్రయ్యకి వ్యాపారంలో అండ. ఆయన కూతురు సరోజిని సవిత్తల్లిమూలంగా అగ్ని ప్రమాదానికి గురయి, మొహం కాలిపోయి, ఆ వికృతరూపాన్ని మేలిముసుగుతో కప్పుకుని రోజులు గడుపుకుంటూ ఉంటుంది. భద్రయ్యకి పద్మతో రెండోపెళ్లి ఏర్పాటు చేసింది భద్రయ్యే. తరవాత తనకూతురిని భాస్కరానికి చేసుకోమంటాడు. పెళ్ళిచూపులనాడు కానీ భాస్కర్రావుకీ, భద్రయ్యకీ సరోజిని రూపం తెలీదు. భాస్కర్రావు సరోజిని చూడగానే,

> తడుముకోకుండా “నేనసలు ఈ జన్మకి పెళ్ళి చేసుకోదలచలేదు” అన్నాడు చాలా సహజంగా సుదర్శనంగారిమొహం చాలా తీవ్రంగా మారిపోయింది.
>
> “నీకూతురు నచ్చలేదు” అంటే ఆయనకి అంత బాధ అనిపించేది కాదు. ... ... కానీ భాస్కర్రావుమాటల్లోని తీవ్రమైన వ్యంగ్యం ఆయనగుండెల్లో గుచ్చుకున్నట్టయింది. (శారద నవలలు. పు. 163.)

భాస్కర్రావు మాటగురించి "కడివెడు పాలల్లో ఒక్కచుక్క విషం! అంతులేని దయా ప్రేమా గల మనస్సుకు ఒక్క పుల్లవిరుపు మాట" అంటాడు కథకుడు. నిజమే. అనాలోచితంగా, ఆవేశంతో మనం అనే మాట పుల్లవిరుపుమాట అవతలివారిని ఎంతగా నొప్పిస్తుందో అని ఆలోచించేవారు తక్కువ.

సుదర్శనం భాస్కర్రావు అన్నమాటమీద కోపంతో భద్రయ్యకుటుంబంమీద కక్ష కట్టి వారిఆస్తిని సర్వనాశనం చేస్తాడు. పద్మ కోరికలు తీర్చుకోడానికి ఇతరులనాశ్రయించి ఇల్లు విడిచి, వేశ్యగా బతుకు వెళ్ళబుచ్చుకుంటుంది. కథలో ఇంకా చాలా మెలికలున్నాయి. చివరికి పద్మ తనకి పుట్టిన బిడ్డని పెంచమని భాస్కరానికి ఇచ్చి వెళ్ళిపోవడంతో కథ ముగుస్తుంది.

ఈకథలో ప్రధానాంశం పద్మ, భాస్కర్రావుల కథ అయితే, రెండో అంశం సుదర్శనంగారి కూతురు సరోజినీ, ఆమెని డబ్బుకోసం పెళ్ళాడిన శేఖరం కథ. పెళ్ళిచూపులనాడు భాస్కర్రావూ వాళ్ళూ వెళ్ళిపోయినతరవాత సరోజిని తనగదిలోకి పోయి భోరుమన్నది. ఆమెబాధ తండ్రికి అర్థం కాదు. ఆయన పంతాలకి పోయి, పద్మకి మన్మథుడిలాటి పెళ్ళికొడుకుని తెస్తానని ప్రతిజ్ఞ చేస్తాడు. వెనకా ముందూ ఎవరూ లేని యువకుడు శేఖరంతో సరోజిని పెళ్ళి జరిపిస్తాడు. శేఖరం జల్సారాయుడు. సరోజినితో అతని పనల్లా డబ్బులు వడుక్కునేవరకే. కొంతకాలానికి తిట్టడందాకా వచ్చేక, సుదర్సనంగారు నయాన్నా, భయాన్నా చెప్పి అతన్ని ఓదారికి తీసుకురావడం ఈనవలలో విశేషం.

ఇదే ఇతివృత్తం **స్వార్థపరుడు** అన్న మరో చిన్నకథలో కూడా చూస్తాం. బహుశా ఆ చిన్నకథతో ప్రారంభమయిన ఈ సమస్యని ఈనవలలో ఒక కొలిక్కి తెచ్చేడేమో రచయిత అనిపిస్తోంది నాకు. ఏది ఎప్పుడు రాసేరో నాకు తెలీదు కనక నిజంగా ఇలాగే జరిగిందని చెప్పలేను కానీ మొత్తంమీద శారద వికలాంగులజీవితంగురించి శారద ఎక్కువగా ఆలోచించినట్టే కనిపిస్తుంది ఈరెండూ చూస్తే.

ఈ నవలలో నాకు కాస్త ఎబ్బెట్టుగా అనిపించినవి రెండు - వారంరోజుల్లో ఇంటికి రానున్న కొడుక్కి మాటమాత్రమయినా చెప్పకుండా భద్రయ్య హడావుడిగా పెళ్ళి చేసుకోడానికి కారణం కనిపించదు. ఈరోజుల్లో హడావుడి పెళ్ళిళ్ళు చూస్తున్నాం కానీ వెనకటి రోజుల్లో అస్సలు లేవనను కానీ చాలా తక్కువ. భద్రయ్య అంత హఠాత్తుగా పెళ్ళి చేసేసుకోడానికి తగినంత బలమైన కారణం నాకు కనిపించలేదు. రెండోది, భాస్కర్రావుని ఎంతో ఉదాత్తుడుగా చిత్రించాడు రచయిత. తండ్రి పెళ్ళి అయిపోయేవరకూ ఆసంగతే తెలీని భాస్కర్రావు, "పిన్నీ, నీకు తీరని అపచారం చేశాం. క్షమించు" అంటాడు (పుట. 175). అంతటి ఉదాత్తుడయిన భాస్కర్రావు సరోజినిని మొహం చూడగానే తనకి పెళ్ళిమీదే విరక్తి పుట్టిందని అనడం ఏమాత్రం సెన్సిటివిటీ ఉన్నవాడయినా చేసేపని కాదనుకుంటాను. ఆ తరవాత స్నేహితుడితో కూడా అదే మాట, "ఆ రూపం చూసినతరవాత ఎవరికైనా పెళ్ళిమీద విరక్తి కలుగుతుంది" అంటాడు. తన సవిత్తల్లి పద్మ విషయంలో ఎంతో ఔదార్యం చూపిన ఈ భాస్కరమేనా అనిపించక మానదు ఈరెండు సందర్భాలలో.

అయితే భాస్కర్రావు పాత్రచిత్రణలో ఈ ప్రవృత్తి వైరుధ్యాన్ని ఎలా అర్థం చేసుకోడం? నాకు తోచింది ఇది - నిత్యజీవితంలో ఇలా స్పందించడం మరీ అంత జరగని విషయం కాదు. ఏ మనిషి కానీ ఒక్కొక్కప్పుడు చటుక్కున మాట తూలడం సహజమే. అయితే రచయిత ఆలోచించవలసిన విషయం - కథల్లో ఏదో ఒక కోణాన్నో ఒక అభిప్రాయాన్నో ఆవిష్కరించడానికి పాత్రలు సృష్టించడం జరుగుతుంది కనక దానికి కట్టుబడి నడిపించాలి ఆ పాత్రని. రెండోది మనదేశంలో ఇలాటివి - సవిత్తల్లి పిల్లల్ని హింసించడం, అగ్నిప్రమాదాలకి గురిచేయడంలాటివి అంత రహస్యంగా ఉంచడం అనుమానాస్పదమే. ఊళ్ళోనే ఉన్న భద్రయ్యకి ఈ సంగతి తెలీకుండా ఉండడం మనదేశంలో జరిగే సంగతేనా? శారద ఈ రెండు సన్నివేశాలని ఎందుకు సృష్టించేరో నాకు తెలీదు. ఇలా జరగడానికి అస్సలు అవకాశం లేదు అని కూడా నేను అనడం లేదు. కానీ ఇవి కథకి ఆయువు పట్టు. అంచేతే ఇవి సృష్టించడం జరిగి ఉండవచ్చు.

స్వార్థపరుడు కథలో వకీలు విజయరాఘవరావు కూతురు పద్మకి ఒకే ఒక్క లోపం - పుటకతోనే చచ్చుపడిన కాళ్లు. విజయరాఘవరావు వారాలకుర్రాడు ప్రకాశాన్ని చేరదీసి మొదట వారాలు ఏర్పాటు చేసి, చదివించి, తరవాత అల్లుడిని చేసుకుంటాడు. ప్రకాశరావు జల్సాలకోసం పద్మని డబ్బుకోసం పీడిస్తూ ఉంటాడు. తనపరిస్థితి క్షుణ్ణంగా తెలిసిన పద్మ మొదటినుండీ పెళ్ళికి సుముఖురాలు కాదు కానీ తండ్రి వేదన చూసి ఒప్పుకుంటుంది. మొదట్లో కొన్నాళ్ళు ఇచ్చినా, చివరికి విసిగి, తనదగ్గర లేదు అంటుంది.

> "మీ నాన్ననో, అమ్మనో అడిగి ..." అని మాట ఆపి భార్య ముఖవర్చస్సులోని మార్పుకి విభ్రాంతుడయినాడు ప్రకాశరావు. అసహ్యం వ్యక్తపడే ముఖకవళికలు పెట్టి, పద్మ "వాళ్ళను అడగను. నాదగ్గర లేదు," అని ఖచ్చితంగా చెప్పేసింది.
>
> .... ప్రకాశరావు "గడపకేసి నడిచాడు. పద్మ ఏమీ మాట్లాడకుండా ఊరుకుంది. ప్రకాశరావు అనుకున్నట్టు ఆమె అతనిపాదాలపై బడలేదు. అప్పుడే కాదు ఆమె జీవితాంతంవరకూ అతనికోసం ఏవిధమయిన బాధా పడనూ లేదు."
>
> (ఈకథ ఏమిటి ఇట్లా ముగిసీ ముగియనట్లున్నది అని ఎవరూ ఆశ్చర్యపడనక్కర్లేదు. పద్మ ఏమాత్రం తను కుంటిది అని ఇన్ఫీరియారిటీ కాంప్లెక్సు ఫీల్ ఐవున్నా కథ సుఖాంతమై ఉండేది. పద్మని ప్రకాశరావు పాదాలమీద పడెయ్యటం సంభవిస్తే ఈకథ వ్రాయటం అనవసరం. ఒక్క పద సుఖంకోసం మాత్రమే ప్రకాశరావు ఆమెని పెళ్ళి చేసుకోలేదు కద? -రచయిత).
>
> ....

ఈ కథ చదివిన తరవాత నాకు కలిగిన ఆలోచనలు - ప్రకాశరావు చిన్నప్పుడు వారాలు చేసుకుని చదువుకున్నాడు కనక చదువుమీద శ్రద్ధ ఏమాత్రమో అప్పట్లో ఉండే ఉంటుంది అనుకోవాలి. ఎంతవరకూ చదువుకున్నాడో కథలో లేదు కానీ మామగారు చదివిస్తున్నారు కనక కనీసం కాలేజీకి వెళ్లేడు అనుకోవచ్చు.

మరి డబ్బుకి ఇరకాటంగా ఉన్నప్పుడు కనీసం తన సొదరు ఖర్చులకయినా ఓ చిన్న ఉద్యోగం చూసుకోవచ్చు అతను. ఇది తార్కికంగా ఆలోచించేవారికి తోచే ప్రశ్న. కానీ సుఖాలకలవాటు పడ్డవాళ్ళకి అలాటి ఆలోచనలు రావు అని రచయిత ఉద్దేశ్యం కావచ్చు. పద్మని వదిలేసి పోతానని అరిచి పోవడంతో కథ ఆగిపోయింది కానీ అతను ఎక్కడికి పోతాడు, పోతే ఎలా జరుగుతుంది అన్న ప్రశ్నలకి సమాధానాలు లేవు. బహుశా అక్కర్లేదు కూడాను. ఎందుకంటే, ప్రకాశరావులాటి స్వార్థపరులని దన్నిచ్చే ఉదారులు కూడా ఉన్న లోకం ఇది.

ఇక్కడే మరో ఆలోచన కూడా వస్తోంది నాకు. ప్రకాశరావు ఒక్కడేనా స్వార్థపరుడు. అతన్ని చేరదీసిన విజయరాఘవరావు, అతన్ని పెళ్ళాడ్డానికి అంగీకరించిన పద్మ - వీళ్ళందరికీ ఎవరి కారణాలు వాళ్ళకి ఉన్నాయి. స్వార్థం అన్నది ప్రతివారి ప్రవృత్తిలోనూ కనిపించదా?

ఈ కథ నాకు ప్రత్యేకంగా కనిపించడానికి మరో కారణం కథ చివర రచయిత ఇచ్చిన వివరణ. రచయిత ఇలా ఎప్పుడు వివరించవలసివస్తుంది అన్నది నా సందేహం. నేను ఆరోజుల్లో వివరణలు ఇవ్వలేదు కానీ ఇప్పుడు ఆ అవసరం కనిపిస్తోంది. అది ఒక కారణం. రెండోది పద్మ వ్యక్తిత్వం. ఆమె పెళ్ళికి ఒప్పుకున్నది తండ్రికి మనశ్శాంతి అని. అంచేతే పెళ్ళికి ఒప్పుకున్నప్పుడు కానీ ప్రకాశరావు తనని వదిలేస్తానన్నప్పుడు కానీ ఆమె ఎలాటి తీవ్రమైన అనుభూతులకి లోను కాలేదు.

ఈ నవలాత్రయంలో నాకు ఎక్కువగా నచ్చిన నవల **అపస్వరాలు**. ఇందులో మొదటి కుటుంబం స్కూల్లో తెలుగు పండితుడు రంగయ్య గారిది. ఆయన కొడుకు సదానందం సాధుశీలి, భావుకుడు, చిత్రరచనలో ఆసక్తి గలవాడు. కూతురు జయకి పెళ్ళయింది. రెండో కుటుంబం రంగయ్యగారి వియ్యంకుడు శేషాద్రిరావుది. ఆయనకొడుకు త్రయంబకరావుతో రంగయ్యగారి అమ్మాయి జయకి పెళ్ళి అయింది. కట్నంలో వెయ్యి రూపాయలు తక్కువ అయేయని మామగారు పిల్లని కాపురానికి రానివ్వడు. ఆయన కూతురు రమణమ్మ వితంతువు. తమ్ముడిని హేళన చేసీ ముక్కచీవాట్లేసీ తమ్ముడూ,, మరదలి కాపురాన్ని ఓ కొలిక్కి తెస్తుంది.

కథలో మరో ముఖ్య పాత్ర వరదరాజు. సకల దుర్వ్యసనాలూ ఉన్న వరదరాజు కొందరిపట్ల ఎంతో మానవత్వం ప్రదర్శించడం ఈకథలో విశేషం. అతనికి రంగయ్యగారంటే అపరిమతమయిన గౌరవం ఉన్నా ఆయన సంసారం కూలిపోడానికి పరోక్షంగా కారణమవుతాడు.

కట్నంమూలంగా సంప్రాప్తించే అనర్థాలు ప్రధానాంశం అయినా, నవలలో సందర్భానుసారంగా "ఓనమాలు రాని పబ్లిషర్లు" రచయితలవిషయంలో చూపే నిరాదరణ, థర్డ్ ఫారం ఫెయిలయిన మెంబర్లతో textbook కమిటీలూ, "భాషాహంతకులు" రాసే textbooks (పుట 297), డబ్బు విరజిమ్మి గెలిచే ఎలక్షన్లూ,

నాటకాలపేరుతో మృత్యుంజయశాస్త్రి కళాపోషణ - లాటి అనేకవిషయాలమీద బలమైన విసుర్లు ఉన్నాయి. ఆనాటి సామాజిక వాతారణం అద్భుతంగా చిత్రించాడు శారద తన రచనల్లో.

హాస్యం, వ్యంగ్యం పుష్కలంగా ఉన్న నవల ఇది. అంచేతే నాకు నచ్చిందేమో కూడా. పై రెండు నవలల్లో కథ సీరియస్‌గా సాగుతుంది. ఈనవలలో శారద శైలి మరింత పదును తేలి, వాస్తవానికి మరింత దగ్గిరయినట్టు అనిపించింది నాకు.

శారదకథల్లో స్త్రీపాత్రలని బలమైనవి. **మంచీ - చెడూ**లో పద్మ తప్పుదారి తొక్కినా, అలాటిపని చెయ్యడానికి కూడా ధైర్యం కావాలి. అలాగే తండ్రులు కూతుళ్లంటే అభిమానం చూపడం కూడా చూస్తాం. తమకి చేతనయినంతలో తండ్రులు కూతుళ్లని సుఖపెట్టడానికి ఎంతో తపన పడతారు. సరోజిని ముఖం కాలిపోడానికి సవిత్తల్లి కారణం. సుదర్శనం రెండో పెళ్ళి చేసుకోకపోతే సరోజిని ఈస్థితికి వచ్చేది కాదని ఆయనకి క్షోభ. అయినా మళ్ళీ మూడోపెళ్ళి చేసుకోడం విచిత్రంగా కనిపించవచ్చు ఈనాటి పాఠకులకి కానీ ఆనాడు అది సర్వసామాన్యం. సరోజిని ఓర్పుతో భర్తలో కాస్త చలనం కలిగించడం చూస్తాం. **స్వార్థపరుడు** కథలో పద్మ, తండ్రికోసం పెళ్ళికి ఒప్పుకున్నా, గొప్ప చిత్తస్థైర్యం ప్రదర్శిస్తుంది ముగింపులో.

మిగతా నవలలు నేను ఆరోజుల్లో చదవలేదు. వాటిగురించి అసలు నాకు తెలీదు కూడాను. ఇప్పుడే మొదటిసారిగా చూశాను. వాటిలో **మహీపతి** డిటెక్టివ్ కథ. **చీకటిదారులు** రచయిత మరణించినందున అర్థంతరంగా ఆగిపోయిన నవల. ఈకథకి కూడా మధ్యతరగతి జీవితాలూ, ఆకలీ, ఆర్థికసమస్యలూ ప్రాతిపదికే అయినా కొంతవరకూ ప్రేమకథలాగా కూడా నడుస్తుంది ఉన్నంతమేరకి. చివరికి రచయిత ఏం చేసేవాడో పాఠకులే ఊహించుకోవాలి.

1950-51 మధ్యకాలంలో శారద తెలుగు స్వతంత్రలో **క్షణంలో సగం** శీర్షికతో సుమారు 20 వ్యంగ్యాత్మక వ్యాసాలు రాసేరు. ఆనాటి రాజకీయాలమీద తీక్షణమైన విమర్శలతోపాటు మనుషులకీ, వస్తువులకీ, మనస్తత్త్వాలకీ వ్యంగ్యాత్మకంగా పేర్లు పెట్టడంలోనూ, చిత్రవిచిత్రమైన వాక్యాలు నిర్మించడంలోనూ ఎంతో ఉపజ్ఞ చూపించారు శారద.

శారద రాసిన రెండు నాటికలు **నరబలి, అహల్య.** .

క్షణంలో సగం వ్యంగ్యరచనల్లోంచి కొన్ని చమత్కారాలు మచ్చుకి చూడండి!

కథ గోదావరికీ నేను పోలీసు స్టేషనుకీ వెళ్ళాము. గడియారం తప్పు నడుస్తోంది. కాలం ఎదురు తిరిగింది. కొరియా యుద్ధం సమాప్తమయ్యేట్టుంది. .. సైనిక కవాతుల వార్తాచిత్రాలకి “శాంతి రక్షణ” అని పేరు

పెట్టడం ఎంతైనా సముచితంగా ఉంది. నేతిబీరకాయలో నెయ్యి తియ్యటం విషయమై నియమించబడిన కేంద్రనిపుణల సంఘం రిసెర్చి నిమిత్తం మద్రాసు రానున్నారు.

“భార్యా రూపవతీ శత్రుః” అనే సామెతని “భార్యా జ్ఞానవతీ శత్రు!” అని దిద్దుకోవలసివచ్చిందన్నారు గీతారావుగారు. కారణం వారు ఇదివరలో, (భార్యకి చదువురాని కాలంలో) ఏం చెప్పినా ఆమెకి గొడవగా ఉండి, భర్తనైపుణ్యానికి ఆశ్చర్యపోయేదట. ఇప్పుడ కాస్త చదువుకుంది! కథ అడ్డం తిరిగింది. భర్త చెప్పేవన్నీ పోసికోత కబుర్లని విమర్శిస్తోంది. (క్షణంలో సగం. పు. 217. జులై 27, 1951)

వాదనల్లో ఉండే విషయాల్ని ఊరికే ఊకదంపుడుగా వాదించడం విద్యారావుకి అలవాటు. అవి ఎటూ తేలవు కనక ... ఒక పురుగు రెండుగా చీలుతుంది. .. దాని ప్రతిభాగం ఒక్కో పురుగు అవుతుంది. అంటే దేని వ్యక్తిత్వం దానిదేనన్నమాట. మళ్లీ ఆ పురుగులు చీలుతాయి.... అట్లాగే ... ప్రకృతిలో నివసిస్తూ, “వాయుపట సమితులు” స్థాపించిన మహానుభావులూ ప్రకృతివైచిత్రికి లోబడి రెండేసిగా చీలుతూ, తూలుతూ, తమ చుట్టూ వాతావరణాన్ని మలినం చేస్తున్నారు (శా. రచనలు. పు. 218. ఆగస్టు 3, 1951)

మూడుగంటల చవట చిత్రాలకి ఆరులక్షలవ్యయం చేతకాని ప్రభుత్వానికి చేసిందన్నా తప్పు అవటం ఇష్టంలేని యుద్ధానికి సంవత్సరాలతరబడి సమాలోచనలు, దూరపుకొండలైన “శాంతి”కి సంతకాల సంరంభం, స్వంతాన కథ రాయలేని వాడికి పాతపత్రికలు శరణ్యం, సరుకులేని పత్రిక్కి మెరిసే ముఖచిత్రం (పు. 223. ఆగస్టు 24, 1951)

....

(విద్యారావుగారు ప్రకటించనున్న నవ్యాంధ్రనిఘంటువులో కొన్ని ముత్యాలు)

తెల్లకాకిః ప్రతివాదితరఫున సాక్షులు తమకళ్ళతో ప్రమాణపూర్తిగా చూచిన పక్షి.

సోషలిజం. ఎన్నికలు సమీపిస్తున్నకొలదీ ప్రతిపార్టీకి ఎదటిపార్టీల ఆశయాలలో కనబడని ఒక తత్త్వవిశేషం.

సంస్కరణః ప్రతివాడూ చెయ్యాలనుకునేదీ, “అనివార్యకారణాలవల్ల” విరమించేదీను.

విమర్శకుడుః ఫ్రీవ్యూ ఇచ్చినా ఇవ్వకపోయినా ప్రతిసినిమా మీదా రివ్యూ రాయలేకపోతే బతకలేని ఒక తెలుగు సత్యవాది.

.(శారద రచనలు. పు. 229. అక్టోబరు 26, 1951.)

కేవలం ఏడేళ్ళలో శారద సృష్టించిన సాహిత్యం తెలుగువాళ్ళకి ఒక వరం. ఆయన స్ఫూర్తి, ఉపజ్ఞ, ప్రతిభావిశేషాలు చెప్పడానికి ఇలాటి చిన్నవ్యాసాలు చాలవు. ఆ రచనలు చదివి తెలుసుకోవలసిందే. తెనాలిలో ఆయన మిత్రులు ఆయన రచనలనన్నిటినీ సేకరించి ప్రచురించడానికి పూనుకోవడం ఎంతైనా హర్షించదగ్గ విషయం. వారు ఇంతవరకూ ప్రచురించిన పుస్తకాల వివరాలు కింద ఇస్తున్నాను.

శారద సాహిత్యవేదిక, తెనాలి, వారిచ్చిన వివరాలనిబట్టి, శారధ రాసినవి ఇంకా ఎన్నో ఉన్నాయి. ప్రస్తుతం దొరకగల శారద సాహిత్యం.

1. **రక్తస్పర్శ**. తెనాలి. శారద సాహిత్యవేదిక, 1998.

ప్రతులకు, హైదరాబాదులో, విశాలాంధ్ర బుక్ హౌస్, దిశ పుస్తకకేంద్రం, నవోదయ, నవయుగ. విజయవాడలో, నవయుగ, నవోదయ, మైత్రి బుక్ హౌస్, ప్రగతి. వెల 30 రూ.

(గమనికః ఈ సంకలనంలో శారద సాహిత్యవేదిక సంస్థ కార్యదర్శి పి.జె. వర్ధనరావుగారి చిరునామా ఉంది. శారద రచనలగురించి మరిన్ని వివరాలు కావలసినవారు ఆయన్ని సంప్రదించవచ్చు అనుకుంటాను. వారి చిరునామా పుస్తకంలో ఇచ్చినది ఇది -

P. J. Vardhan Rao
English Lecturer
VSR & NVR College,
Tenali 522 201 Andhra Pradesh
Phone. 08644-28967

2. **శారద నవలలు**. హైదరాబాదు, పర్‌స్పెక్టివ్స్, 1999.

దొరికేచోటు. నవోదయ బుక్ హౌస్,

3-3-865 ఆర్యసమాజ్ ఎదురు వీధి

కాచిగూడ, హైదరాబాదు 500 027.

ఫోను. 4652387. వెల. 100 రూ.

3. **శారద రచనలు**. తెనాలి. శారద సాహిత్యవేదిక, 2002.

ప్రతులకు. హైదరాబాదులో విశాలాంధ్ర, దిశ పుస్తకకేంద్రం, నవోదయ.

విజయవాడలో, నవోదయ, ప్రజాశక్తి బుక్ హౌస్. వెల 50. రూ.

(సెప్టెంబరు 10, 2010.)

భానుమతిగారి కథానికలు

భానుమతి అత్తగారిపాత్ర లేని కథలు రాసేరని చాలామందికి తెలీదన్న సంగతి నాకీమధ్యనే తెలిసింది. ఆవిడ హాస్యరచయితగా సుప్రసిద్ధులు కనక, వారి కథ ఒకటి తీసుకుని, ఆకథ ఆధారంగా మరింత విస్తృతపరిధిలో తెలుగు హాస్యంమీద చర్చ కొనసాగించాలని నా కోరిక. ఈవిషయం హడావుడిగా మూడాళ్ళలో ఉన్న ముగ్గురు స్నేహితురాళ్ళకి చెప్తే, ఆ ముగ్గురూ ముక్తకంఠంతో "హాస్యంగా రాస్తారు, ఆపైన ఏముంది మాటాడ్డానికి?" అన్నారు. నాకైతే ఔచ్ మనిపించింది. అంచేత తెలుగు హాస్యం చర్చ వాయిదా వేసుకుని, మరొక విషయం తీసుకోబోతున్నాను. మళ్ళీ ఆముగ్గురే, "భానుమతి అత్తగారికథలు కాక ఇంకా ఏమైనా రాసేరా?" అన్నారు ఆశ్చర్యపోతూ.

అంచేత భానుమతిగారి అత్త లేని కథలగురించి చెప్తాను. కానీ వారి అత్తగారిగురించి రెండుమాటలైనా చెప్పకపోతే ఆవిడ నొచ్చుకోగలరు. అంచేత రెండంటే రెండు మాటలు -

అత్త లేని కోడలుత్తమురాలోయమ్మా

కోడలులేని అత్త గుణవంతురాలోయమ్మా

ఇది బోలెడు ప్రాచుర్యం పొందిన దంపుళ్ళ పాట. వాస్తవం ఎలా ఉన్నా, మన సాహిత్యంలో కోడళ్లని ఆరళ్లు పెట్టే అత్తలే ఎక్కువ. మంచి అత్తగారు అన్నది తీయని బజ్జీల్లా హాస్యాస్పదం. కానీ భానుమతిగారికి నవ్వడం ఇష్టం. అంచేత ఆవిడ కారంబూరెల్లాటి అత్తగారిని సృష్టించేరు. తియ్యని మిరపకాయలాటి కోడలిని చిత్రించేరు. ఆ ఇద్దరికథలే అత్తాకోడలీయాలు. అత్తగారికథలకి – అత్తగారూ, ఆవకాయ పొడీ, అత్తగారూ ఆవునెంబరు 23, ఆత్తగారూ జపానుయాత్రా -. ఇలా అత్త పేరున ఎన్ని శీర్షికలున్నా, నిజానికి అన్ని కథలూ అత్తాకోడలీయాలే. అన్నికథల్లోనూ అమాయకురాలయిన అత్తగారు ఓ చిక్కు తెచ్చిపెడతారు. కోడలు చిక్కు విప్పుతారు. అత్తగారికి కోపం లేదు. కోడలికి చిరాకు లేదు. అన్ని కథల్లోనూ కథకి కావలసిన ఎత్తుగడా, రెండో మూడో సన్నివేశాలూ, చిన్న సంఘర్షణా, హాయనిపించే ముగింపూ చక్కగా అమిరిపోయి ఉంటాయి గూటిలో గువ్వల్లా. ఇవన్నీ తెలుగు పాఠకులకి కరతలామలకం.

పోతే భానుమతి గారి అత్త లేని కథలగురించి నాలుగు మాటలు -

భానుమతి కథానికలు (1965) అన్న సంకలనంలో ఉన్న పదకొండు కథల్లోనూ పదికథల్లో అత్తగారు కనిపించరు. ఈ సంకలనంలో సగం కథలు మన జీవితాల్లో విషాదాల్నీ, అగాథాల్నీ తవ్వి తీసి ఆర్ద్రంగా

మనసుని తాకేలా ఆవిష్కరించినవి. రెండో సగం భానుమతి మార్కు హాస్యం మేళవించి, అతిసాధారణ విషయాలమీద రాసిన స్కెచ్చిలు.

అత్తగారికథలన్నిటిలోనూ కథకురాలు "నేను". ఈ సంకలనంలో కూడా సగం కథల్లో "నేను" కథకురాలు. ఆ నేను స్త్రీ పాత్రే.. "నేను" అనే తప్ప ఆవిడ పేరేమిటో మనకి తెలీదు. అంచేత నాకు ఈ వ్యాసం రాయడంలో మొదటి ఇబ్బంది లేక సందేహం కథకుడు అనాలా, కథకురాలు అనాలా, రచయిత్రి అనాలా ఆ పాత్రని ఉద్దేశించి రాస్తున్నపుడు అని. కథకురాలు అనే అనడానికి నిశ్చయించుకున్నాను, అదేమంత అందంగా లేకపోయినా. రెండోది, ఆవిడ ఆనాటి ఆనవాయితీ ప్రకారం, మావారు, వాళ్ళాయన… లాటి నుడికారమే వాడతారు కానీ భార్య, భర్త లాటి పదాలు వాడరు. అంచేత, నేను కూడా ఈ వ్యాసంలో అవే పదాలు వాడుతున్నాను.

ఇంక కథలమాటకొస్తే, భానుమతి కథలు రాయడంలో సిద్ధహస్తురాలు అని నేను వేరే చెప్పక్కర్లేదు. ఈ సంకలనానికి ముందుమాటలో పాలగుమ్మి పద్మరాజు గారు "భానుమతీ రామకృష్ణగారిని మీకు పరిచయం చెయ్యడానికి సాహసించేటంత వెర్రివాణ్ణి కాను నేను" అన్నారు. ఆయనే అలా అంటే, నేనెంతటిదాన్ని! అంచేత ఇది చాలా సూక్ష్మంగా ముగించేస్తాను. పద్మరాజుగారి మాటల్లోనే "ఇవి కథలూ, ఆత్మకథలూ కూడా." "ఇందులో ఏ కథా సాహిత్యవేత్తలూ, విమర్శకాగ్రేసరులూ, కథానికకు నిర్ణయించిన చట్రంలోకి ఇమడదు." అంతే కాదు, "మనకి తత్త్వజిజ్ఞాస ఎక్కువయిపోయి. మనదేశీయ సాహిత్యంలో మనుషులు కనబడరు, ఊహలూ, లక్ష్యాలు, విలువలు, మనుషుల్లాగ మాట్లాడతాయి. నిజమైన మనుషుల్ని చూసి, వారి ఆకారాలూ, అంతరాంతరాలూ, మాటల్లో పొదగగల అపురూపమైన ప్రతిభ గల బహు కొద్దిమంది రచయితల్లో భానుమతీ రామకృష్ణగారు ఒకరు" అంటారాయన. ఈ సంకలనంలో **పతిత, లోభిహృదయం** మాత్రం బలహీనమయినవి అన్నారు పద్మరాజుగారు. నాకు మాత్రం అవి కూడా నచ్చేయి. అంచేత అందులో ఒక కథే చర్చకి పెట్టబోతున్నాను. (తెలుగు తూలిక లో ఈకథమీద చర్చ చూడగలరు.)

వెనక అట్టమీద ప్రచురణకర్తలమాటని బట్టి, ఇవి అత్తగారికథల తరవాత రాసినవి.

ఆకథలు చదువుతుంటే మనజీవితాల్లో అట్టడుగుపొరల్లో కనిపించీ కనిపించని అగాథాల్లో ఇరుక్కుపోయిన రకరకాల అనుభూతులని వెలికి తీసి మన కళ్ళముందు పెట్టడంలో భానుమతి సిద్ధహస్తురాలు అనిపిస్తుంది.

జీవితంలో అగాథాలు కథ సదా నవ్వుతూ సరదాగా కబుర్లు చెప్పే రాంబాబు కథ. నవ్వుతూ, తుళ్ళుతూ హాయిగా కబుర్లు చెప్పే రాంబాబు భార్యమాట అడిగితే మాత్రం ముడుచుకుపోతాడు. కథకురాలు వాళ్ళాయనస్నేహితుడు రాంబాబు. ఇద్దరూ "మీఆవిడనీ, పిల్లాడినీ చూపించు" అంటూ పట్టు బడితే, ఆఖరికి ఓరోజు భార్య హేమనీ, ఏణ్ణర్థం పిల్లాడినీ తీసుకొస్తాడు. ఖర్మవశాత్తూ ఆరోజే వాళ్ళింట్లో ఉండగానే హేమకి ఫిట్స్

వస్తాయి. రాంబాబు ఎంతో ఓపిగ్గా విషయం వివరిస్తూ, హేమ ఆ ఫిట్ నించి తేరుకునేవరకూ సేవలు చేస్తాడు. అప్పుడు తెలుస్తుంది అతని మనోవేదన వీళ్ళిద్దరికీ.

"ఒక్కొక్కళ్ళ జీవితాల్లో ఇలాంటి నగ్నసత్యాలు దాగివుంటాయని తెలీని ఎదుటివాళ్ళకు రాంబాబు కఠినుడుగానూ, స్వార్థపరుడుగానూ కనిపిస్తాడు. నిజానికి రాంబాబు హేమకి చేసిన సేవ, అతని ఓర్పు చూస్తే రాంబాబు దేవుడిలా కనిపించాడు. అందుకే అతను జీవితాన్ని అంత తేలిగ్గానూ తీసుకుని ఎప్పుడూ నవ్వుతూ ఉంటాడనిపించింది.

పైకి ఎక్కువగా నవ్వుతూండేవాళ్ళకి లోపల ఎక్కువ బాధలుంటాయేమో,"

అంటూ ముగుస్తుంది కథ.

పతిత లో ఒక సామాన్య కుటుంబంలో పుట్టిన అందమయిన అమ్మాయిని వయసు మళ్ళిన కరణం తనకిచ్చి పెళ్ళి చెయ్యమని ఆ పిల్లతండ్రిని అడుగుతాడు. తండ్రి ఒప్పుకోకపోవడంతో, కరణం వాళ్ళమీద కక్ష కట్టి, ఆ అమ్మాయిశీలంమీద లేని అపవాదులు ప్రచారం చేసి ఆమె జీవితం నాశనం చేస్తాడు.

లోభి హృదయం కథలో శెట్టి తన దుకాణానికి సరుకులకోసం వచ్చే మూగపిల్లమీద మమకారం పెంచుకున్నతీరు ఎంతో ఆర్ద్రంగా వివరిస్తుంది రచయిత్రి. భానుమతి ఉత్తమపురుషలో చెప్పని బహు కొద్ది కథల్లో ఇదొకటి.

ఆ పిల్లకి మాటలు రావు కనక వాళ్ళ అవ్వ తమకి కావలసిన పచారీ సామాన్లు ఓ పలకమీద రాసిచ్చి దుకాణానికి పంపుతుంది. పిల్లతండ్రి పట్నంలో పనికోసం వెతుక్కుంటూన్నసమయంలో, డబ్బుకి ఇబ్బందయి అప్పు పెట్టమంటుంది అవ్వ. శెట్టికి మనసొప్పదు. "ఇచ్చినన్నాళ్లు ఇచ్చేను, ఎల్లకాలం అప్పు పెడితే, వ్యాపారం ఎలా సాగుతుందం"టూ ఆపిల్లని కసురుకుని, ఆ పలక విసిరేస్తాడు. పలక బద్దలవుతుంది. ఆ పసిపిల్ల ఏడుస్తూ వెళ్ళిపోతుంది. అసలు కథ ఇక్కడే మొదలవుతుంది. ఆ మూగపిల్లని అలా కసురుకుని పంపేసిన తరవాత శెట్టి అంతరాత్మ పేచీ పెడుతుంది. రచయిత్రి ఇక్కడినుండీ కథ మలచిన తీరు అద్భుతం.

భానుమతిగారి చాలాకథల్లో "నేను"లాగే, రెండు "మనసులు" ఉండడం కూడా చూస్తాం కొన్నికథల్లో. ప్రతిమనిషి బుర్రలోనూ ఒక "మరో మనిషి" (the still small voice within అంటాడు Wordsworth) ఉంటాడు. ఆ బుర్రలోనే ఒక మనిషి "నీస్వార్థం చూసుకో" అంటూ ముందుకి తోస్తుంటే, ఆ రెండో మనిషి "అది మంచిపని కాదు" అని నస పెడుతూ ఉంటుంది. **లోభిహృదయం** కథ ఒక్కటి చాలు రచయిత్రి ఈ అంతస్సంఘర్షణని ఎంత గొప్పగా ఆవిష్కరించారో మనం గ్రహించడానికి.

తెలివితేటల విలువలు (ఆంధ్రజ్యోతి రజతోత్సవ సంచిక, 1982). కథకురాలి ఆయనా, ఆయన స్నేహితుడు రావుగారూ అదే పనిగా ఒకరినొకరు ఫూల్, ఫూల్ అని పిలుచుకుంటూ, మంచీ, చెడ్డా, కష్టం, సుఖం అన్నీ మాటాడుకుంటూ ఉంటే, కథకురాలికి ఆశ్చర్యం. రావుగారిఅల్లుడు స్కూటరు ప్రమాదం జరిగి

ఆస్పత్రిలో పడ్డాడని చెప్పినప్పుడు కూడా రావుగారు హాహా అని నవ్వుతూనే చెప్తాడు ఆసంగతి. చివరికి “ఆ ఇద్దరు ఫూల్సునీ చూస్తూ ఆలోచిస్తూ ఉండిపోయేను” అంటుంది కథకురాలు.

కృత్యాద్యవస్థ – కథలో కథకురాలిని చక్కన్నగారు (సినిమా చక్రపాణిగారు నిజజీవితంలో) కథ రాయమని అడుగుతారు. అప్పుడు పైన చెప్పిన రెండోమనిషి (ఆవిడ బుర్రలో) రాయి రాయి అని పోరు మొదలు పెడుతుంది. మొదటి మనిషి మూడు లేదూ, మేటరు లేదూ, కాగితం లేదూ, కలం లేదూ అంటూ పేచీ పెడుతుంది. పోనీ మొన్నో ఎప్పుడో సగం రాసి వదిలేసిన కథలున్నాయి కదా, పొట్టిగా, నున్నగా గుండులా ఉండే మామీ (తమిళ మామీ, ఇంగ్లీషు మామీ కాదు), ఆవిడ సంగీతం, రైలు ప్రయాణం, హత్యలూ … ఇలా అనేక రకాలుగా కథ మలుపులు తిరిగి, ఆఖరికి కథకురాలిని పనిపిల్ల పిలిచి లేపేయడంతో ముగుస్తుంది. ఇందులో రెండోభాగంలో అత్తగారు ఉన్నారు. పార్వతమ్మ అనే దూరపుబంధువు ఒకావిడ కాస్త ఆలస్యంగా గర్భం ధరించినప్పుడు అత్తగారు అందించే అనుపానాలు బెడిసికొట్టడం. “ఇలాంటి కథ అడ్డం తిరిగిన కేసులు నాకు వదిలేయడం అత్తగారికి అలవాటేకదా” అంటుంది కథకురాలు. ఇదంతా చక్కన్నగారు కథ రాయమన్నతరవాత కథకురాలికి కలగా వచ్చిన వైనం! నాకు తెలిసినంతవరకూ, అత్తగారి చర్యలమీద కోడలు చేసిన వ్యాఖ్య ఇదొక్కటే. ఇక్కడ కోడలికి బదులు కథకురాలు కనిపించింది.

చాలా చిన్న, అతి మామూలు విషయాన్ని తీసుకుని కొన్ని స్కెచ్‌లు రాసేరు. ఉదాహరణకి, **ఎందుకులెండి** అన్నది వాళ్ళాయనచేత సిగరెట్ మానిపించే యత్నం. **పెద్ద ఆకారాలూ, చిన్న వికారాలూ** - బల్లీ, తొండాలాటి చిన్న కీటకాలని చూస్తే కలిగే భయాలు. భానుమతిగారికి రైలు ప్రయాణం, విమానప్రయాణం అంటే భయంట (చూ. నాలో నేను). బల్లులంటే తనకెంత భయమో భలే వివరిస్తారు **పెద్ద ఆకారాలూ, చిన్నవికారాలూ** లో. **వరసలు** మన బీరకాయపీచు చుట్టరికాలు తవ్వి తీసి అక్కయ్యా, అమ్మమ్మా అంటూ వరసలు పెట్టి పెద్దవాళ్ళు తమకంటె ఎంతో చిన్నవాళ్ళని కూడా పిలుస్తూ విసిగించడం. ఇది మన తెలుగు ఇళ్ళల్లో మాత్రమే సాధ్యమేమో.

భానుమతిగారు ఏ అంశం తీసుకున్నా, తనదైన శైలిలో, కథనరీతిలో, కథ నడపడంలో, పాత్రచిత్రణలో గొప్ప నేర్పు చూపుతారు. సంభాషణలు ఎలా రాయాలో భానుమతిని చూసి నేర్చుకోవాలి.

ఆమె స్ఫూర్తి కథకి పేర్లు పెట్టడంలో కూడా ద్యోతకమవుతుంది. ఉదాహరణకి, “పతిత” “లోభిహృదయం” లాటి పదాలు వింటే మన మనసులో చప్పున తట్టే ఊహలకి భిన్నంగా ఉంటుంది భానుమతి ఈకథల్లో ఆవిష్కరించిన కోణం. ఇది కూడా ఉత్తమకథకుని లక్షణాల్లో చెప్పుకోదగ్గ విశేషమే.

(సెప్టెంబరు 26, 2010.)

అనువాదకులూ, సంపాదకులూ

ఒకే పుస్తకానికి రెండు అనువాదాలెందుకు అని సౌమ్య తనబ్లాగులో ప్రశ్నించింది. ఈమధ్యనే అఫ్సర్ గారి బ్లాగులో సంకలనాల సంపాదకుల బాధ్యతలగురించి చర్చ మొదలయి, చాలా అభిప్రాయాలు తెలుసుకోడానికి అవకాశం కలిగింది. మొదటి ప్రశ్నా, రెండో చర్చా చూసినతరవాత నాకు నిరంకుశో కవయః అన్నది మార్చి నిరంకుశో సంపాదకః మరియు అనువాదకః అనాలేమో అనిపిస్తోంది!

నామటుకు నేనూ యథాశక్తి ఈఅగ్నికి ఆజ్యం పోస్తూనే ఉన్నానని ఒప్పేసుకుంటాను. ఇప్పుడు మరోసారి...

ముందు కొన్ని నేపథ్య శకలాలు మీముందు పెడతాను.

కాళీపట్నం రామారావుగారి యజ్ఞం కథ నేను అనువాదం చేసి తూలిక.నెట్‌లో పెట్టేను 2004లో (http://www.thulika.net/2003September/yajnam.html). ఆతరవాత జైకోవారు ప్రచురించిన నాసంకలనంలో (2006) కూడా వచ్చింది. ఆతరవాత డా. సి.యల్.యల్. జయప్రదగారు రామారావుగారి కథలన్నీ అనువాదం చేశారు, సాహిత్య ఎకాడమీ ఆ సంకలనం ప్రచురించారు. అంచేత యజ్ఞం కథకి కనీసం రెండు అనువాదాలు ఉన్నట్టే లెఖ్ఖ నాకు తెలిసినంతవరకూ.

నేను అనువాదం చేయడం మొదలుపెట్టిన కొత్తలో నా అమెరికన్ మిత్రుల సలహాలు తీసుకుంటూ ఉండేదాన్ని. ఆరోజుల్లో వారికి మనకథలు ఎందుకు అయోమయం అవుతాయో, మన అనువాదాలు అమెరికాలో ఎందుకు ప్రాచుర్యం పొందలేదో, (యూనివర్సిటీలమాట కాదు నేను అంటున్నది. సాధారణపాఠకులకి అసలు మనకి ఈ రచయితలు ఉన్నారని కూడా తెలీదు, ఎంచేత అని), కొంతవరకూ అర్థమయింది నాకు.

ఒక కారణం మనవాళ్ళకి అసలు విదేశాల్లో వీటిని ప్రాచుర్యంలోకి తెచ్చే ఆసక్తి లేకపోవడం. ఉదాహరణకి ఎంతమంది తెలుగువాళ్ళు తెలుగు అనువాదపుస్తకాలు తమ అమెరికన్ స్నేహితులకి పరిచయం చేస్తారంటారు? తమ అమెరికన్ మిత్రులు మనసంస్కృతిగురించి ప్రశ్నలు వేయడం సహజంగానే జరుగుతుంది కదా. అలాటప్పుడు, "ఇదుగో, ఇవి మాకథలు. ఇవి చదవండి. మాసంస్కృతి తెలుస్తుంది కొంతవరకైనా" అనే తెలుగువారు ఉన్నారంటారా? నాకు కనిపించలేదు.

రెండో కారణం - అనువాదంలో భాష. అనువాదం ఎలా చెయ్యాలి అన్న విషయంలో - మనదేశంలో విస్తృతంగా చర్చలూ, సభలూ, సమావేశాలూ, కోర్సులివ్వడాలూ జరుగుతున్నాయి. అయినా విదేశాల్లో తెలుగుకథకి ప్రాచుర్యం లేదు. ఎంచేత? నేననుకోడం మనకి వస్తున్న అనువాదాలు మనదేశంలో ఇతరభాషలవారికి అర్థమయేలా ఉంటున్నాయి కానీ మనసంస్కృతి బొత్తిగా తెలీనివారికి అర్థమయేలా ఉండడంలేదని.

ఇది మరొక కారణం రెండో అనువాదం పుట్టడానికి. ఈ రెండో అనువాదంలో మార్పులుంటాయి మనసంస్కృతీ, సాంప్రదాయం, సామెతలూ - ఇలాటివి ఇతరసంస్కృతుల వారికి విడమర్చి చెప్పడం, అవసరమైతే మరింత విపులంగా చెప్పడం జరుగుతాయి.

అయితే, ఆ మార్పులు ఎంతవరకూ అన్నవిషయంలోనే పేచీ. యజ్ఞంకథలో (Rite of sacrifice) నేను కొన్ని మార్పులు చేశాను. ప్రధానంగా కథలో అప్పల్రాముడు గ్రామపంచాయితీలో తనవాదన వివరించే ఘట్టంలో. దాదాపు నాలుగు పేజీల ఉపన్యాసం అది. అందులో కథకుడు మూడుసార్లు ముందుకీ వెనక్కీ నడుపుతాడు కథని. అంటే, అప్పల్రాముడు ఇచ్చే ఉపన్యాసం మధ్యలో కథ ఆపి కథకుడు పూర్వగాథ వివరిస్తాడు. అలా కథ ముందుకీ వెనక్కీ పోవడం అయోమయంగా ఉంటుంది మన కథనవిధానం తెలీనివారికి. అంచేత, అదంతా ఒకే ఉపన్యాసంగా మార్చేను, రామారావుగారి అనుమతితోనే. రామారావుగారు పెద్దమనసుతో అంగీకరించేరు. కానీ ఇప్పుడాలోచిస్తే, నేను చేసినపని న్యాయం కాదనే అనిపిస్తోంది. ఎంచేతంటే, మన తెలుగుకథ తీరుతెన్నులు మార్చేయడం జరిగింది నేను చేసిన మార్పువల్ల. మౌఖిక సాహిత్యసాంప్రదాయంలో అలా ముందుకీ వెనక్కీ వెళ్ళడం జరుగుతుంది. నేను చేసిన మార్పువల్ల ఆ కోణం పోయింది.

ఇలాటి విస్తృతమార్పుల విషయంలో దాసు కృష్ణమూర్తిగారి అభిప్రాయం అఫ్సర్ గారి బ్లాగులో చూడండి. కృష్ణమూర్తిగారు అనుభవజ్ఞులు. వారిని తప్పుపట్టడం నా ఉద్దేశ్యం కాదు. పదుగురాడుమాట పాటియై చెల్లు ధరలో. అంచేత, సంపాదకులూ, సంకనలకర్తలూ, అనువాదకులూ ఇలా మార్పులూ చేర్పులూ చేస్తూంటే అదే పాటి అయిపోతుందేమో కొంతకాలానికి.

ప్రస్తుతానికి, నా అభిప్రాయాలు మాత్రం మరోలా ఉన్నాయి. ఇప్పుడు నాకు అలా అంత భారీఎత్తున మార్పులు చెయ్యడం న్యాయం కాదని అనిపిస్తోంది. ఎందుకంటే, ప్రతి రచయితకీ తనదైన శైలి ఉంటుంది. పునరుక్తులూ, సందర్భోచితం కాని పదాలూ ఆ శైలిలో భాగమే. ఉదాహరణకి, బలివాడ కాంతారావుగారి కథలో "మేనేజరు ఆ కోరిక కొనసాగించాడు" అన్న వాక్యం "ఆ కోరిక కూడా తీర్చాడు" అన్న అర్థంలో వాడినట్టు కనిపిస్తోంది సందర్భాన్ని బట్టి. ఇలాటి అసామాన్య వాడుకకీ, అపభ్రంశాలకీ, తప్పులకీ, ఒప్పులకీ - అన్నిటికీ ఆ రచయితే బాధ్యుడు. ఆయన అలా రాస్తారు, కొన్ని ప్రాంతాల్లో అలా అంటారు అని మనకి

తెలియాలంటే అవన్నీ అలాగే ఉంచాలి కానీ పదోతరగతి కాంపోజిషన్ క్లాసులా కలం పుచ్చుకుని దిద్దుతూ పోకూడదు. అలా దిద్దితే, పాఠకులకి అందేది ఆ సంపాదకుడి, అనువాదకుడి భాషే కానీ రచయిత భాష కాదు.

కిందటేడు, నేను "ఉత్తమాఇల్లాలు" అని రాస్తే, అక్కడి సంపాదకులలో ఒకరు, "ఉత్తమా" అన్న పదం "ఉత్థమ" అని ఉండాలి అని నాకు రాశారు. నేను అంగీకరించలేదు కానీ నాకు చెప్పకుండా ఆయన అలా మార్చేసి ప్రచురించి ఉంటే, పాఠకులు అది నాతెలుగే అనుకునే ప్రమాదం ఉంది కదా. నేనే అలా రాస్తే, అది వేరే కథ.

ఈమధ్యకాలంలో అంటే యజ్ఞం అనువాదం నుండి ఇప్పటివరకూ చాలా అనువాదాలే చేశాను. ఒకరిద్దరు రచయితలు నాఅనువాదాలలో "నేను అనుకున్నది అది కాదు" అన్నారు. మరి ఎందుకు అలా జరిగిందంటే, రెండు కారణాలు

మొదటిది, ఉన్నదున్నట్టు అనువాదం చెయ్యడమా, ఇంగ్లీషులో సాఫీగా సాగేలా (readable) చెయ్యడమా అన్నది ప్రతి అనువాదకుడికీ ఎదురయ్యే సమస్య. చిన్న ఉదాహరణ - ఈమధ్య నేను ఒక కథ అనువాదం చేస్తున్నప్పుడు ఒక వాక్యం "ఆ మధ్యాన్నమంతా దట్టంగా పేరుకున్న **టెన్షన్ ఒఖ్ఖసారిగా బద్దలైనట్టు** వేసవి కాలపు థండర్ స్టార్మ్ నగరం మీద విరుచుకు పడిపోయింది." అని. ఇక్కడ "బద్దలైనట్టు" అన్నమాటలో "-అట్టు" అంటే like or as if అనే అర్థం. లేదా, shattering the tension అనొచ్చు. కానీ Shattering అంటే తెలుగులో బద్దలవుతూ, అనో బద్దలుగొడుతూ అనో ఉండాలి. మరి నాఅనువాదంలో ఏది నప్పుతుంది, రచయితకి ఏది నచ్చుతుంది, అసలు వాడుకలో ఉన్న పదజాలం ఏమిటి, ఉన్నది ఉన్నట్టు రాయాలా, ఆమాటకి అర్థం ఇదీ అని అర్థం చేసుకుని రాయాలా - ఈ ప్రశ్నలకి సమాధానాలనిబట్టి నేను ఏది వాడతాను అన్నది ఆధారపడి ఉంటుంది. (కొత్తపాళీగారి ఇండియన్ వాల్యూస్ కథలోంచి తీసుకున్నది).

రెండోది, వేరు వేరు పాఠకులు వేరు వేరు కోణాల్లో కథని దర్శిస్తారన్నది. మరి అనువాదకుడు కూడా పాఠకుడే కదా. అంచేత, పాఠకుడిగా అనువాదకుడు ఏ కోణం అర్థం చేసుకున్నాడో అదే కోణాన్ని అనువాదంలో ఆవిష్కరించడం జరుగుతుంది. అంచేత, కొన్ని మార్పులో, మార్పుల్లా కనిపించేవో చెయ్యడం జరుగుతుంది. అయితే, మొత్తం కథంతా సమూలంగా మార్చేసి తిరగ రాసి, అది మూలరచయితకథగా ప్రచురిస్తే మాత్రం ఆ రచయితస్ఫూర్తికి అపచారమే. సంపాదకులు అలా చేసినప్పుడు, మల్లాదికథకీ శ్రీపాదకథకీ తేడా తెలీకుండా పోయే ప్రమాదం ఉంది. అన్నీ ఒకేమూసలో, ఒకే బాసలో - అదే సంపాదకులబాసలో రూపు దిద్దుకుని, అసలు రచనకి ఎసరు పెడతాయి.

ఇలా ఆలోచిస్తూ పోతే తెలుగుకథని తెలుగుకథగా ప్రచురించేటప్పుడు సంపాదకులకి లేని (లేదని నేను అనుకుంటున్న సౌలభ్యం) అనువాదకుడికి అవుసరమేమో అనిపిస్తోంది. ఈవిషయం నేను ఆలోచిస్తూ

ఉండగానే, మూడు సంకలనాలు ప్రచురించడం జరిగిపోయింది. అందుకు నేను చింతించాలో సంతోషించాలో నాకే తెలీడంలేదు. ☺.

(డిసెంబరు 6, 2010)

తూలిక.నెట్ చరిత్రలో ఒక దశాబ్దం

నా వెబ్ సైట్ thulika.net అంతర్జాలంలో అడుగెట్టి దశాబ్దం అయింది ఈరోజుకి అంటే జూన్ 1.

పదేళ్లు! నాకే ఆశ్చర్యంగా ఉంది. నాజీవితకాలంలో ఏ అంతరాయాలూ లేకుండా ఇంతకాలం నేను నిర్వహించిన ఉజ్జోగం – ఆదాయంలేనిదే అనుకోండి – ఇదొక్కటే.

ఆ తొలినాడు ఎలాటి అనుభూతికి లోనయేనో నాకు జ్ఞాపకం లేదు. బహుశా ఒక సైటు సృష్టించగలిగేనన్న సంబరం కావచ్చు. అప్పటికి మూడో నాలుగో అనువాదాలు చెయ్యడం, ఇంకా చేస్తే బాగుంటుందన్న కోరికా, ఏదో విధంగా కంప్యూటరు నంటిపెట్టుక్కోచోవాలన్న తపనా – ఇలా ఏదైనా కావచ్చు.

మొదటి సంచికకి 340 హిట్స్ వచ్చేయి. గత పదేళ్ళలోనూ మొత్తం లెక్కలు నాకు తెలీదు. యాహూ సైట్ బిల్డర్ వారి గణాంకాల్లో అవకతవకలమూలంగా 90 రోజులపాటు ఓపెన్ చెయ్యని ఫైళ్ళకి లెక్కలు పూర్ణాంకం అయిపోతాయి. అలాటివే కొన్ని పాత టపాలు కరెప్టయి నిర్జీవమయిపోయేయి. ఇలా అనేకకారణాలవల్ల లెక్కలు తుడిచిపెట్టుకుపోయినా, రోజువారీ లెక్కలు చూసినప్పుడు 400 నించి 600వరకూ ఉంటున్నాయి. తరుచూ కాకపోయినా 900 కనిపించిన రోజులున్నాయి. అంచేత ఈ పదేళ్ళలోనూ రెండు లక్షలకి మించే ఉంటాయనుకుంటున్నాను. ఒస్, అంతేనా అంటే నేనేం చెప్పలేననుకోండి. తూలిక కేవలం ఆధునిక తెలుగు కథలకే పరిమితమైన ఏకైక ఇంగ్లీషు వెబ్ పత్రిక. ఈమధ్యకాలంలో మరో రెండు వెబ్ జీవులు వచ్చినా, వారు ఒక్క తెలుగుకే పరిమితం కాలేదు కనక వాటిని లెక్కలోకి తీసుకోడంలేదు నేను.

ఇంతవరకూ, ప్రచురించినవి 120 అనువాదాలు. వీటిలో 20 ఇతర అనువాదకులు చేసినవి. ఇతర అనువాదకులలో ఆస్ట్రేలియా శారదని ప్రత్యేకంగా చెప్పుకోవాలి. ఆమె పది కథలు అనువదించేరు ఇంతవరకూ. ఆ వరసలోనే నాకు ఆత్మీయురాలు కూడా అయేరు.

ఇంకా డా. సుజాతా గోపాల్, యస్. నారాయణస్వామి, డా. వైదేహి శశిధర్, డా. బి.వి.వి. రామారావు వంటి ప్రముఖులు అనువాదాలు అందించేరు. వారికి ధన్యవాదాలు.

విశ్లేషణాత్మకంగా, పరిశీనాత్మకంగా రాసిన వ్యాసాలు 50వరకూ ఉన్నాయి. వీటిలో ఇతరులు రాసినవి 10. నావ్యాసాలన్నీ తూలికకోసం నేను ప్రత్యేకంగా రాసిన కొత్తవ్యాసాలే. ఇతరులవ్యాసాలలో డా. వైదేహి శశిధర్ డా. నాయని కృష్ణకుమారిగారి కవిత్వంమీద రాసిన వ్యాసం ప్రత్యేకంగా తూలిక కోసం రాసింది. వైదేహికి ధన్యవాదాలు. మిగతా వ్యాసాలు వేరే చోట ప్రచురించుకున్నవీ, లేదా తెలుగులో రాసినవీను. తూలికలో ప్రచురించిన వ్యాసాలు విదేశాలలో తెలుగు సాహిత్యంమీద అభిమానం గల రిసెర్చి స్కాలర్లు ఉపయోగించుకుంటున్నారు. నావ్యాసాలు ఇతర సైటుల్లో పూర్తిగానో రిఫెరెన్సు రూపంలోనో కనిపించడమే సాక్ష్యం. మన రచయితలు ఈ విషయం గమనించి, మంచి కొత్త వ్యాసాలు రాయగలరని ఆశిస్తున్నాను.

ఇక్కడ ప్రచురించిన అనువాదాల్లో 51 కథలు మూడు సంకలనాలుగా వచ్చేయి. అవి ప్రచురించినవి ప్రతిష్ఠాత్మకమైన సంస్థలు – Jaico Publishing House (Mumbai), Central Sahitya Akademi (Bangalore), and Lekhini Mahila Chaitanya Sahiti (Hyderabad). అంచేత ఈ విషయం నాకు గౌరవప్రదమేనని భావిస్తున్నాను. ఆ సంస్థలకి ధన్యవాదాలు. ఈ పుస్తకాల వివరాలు నా సైటు, thulika.net లో చూడవచ్చు.

ఇటీవలికాలంలో కథలఎంపిక విషయంలో నా ఉత్సాహం నీరుగారి పోతోంది. ఈవ్యాసం ఇక్కడ రాయడానికి ఇదొక ముఖ్య కారణం. నేను ఏ ఉద్దేశ్యంతో సైటు మొదలు పెట్టేనో చాలామంది గ్రహించడంలేదు. అంచేత మరోసారి చెప్తాను.

సాధారణంగా ఏ పత్రిక అయినా రచయితలకి ఇచ్చే సూచనలలో ‘‘మా పాతసంచికలు చూడండి మేం ఎలాటి కథలు వేసుకుంటున్నామో చూసి, అలాటివి పంపండి‘‘ అంటారు. నా సైటువిషయంలో కూడా ఇది గమనించాలి. ఆ పైన, ఇతరపత్రికలకి భిన్నంగా, అనువాదకులు గుర్తు పెట్టుకోవలసింది నా సైటు ధ్యేయం – అంటే ప్రచురించిన కథలలో మనసంస్కృతికి సంబంధించిన ఏ కోణాలు ఆవిష్కృతమయేయో చూసి, ఇంతవరకూ ఆవిష్కరింపబడని కొత్త

కోణాలు ఆవిష్కరించే కొత్త కథలు కావాలి. మనదేశంలో మన పాఠకులూ, మన విమర్శకులూ ఎంతో మెచ్చుకున్న కథలు కూడా నా సైటు ధ్యేయానికి అనుగుణంగా లేకపోవచ్చు.

ఒక ఉదాహరణ చెప్తాను. మీఇంట్లో మీఅమ్మా, నాన్నా, తోబుట్టువులతో మాటాడుతున్నప్పుడు మీకష్టాలన్నీ ఏకరువు పెట్టుకుంటారు. అదే ఒక విదేశీ తొలిసారిగా మీయింటికొచ్చి, మీరెలా ఉన్నారు అని అడిగితే "ఏం చెప్పమంటారు. మాఆయన నన్ను ఈడ్చి తంతున్నాడు రోజు" అంటూ మొదలెట్టరు కదా. అలాగే, ఇది కూడా అనుకోండి. ఇలాటి కథలు రాయకూడదు అనడంలేదు నేను. ఈనాడు అన్ని పత్రికలూ మీడియాలూ ఇలాటికథలే వేసుకుంటున్నాయి. అది కూడా ఒక కారణం నేను తదితర కోణాలమీద దృష్టి పెట్టడానికి. అన్ని కోణాలూ ఆవిష్కరించినప్పుడే కదా ఏజాతి సంస్కృతి అయినా పరిపూర్ణంగా అర్థం చేసుకోడానికి అవకాశం ఉండేది. లేకపోతే అది అసమగ్రం అయి, అనేక అపార్థాలకి దారి తీస్తుంది. స్టీరియోటైపులు ప్రచారం కావడానికి ఇదే కారణం.

నాసైటు మన సంస్కృతిగురించి పరాయి దేశస్థులకి తెలియజేయడానికి. ఇప్పుడు ఆ విలువలు లేవంటారా? అదే నిజం అనుకుందాం. లేకపోతే మనవాళ్ళకి కూడా మరొకసారి గుర్తు చెయ్యవలసిన అవుసరం ఉంది. అదే నోరి నరసింహశాస్త్రిగారు ఆంధ్రలో చారిత్రకనవల అన్న వ్యాసంలో చక్కగా ప్రస్తావించేరు.

మన సంస్కృతిగురించి, జీవనవిధానంగురించి పొరుగువారికి మనం చెప్పగలిగింది ఎంతో ఉంది – మనం తినే తిండి, కట్టే బట్టలు, ఆడుకునే ఆటలు, చేసే కాలక్షేపాలు – ఇవన్నీ మన నిత్యజీవనవిధానంలో భాగాలే. అవి నాకు కావాలి. ఉదాహరణకి ఐ.వి.యస్. అచ్యుతవల్లిగారి కథ ఆండాళ్లు, ఉల్లిపాయలు కథ అనువాదం చేశాను. అందులో దినసరి జీవితంలో జరిగే అతిమామూలు విషయాలు ఎంతో చక్కగా ఆవిష్కరించేరు రచయిత్రి – చెప్పా పెట్టకుండా వచ్చే పోయే బంధువులూ, అయ్యో తిన్నావా ఉన్నావా అంటూ ఎంతో ఆప్యాయంగా యోగక్షేమాలు కనుక్కునే ఇరుగూ పొరుగూ, నీకేం కావాలో నాకు చెప్పకూడదా అంటూ ఆప్యాయంగా అడిగే మొగుడూ, అత్తా, ఆడబడుచులూ .. ఇలాటివి కూడా మనదేశంలో

ఉన్నాయి. ఈ మనుషులు కూడా మనవాళ్ళే. ఇంతవరకూ అందుబాటులో ఉన్న చరిత్రలో ఈభాగాలు కూడా చేర్చినప్పుడే మన జాతిచరిత్ర సమగ్రం కాగలదు.

ఈవిధంగా ఆలోచించుకుని మనం ఇంతవరకూ చెప్పని విషయాలు మీకు కనిపించిన కథలు నాకు ఇవ్వండి. మరొకలా చెప్పాలంటే నా వెబ్ సైటు ప్రత్యామ్నాయ సైటు అనుకోండి. ఇతర సైటుల్లో లేని విషయాలు నాకు పనికిరావచ్చు.

నా ఇంగ్లీషు తూలిక, తూలిక.నెట్ ని అభిమానించి ఆదరిస్తున్న పాఠకులకీ, రచయితలకీ, అనువాదకులకీ మరొకసారి హృదయపూర్వక ధన్యవాదాలు.

ఇట్లు

నిడదవోలు మాలతి.

జూన్ 1, 2011